TRĂIASCĂ AL XIII-lea CONGRES AL P.C.R.

nr. 11, noiembrie 1984

Proletari din toate țările, uniți-vă !

(anul XC, nr. 1179)

CONVORBIRI LITERARE

REVISTĂ LITERARĂ FONDATĂ DE SOCIETATEA «JUNIMEA» DIN IAȘI LA 1 MARTIE 1867
EDITATĂ DE UNIUNEA SCRIITORILOR DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

eveniment istoric

Revista noastră apare în preajma deschiderii Congresului. Sînt momente de înaltă emoție pe care le trăim alături de toți membrii partidului, alături de toți oamenii muncii, fără deosebire de naționalitate, alături de toți scriitorii patriei, pentru că este un Congres al nostru, al tuturor celor ce muncim, oriunde ni-i locul, cu încredere și responsabilitate pentru viitorul măreț și demn al României socialiste.

Congresul al XIII-lea al Partidului Comunist Român, eveniment de însemnătate excepțională în viața politică și social-economică a țării, eveniment, sîntem siguri, de amplă rezonanță internațională, va analiza în profunzime activitatea desfășurată de partid, de întregul nostru popor pentru înfăptuirea hotărîrilor Congresului al XII-lea și ale Conferinței Naționale din 1982, va stabili direcțiile fundamentale ale dezvoltării României în următorul cincinal și orientările de perspectivă pînă în anul 2000. În ansamblul acestor netăgăduite realizări se profilează cu strălucire perioada inaugurată de Congresul al IX-lea, cea mai bogată în împliniri socialiste, legată indestructibil de activitatea neobosită, desfășurată cu clarviziune și profund spirit creator, cu pasiune revoluționară și patriotism înflăcărat, de tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului, președintele Republicii, care a imprimat un puternic dinamism dezvoltării vieții economice, sociale și politice din patria noastră, operei de construire a socialismului în România.

Obiectivele planului cincinal 1986—1990 asigură și de acum înainte creșterea în ritm susținut a forțelor de producție, dezvoltarea armonioasă, echilibrată și eficientă a tuturor ramurilor și sectoarelor de activitate, ridicarea nivelului de trai și a gradului general de civilizație a întregului popor, întărirea forței materiale și spirituale a țării, a suveranității și independenței sale.

Ca și pînă acum, se vor crea, în continuare, condiții pentru dezvoltarea culturii și artei socialiste, înflorirea întregii vieți spirituale a poporului, se va intensifica activitatea de formare a oamenilor muncii în spiritul înaltului umanism al societății noastre, al principiilor eticii și echității socialiste. Expresie a unei generoase recunoașteri a valorilor afirmate în acești ani de neobosită construcție în conștiință, poporul nostru a dat și dă o înaltă apreciere operelor literare consacrate realităților contemporane, faptelor, idealurilor, căutărilor oamenilor muncii, comuniștilor, pentru făurirea noului destin al României. Proza, poezia, dramaturgia, literatura de anticipație, reportajul aduc în prim plan, ca în toate marile epoci de avînt cultural, creatorul implicat în faptele și proiectele, în visele și luptele poporului său, creatorul care se simte concomitent om și cetățean, martor și înfăptuitor. Calea impunerii mai vii, mai accentuate a valorilor noi în conștiința publicului este calea comunicării perpetue cu oamenii țării, cu idealurile umaniste ale epocii. Opere cu un vibrant mesaj educativ, autentice, angajate, convingătoare, vorbind în limbajul specific artei de înalt nivel, acesta este angajamentul tuturor scriitorilor patriei pe care ei și-l asumă cu avînt și responsabilitate în fața măreţului eveniment istoric ce-l întîmpinăm muncitorește cu toții deopotrivă.

CONVORBIRI LITERARE

în celelalte pagini :

a fi comunist

E comunist acela și-i erou
ce-i truditor la patria de mîine,
emblema muncii-i este crezul nou
și-i răcorit de steagul patriei române.

E comunist acela ce-n strămoși
își are casa de eternitate
și-n grîu își vede chipul luminînd:
E comunist — emblemă de dreptate.

E comunist acela și-i erou
ce-i truditor la țara viitoare
emblema muncii-i este crezul nou;
E comunistul luptă și vîltoare.

E comunist acela ce-i viteaz,
ce-și are casa-n propria lui țară,
e comunist și-i gîndul nostru treaz
și-n patria de mîine se-nfășoară.

Nimic nu-i mai de preț, nimic mai scump
decît lumina țării-n care-și are
străbunii și părinții în pămînt ;
De-aceea-i comunist și-i zid de apărare.

Emilian MARCU

în frunte comuniştii

Aflat în preajma deschiderii celui de-al XIII-lea Congres al său, Partidul Comunist Român, pornind de la cerinţele progresului economic şi social în etapa actuală şi în perspectivă, a continuat şi a dezvoltat prin tezele sale programatice un sistem democratic în care reprezentanţii direcţi ai maselor hotărăsc asupra destinelor ţării, asupra căilor de înfăptuire neabătută a Programului de făurire a societăţii socialiste multilateral dezvoltate şi înaintare spre comunism, asupra politicii interne şi externe a ţării. Acest sistem reflectă, în mod pregnant, caracterul original şi novator al concepţiei partidului nostru, a tovarăşului Nicolae Ceauşescu cu privire la organizarea şi conducerea vieţii sociale. Cadrul democraţiei noastre socialiste se realizează ca un ansamblu de instituţii politice integrate structural şi funcţional în sistemul socialist, cît şi ca un ansamblu de principii şi forme democratice care stau la baza acţiunilor sociale în toate domeniile, cum sînt rolul conducător al clasei muncitoare, centralismul democratic, conducerea colectivă, legalitatea socialistă, patriotismul socialist, umanismul revoluţionar. Democraţia socialistă se exprimă, totodată, într-un complex de drepturi şi libertăţi democratice. Teoria socialismului ştiinţific arată şi dovedeşte concret că, într-o formă sau alta, varietatea crescîndă a mijloacelor trecerii la noua orînduire, esenţa şi caracterul puterii politice, a statului celor ce muncesc, emană din scopul final preconizat de revoluţie : făurirea unei societăţi fără exploatare şi asuprire, fără clase sociale antagonice. Experienţa României socialiste este deosebit de semnificativă sub raportul valorilor şi legităţilor generale ale noii societăţi. Ca formă a regimului politic, democraţia noastră socialistă exprimă esenţa caracterului muncitoresc, popular al puterii politice. Sistemul democraţiei muncitoreşti, revoluţionare, creează tocmai cadrul necesar pentru participarea tuturor membrilor societăţii, a întregului popor, la luarea deciziilor esenţiale şi responsabile. Organizaţiile obşteşti, ale democraţiei muncitoreşti, participă la mecanismul conducerii societăţii, activitatea lor împletindu-se cu cea a organelor de partid şi de stat. „În primul rînd, **arăta tovarăşul Nicolae Ceauşescu,** în România, ca şi în celelalte ţări socialiste nu mai există proletariat, deoarece o dată cu cucerirea puterii şi lichidarea exploatării burgheze, proletariatul s-a desfiinţat pe sine însuşi, transformîndu-se într-o clasă nouă, în clasa muncitoare conducătoare, proprietară, producătoare şi beneficiară a tuturor bogăţiilor naţionale. În al doilea rînd, clasa muncitoare nu şi-a propus să exercite şi nu exercită puterea în mod dictatorial, ci în modul cel mai democratic. Orînduirea noastră socialistă asigură tuturor claselor şi categoriilor sociale, tuturor cetăţenilor, fără deosebire de naţionalitate, participarea, în deplină egalitate şi libertate, la viaţa politică, la conducerea tuturor sectoarelor de activitate".

Partidul Comunist Român — centrul vital al întregii noastre societăţi — constituie nucleul principal al sistemului democraţiei socialiste. El exprimă năzuinţele fundamentale ale tuturor categoriilor de oameni ai muncii şi, în această calitate, este principalul factor politic al deciziilor ce privesc întreaga dezvoltare a ţării, forţa care propulsează, uneşte şi îndrumă toate compartimentele sistemului politico-social. Îmbinarea armonioasă, funcţionarea optimă a tuturor elementelor constituitive ale sistemului democraţiei noastre socialiste, în conformitate cu specificitatea pentru care au fost create, constituie o cerinţă fundamentală a unităţii vieţii politico-sociale, a accelerării progresului general. Masele populare se integrează nemijlocit în sistemul puterii într-un cadru instituţional a cărui cuprindere asigură participarea lor la conducerea întregii societăţi, participarea organizaţiilor obşteşti, integrate în sistemul puterii politice, exprimă elementul fundamental al procesului de socializare a puterii politice înseşi. Adoptarea principiului autoconducerii muncitoreşti reprezintă un stadiu calitativ superior în domeniul socializării, al activităţii politice şi productive a tuturor oamenilor muncii prin care se asigură dreptul şi, totodată, responsabilitatea maselor în procesul participării nemijlocite la rezolvarea tuturor problemelor economico-sociale şi politice la toate nivelurile societăţii. Partidul este forţa politică conducătoare în societate ; rolul său constă în unirea eforturilor întregului popor pentru construirea societăţii socialiste multilateral dezvoltate şi înaintare spre comunism. Sarcinile şi răspunderile ce revin partidului în etapa actuală sînt duse la îndeplinire în condiţiile ce determină creşterea şi perfecţionarea rolului tuturor organismelor sociale. Îmbinarea activităţii acestor organisme specifice ale sistemului nostru politic în aşa fel încît să se asigure perfecţionarea întregului edificiu social, împletirea lor în procesul exercitării puterii, ca şi în procesul gospodăririi societăţii, reprezintă coordonata esenţială pe care se dezvoltă integrarea tot mai organică a statului în societate, transformarea sa viitoare în autoguvernare a poporului. Cu alte cuvinte, partidul exercită, din interiorul tuturor celulelor organismului economico-social, o influenţă politică şi ideologică ce absoarbe într-un singur şuvoi acţiunile tuturor componentelor sistemului democraţiei noastre socialiste, energiile creatoare ale tuturor oamenilor muncii. În virtutea misiunii sale istorice, Partidul Comunist Român stabileşte strategia construirii orînduirii socialiste şi comuniste, direcţiile acţiunii politice de transformare revoluţionară a societăţii, astfel ca interesele fundamentale ale oamenilor muncii să-şi găsească deplina afirmare.

Aşa cum se subliniază în Proiectul de Directive ale Congresului al XIII-lea al Partidului Comunist Român, în anii construcţiei socialiste „s-a desfăşurat un vast proces de perfecţionare a relaţiilor de producţie, de adîncire a democraţiei muncitoreşti, revoluţionare, asigurîndu-se un larg cadru organizatoric pentru participarea nemijlocită a întregului popor la edificarea noii orînduiri". **Congresul al XIII-lea va marca o etapă nouă în evoluţia statului nostru de democraţie muncitorească, va deschide noi şi luminoase perspective pentru progresul general al societăţii socialiste multilateral dezvoltate. În cadrul acestor relaţii, perfecţionarea funcţiilor sistemului politic, adîncirea autoconducerii muncitoreşti vor cunoaşte noi acumulări valorice, menite să ridice pe trepte superioare democraţia făurită în ţara noastră. Beneficiem, în acest sens, de Programul partidului, un instrument teoretic, metodologic şi analitic profund ştiinţific, elaborat sub directa îndrumare a tovarăşului Nicolae Ceauşescu. Activitatea creatoare a secretarului general al partidului pe tărîmul gîndirii teoretice şi al practicii revoluţionare, expunerile şi cuvîntările sale, profunzimea ideilor, claritatea soluţiilor pe care le preconizează reprezintă nu numai o contribuţie prestigioasă la sintetizarea experienţei construcţiei socialiste în România, la îmbogăţirea tezaurului teoriei şi practicii revoluţionare contemporane, ci şi garanţia biruinţelor viitoare ale partidului şi ale poporului pe drumul de înfăptuiri şi perspective măreţe aşa cum Congresul al XIII-lea, ce se va deschide în aceste zile, îl va arăta cu întreaga sa putere exemplară, cu întreaga sa autoritate. În frunte avîndu-i pe comunişti, poporul român întîmpină Congresul partidului ca pe un eveniment istoric în viaţa întregii ţări, ca pe un prilej de adeziune militantă rodind în conştiinţa fiecăruia dintre fiii săi.**

Iuliu MOLDOVEANU

tezaur

o amplă şi strălucită frescă

La Muzeul naţional de istorie din Bucureşti, în faţa unui tablou de mari proporţii, botezat de pictorul Constantin Piliuţă „Omagiu", şi a mai multor tapiserii, picturi, sculpturi, şi grupuri statuare care-i înfăţişează pe marii voievozi ai neamului românesc, privind chipul Stejarului din Scorniceşti, căruia-i datorăm realizările fără seamăn ale epocii care a descătuşat energiile poporului nostru, mi-am amintit versurile : „Acolo, sus, în piscul înalţării / unde bat vînturi mari, de cutezanţă / e el, întîiul comunist al ţării / e el, suprema patriei speranţă".

Cîrmaciul nostru înţelept şi bun, „Gorunul ce se trage din gorunii / Celor ce-n inimi pururea ne sînt", însufleţit de un fierbinte patriotism revoluţionar, suflet din sufletul poporului care i-a dat naştere, este, într-adevăr, un simbol, „suprema patriei speranţă".

Stau mărturie în acest sens, cu o puternică forţă de convingere, marele număr de exponate, opere de artă, imagini fotografice şi documente, un tezaur inestimabil, prezentate în Expoziţia-omagială a Muzeului, strălucite dovezi ale dragostei, înaltei stime şi profundei preţuiri de care se bucură marele bărbat de stat, preşedintele Nicolae Ceauşescu şi tovarăşa Elena Ceauşescu.

Fie că este vorba de lucrările pictorilor Costache Agafiţei, Sabin Bălaşa ori Dan Hatmanu, de sculpturile lui Ion Jalea ori Ion Irimescu, de tapiseriile Ileanei Balotă, de numărul mare de diapozitive şi diafilme, de impresionantele imagini fotografice, toate la un loc alcătuiesc o amplă şi strălucită frescă, o edificatoare sinteză a vastei şi complexei activităţi revoluţionare, a muncii neobosite pe care a desfăşurat-o şi o desfăşoară secretarul general al partidului, preşedintele României, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, cel mai preţuit fiu al poporului nostru, care, mai ales după Congresul al IX-lea, a dinamizat uriaşul proces al dezvoltării societăţii româneşti.

Am vizitat expoziţia omagială în mai multe rînduri şi din fiecare imagine am desprins munca titanică depusă pentru ridicarea patriei române pe noi trepte de progres şi civilizaţie, rolul determinant al eminentului nostru conducător pentru creşterea economică şi aplicarea în practică a celor mai înaintate cuceriri ale ştiinţei, pentru dezvoltarea şi înflorirea culturii, învăţămîntului şi artei, pentru înălţarea şi afirmarea plenară a omului nou, a personalităţii umane.

Privind marea diversitate de imagini de la întîlnirile de lucru ori de la sărbătorirea unor mari momente din istoria şi viaţa poporului român în faţa unei imense hărţi a României pe care sînt înscrise localităţile şi unităţile economice şi sociale vizitate am desprins că masa de lucru a secretarului general al partidului este ŢARA, dialogul viu cu masele de oameni ai muncii, cu cei ce cu ingeniozitate şi minuţiozitate creează bunurile materiale şi spirituale.

„Însemne ale înaltei preţuiri" este genericul care pune în evdienţă prestigiul, consideraţia şi aprecierea de care se bucură tovarăşul Nicolae Ceauşescu pe toate meridianele globului pentru participarea activă şi efectivă, directă la soluţionarea marilor probleme ale contemporaneităţii, pentru afirmarea tot mai puternică în lume a geniului inepuizabil al poporului nostru. Pe harta lumii am parcurs cu privirea traseele şi ţările pe care preşedintele nostru le-a vizitat purtînd solia de colaborare şi înţelegere, pentru împlinirea aspiraţiilor de pace şi progres ale omenirii. Prestigioasa colecţie de înalte distincţii, ordine şi medalii, titluri ştiinţifice, este cea mai elocventă mărturie a stimei şi preţuirii de care se bucură pretutindeni în lume conducătorul nostru, omul care, prin ideile sale, insuflă încredere şi avînt fără precedent şi a făcut ca România să aibă mulţi prieteni, să se bucure de o înaltă preţuire din partea tuturor popoarelor, pe toate meridianele globului pămîntesc.

Contemplînd portretul preşedintelui, cu eşarfa tricoloră, profilat de Sabin Bălaşa „organic pe curbura Carpaţilor străbuni, îngemănare a unui om cu spaţiul vast şi etern al ţării sale", alătur, din toată inima, gîndul şi glasul meu la gîndul şi glasul ţării ca Marele Bărbat de partid şi de stat care aparţine ilustrei galerii a marilor voievozi ai neamului românesc să fie reales la cel de-al XIII-lea Congres în suprema funcţie de secretar general al partidului pentru a face ca ţara să urce în zbor spre culmile de vis ale comunismului.

Lazăr BĂCIUCU

convorbiri 1884

Cele trei scrisori ale lui A. Ubicini (publicist francez, 1818—1884), către un parizian necunoscut, purtînd supratitlul **Valachia în 1848. Amintiri şi întîmplări de călătorie,** publicate iniţial în ziarul **Le Siècle** (1859) sînt expresia oarecum literară a observaţiilor unui martor „ocazional", dar implicat direct în evenimentele descrise. Prevăzător şi precaut în toate întreprinderile sale politice, C. A. Rosetti, secretar de stat în guvernul provizoriu, îl invită pe Ubicini în Ţara Românească în calitate de „reporter" neutru solicitîndu-i totodată intervenţiile influente pentru a şti cu un ceas mai devreme poziţiile marilor puteri „garante" faţă de programul paşoptist cu care acesta din urmă, în fapt, simpatiza. Demersurile binevoitoare ale lui Ubicini se împletesc cu evocări de evenimente semnificative, cu descrieri ale stării sociale, portrete de revoluţionari etc. De exemplu : „Aflînd de arestarea conducătorilor săi, el [poporul] se îmbulzeşte la Palat, strigînd «Trăiască Constituţia, trăiască guvernul provizoriu !». Trupa, respinsă prin singura îngrămădire a mulţimii, se trage lîngă ziduri şi-şi pregăteşte armele. Poporul înaintează şi înconjoară armata cu un semicerc ce se tot strîmtează. Spaima cuprinde pe soldaţi, ei trag ; un strigăt mare se ridică. Vreo cincisprezece oameni, morţi sau răniţi, sînt culcaţi la pămînt. Poporul întreg s-a simţit însă atins. El se repede peste cadavre, urcă scările Palatului, sparge uşile şi intră biruitor înăuntru..." ; „Ei [Nicolae, Ştefan şi Alecu Golescu, Eliade, generalii Tell şi Magheru, Bălcescu, Rosetti, Ion Brătianu, Voinescu, Filipescu] aveau aceleaşi prerogative, deşi funcţiile lor în noul guvern erau deosebite ; deliberaţiile se făceau totdeauna cu toţii împreună şi am văzut adeseori, în discuţiile cele mai importante, pe un simplu ministru impunînd opinia sa în contra chiar prezidentului..." ; „«— Dar Europa e ocupată aiurea şi nici nu vă cunoaşte ! — Atunci va învăţa a ne cunoaşte !»".

În acelaşi spirit de luptă necurmată pentru drepturile sociale şi naţionale ale românilor se încheie şi **Corespondenţa cu D. V. Alecsandri,** datată iulie 1884 : „Moralitatea şi dreptatea trebuie să biruie la sfîrşit, deşi strădania e lungă şi crîncenă, încît de multe ori ar crede cineva că răul a supus binele şi adevărul".

Din **Aforismele** Veronicăi Micle : „Duşmanul cel mai înverşunat şi prietenul cel mai mîngîietor este propria noastră memorie" ; „În poesie adesea se sacrifică ideea pentru rimă, în viaţă inima pentru situaţii sociale" ; „Oamenii incapabili de a face ceva bun în lume aşteaptă ca alţii să facă chiar imposibilul" ; „Cumpăna dreptăţii omeneşti e atît de sensibilă, încît interesul de greutatea unui fir de păr nimiceşte echilibrul discurilor sale" şi ale lui A. D. Xenopol (X) : „Dacă antichitatea ar fi ajuns la noi întreagă şi neatinsă, profitul ce am tras din comorile ei ar fi fost mai mic" ; „Sculptura, pictura. poesia, pot să se profaneze ele însele, d.e. prin expunerea unor lucruri sau întîmplări obscene. Musica şi arhitectura rămîn totdeauna pure poate din causă că ele reprezintă gîndirea sau simţirea numai în ceea ce sunt ele în sine, fără împrumutarea formelor individualităţii omeneşti care, singură, conţine elemente ce pot profana natura omenească" ; „Eu şi caracterul meu sîntem două persoane"...

Poesii elegiace de A. Naum, rubricile de **Bibliografie** şi **Corespondenţă** (mereu maliţioasă : „am înapoiat prin poştă... după cererea d-voastră") întregesc sumarul.

Lucian DUMBRAVĂ

viaţa noastră

în întîmpinarea congresului

■ Decernarea premiilor pentru creaţie literar-artistică pe anul 1983 ale Uniunii Tineretului Comunist, în preajma unui eveniment de seamă în istoria nouă a ţării, Congresul al XIII-lea al partidului, încununează opere marcînd dialogul creatorilor tineri cu ţara, cu istoria şi oamenii ei. Acordarea acestor stimulative premii are în primul rînd valoarea unui omagiu adus tinereţii, căutărilor ei, capacităţii sale de a-şi pune cu gravitate marile întrebări ale omului şi ale artei, ale timpului de măreţe înfăptuiri socialiste, revoluţionare, la care tînara generaţie şi-a adus o apreciată contribuţie. Printre cei laureaţi se numără şi scriitorii ieşeni Paul Balahur şi Val Condurache, autori ai volumelor „Ce oră bate în Univers ?" (Editura „Eminescu") şi, respectiv, „Fantezii critice" (Editura „Junimea"). ■ Daniel Dimitriu şi Constantin Parascan s-au întîlnit cu elevii clasei a XI-a B de la Liceul „M. Eminescu" cu care au discutat despre coordonate ale literaturii de azi ■ Aurel Leon a vorbit la vernisajele expoziţiilor de pictură dedicate Congresului al XIII-lea ale artiştilor Tiberiu Vlad, Victor Donescu şi Maria Gaşpar (tapiserie). ■ La Casa Pogor (12 oct.), în organizarea Muzeului de literatură al Moldovei şi a revistei „Convorbiri literare", în cadrul celei de a 133-a şedinţe a cenaclului „Junimea", poetul Emil Brumaru a citit din volumele sale. ■ La 25 oct., cu prilejul manifestării omagiale „Eugen Ştefan Bouşcă" au vorbit Const. Ciopraga şi Nicolae Ţaţomir, iar actori de la Naţionalul ieşean au susţinut un recital de poezie contemporană. ■ În zilele de 18—21 octombrie, a.c., a avut loc prima ediţie a Colocviului de poezie de la Tg. Neamţ. Tema dezbaterii a fost „Poezia tinerei generaţii". Au participat criticii Mircea Martin, Laurenţiu Ulici, Sever Avram, precum şi poeţii : Adrian Alui Gheorghe, Daniel Corbu, Nicolae Sava, George Calcan, Lucian Vasiliu, Dumitru Chioaru, Dorin Popa, Dan Giosu, Matei Vişniec, Liviu Ioan Stoiciu, Gelu Dorian, Aurel Dumitraşcu, Mariana Marin, Ion Zubaşcu, Maria Zubaşcu, Ramona Fotiade, Mădălina Canură, Constantin Severin, Nichita Danilov şi alţii. ■ Vineri, 26 octombrie, la Biblioteca judeţeană Vaslui, în cadrul manifestărilor dedicate întîmpinării Congresului al XIII-lea, au fost prezenţi la discuţia care s-a purtat pe tema „Evoluţia literaturii române în ultimii douăzeci de ani" scriitorii Constantin Pricop, redactor la revista „Convorbiri literare" şi Gheorghe Drăgan, redactor la editura „Junimea".

O lectură plăcută şi instructivă : **almanahul „convorbiri literare" '85!**

— A apărut Almanahul CONVORBIRI LITERARE '85.

În cuprins, între altele :

Pagini inedite de : Marin Preda, P. P. Panaitescu, Nicolae Costăchescu, Otilia Cazimir, George Lesnea.

Interviuri cu : Nichita Stănescu, Sergiu Celibidache, Lola Bobescu, Gabriel Garcia Marquez, Ingmar Bergman, Luis Bunuel, Charles Chaplin.

Proză românească şi universală, „poesis", reportaje din ţară şi străinătate, film, teatru, plastică, umor, enigmistică.

Sport : Campionatul european de fotbal — Franţa 1984 şi Campionatul mondial — Mexic '86.

omagiu congresului al XIII-lea al P.C.R.

drapele

Roiesc luminile și-n toamnă sînt nectare
și curg, în rod, ca mierea-n buduroaie,
un soare tînăr dintr-un basm răsare,
Carpații sînt columne de văpaie.

În rîuri, crapii-s frunze ce se zbat,
pădurile doinesc ca o vioară,
e-azurul precum dorul de curat,
griul visează pietrele de moară.

Și-i Patria o mare de drapele
sub care trec Românii înfrățiți,
zboară hulubi, din stema lor, spre stele,
pășim, spre Comunism, profund uniți.

Drapele sacre : roșii, tricolore,
ce-nseamnă forța noastră de neinvins,
se-nvîrt, în curtea Țării, albe hore
de parcă-n inimi curcubeie-au nins.

sorginte

Ce somn va fi avînd un Președinte
în veacu-acesta tragic și hirsut ?
Mă-ndoi, ca un tîmplar, peste cuvinte,
să aflu din ce sînge s-a născut.

E rădăcina sîngelui întinsă
pînă în daci și dincolo de ei,
de-aceea, ca o flacără nestinsă,
el luminează Țara cu temei.

Nume de rang român și nu de rege
îl poartă el, mîndrie de țăran,
de-aceea, Țara iar îl va alege,
că-n Țara lui Poporu-i suveran.

Noi știm ce griji enorme îl apasă,
ce somn mai are el, din cînd în cînd,
dar griu-n tihnă strigă după coasă
și pruncii, în copăi, se-aud rîzînd.

Ion Iancu LEFTER

partidului

Eu m-am născut — un fulger de-ntrebări
dintr-un pămînt cu aripi largi de zbor
m-au legănat sub stele de visări
străbunii mei în cîntece de dor.

Din somnul iernii am pornit la drum
ca să dezgheț luminile din ram
și n-am pierit în mările de fum
cînd am bătut cu primăvara-n geam

Fără să strîng în juru-mi îndoieli
m-am răsfirat într-un prelins contur
am șters oglinda umbrelor de ieri
trecînd în azi mai limpede, mai pur.

Și vîrsta-mi da răspunsuri cînd lucid
ți-am deslușit candori în sărbătoare
intram în fluviul tău, iubit Partid
un rîu curat ce se-ndrepta spre mare.

o inimă ni-e țara

Ne-am apărat cu cîntec, pre lume să se știe
Ne curge-n vine sînge de neam înălțător
Și de ni-e vie limba pe românească glie
E că avem sub soare un crez și-un tricolor.

Latina gintă suie precum visa Poetul
Din daci și din romani am învățat să fim
Avem și Olt și Mureș și-i limpede Siretul
El ne hrănește griul din care ne rodim.

Priviți albastra zare ; din liniște-i puterea
Nu ne îngheață creanga cînd stelele apun
Pe pajiștea luminii ne înflorește vrerea
O inimă ni-e Țara ! E tot ce-avem mai bun !

Deci să trăiască veșnic în pace să trăiască
Poporul, România în Comunist destin
Gustați din pîinea noastră pre limbă românească
Și verbul de iubire va lumina din plin !

Dionisie DUMA

de veghe

Veghez Carpații veșniciei noastre
Legendele din slova lui Neculce
Și aerul cu scăpărări măiastre
Ce nicăieri, în lume, nu-i mai dulce...

Din discuri strîng ca vulturu-n rotire
Ozonul pur și adieri solare
Să n-ațipească jarul din privire
Cînd stau de veghe țării, la hotare...

Înalți cresc brazii — fără vînt și nori
Și fiii-n hora spicelor mlădii,
Eu vîrsta le-o veghez, visul în zori,
Cînd păsări scriu pe ramuri melodii...

Veghez Carpații-n murmur de izvoare
Și arma mi-o strîng ferm și o sărut,
E datul stirpei noastre milenare :
Dator cu viața, vieții să-i fiu scut.

patriei, statornic scut!

Ogor de-aș fi sub mierea limbii dace
Copac lovit de-al iernii aspru cnut,
Un stîrv uitat de lume — rece piatră
Tot n-aș uita să-ți fiu statornic scut !

Edil de-aș fi, cu pleoapa însorită
Umplîndu-ți cerul, plaiul renăscut
Cu faguri de clădiri, mari viaducte
Tot n-aș uita să-ți fiu statornic scut !

Atom de-aș fi pe-o singură orbită
Albastră stea pe-un drum neînceput
Rotind clipita-n spații infinite
Tot n-aș uita să-ți fiu statornic scut !

Ogor îți sînt sub mierea limbii dace
Edil, oștean cu brațul de temut,
Ape-viori răsfrîng imnuri de pace
Eu am jurat și-ți sînt statornic scut !

Mircea COZMA

conducător vizionar

Clar vezi și aproape și departe ;
timpul de tine nu ne desparte...
Fără gîndul tău nu am fi noi,
gînd izvorît din plai de dor și vis

cu-nmuguriri de luminoase ploi
în orizontul larg ce l-ai deschis
Poporului spre idealuri pururi vii,
tu conștiința renăscutei Românii.

Radu FELECAN

poem

Superbă sărbătoare din inima poporului pornită
Două decenii de înălțări și vază
O fericire nouă de durată
Și tîmpla lui ce pentru acest prezent veghează

Biografie cu deschidere spre comunista-ne lumină
Erou în lupta-i legendară, cutezanță —
E gîndul său, iubire pentru patria-mi din sînge
Hulubii lui de pace care-i poartă-n suflet

E pentru noi speranță.
Eroul viitorului, ni-l vrem catargul
Gîndurilor noastre-n zborul lor spre-un țel

Poem monumental scris de acest popor
Urmîndu-și demn eroul pentru care
L-a investit de-ai fi părinte și conducător.

Dumitru GRIGORAȘ

cu raze de lumină

Cu raze de lumină, al biruinței steag
Ne poleiește fruntea și aripa visării
Străbate fără teamă nemărginirea zării
Știind că el veghează pe românesc meleag.

Aici, din spic de aur tremurător sub vînt,
Din munții ce-și înalță coroana princiară
S-a ridicat pe boltă ca un luceafăr sfînt
Bărbatul ce conduce această scumpă țară.

El, Ceaușescu — Omul, mîndria României,
Cu fruntea luminată de Soarele — Partid
Conduce azi poporul în țara omeniei
Spre porțile de aur ce-n față se deschid.

Din vremuri legendare, măreața noastră vatră
Visat-a libertate și pace și avînt
Azi le avem pe toate și munții ei de piatră
Se-nclină la auzul unui sublim cuvînt.

Părinte drag, în pragul unui măreț Congres
Poporul își proclamă dorința sa fierbinte
Ca tu să îi fii țării ochi veghetor și minte
Purtînd-o cu mîndrie spre cinste și progres.

Lucian PAL

patria

Patria mea e o amforă
Și marea însetată se oprește
Să soarbă limpezimea izvoarelor
Cînd devine cîmpia o fișie de soare.

Noi parcurgem cu generațiile
Forma amforei semănîndu-ne țărmul
Împărțind cu marea apa izvoarelor.

Iar dacă vreți să aflați cum încape
Un munte într-o amforă,
Ascultați cum doarme într-un bob
Vîntul ce leagănă griul.

floralia

Nemăsurată e lumina patriei
Revărsată pe coline de dor
Iluminînd rădăcini și obîrșii
Așa cum numai țăranul
E pe jumătate glie, pe jumătate
Cîntec de păsăre și umbra lui
Are prospețimea florii de mac.
Acele spice lungi cu bobul greu
Le dăruie într-o azimă
Cînd surîde cîmpia cu mult soare
Personificînd cu purpură liniștea
De la hotarele veșniciei.
Semn că oriunde se-nfăptuiește rodirea
E loc de o nouă zidire
Pentru arteziana noastră ființă.

Ion CIRNU

poem pe cîmpia libertății

O, țara mea rotundă,
cu limpezimi de aur,
mi-e sufletul un laur
vestind străvechea nuntă :
consoane și vocale,
sub cerul limbii tale.

Rotundul tău e nimbul
ce ochiul înconjoară,
cînd lăcrimează timpul
o doină milenară :
și suflete ca-n horă
se prind în auroră.

Se-arată visătorii
cu fața luminată
și veacul dintr-o dată
deschide-n floare zorii :
și zorii încunună
visarea ta străbună.

Și fața mi-o inundă
dogoarea fără moarte,
ca o deschisă carte
din adîncimea sfîntă :
ivind o stea ce arde
pe libere stindarde.

În purpura aceea
ce viața mi-o-nconjoară
din iarnă-n primăvară,
mă simt și eu scînteia
arzînd lumina toată
cît viața mi-este dată.

Neculai DARIE

consonanță cu epoca

Una dintre caracteristicile de fond ale timpului nostru constă în aceea că **viața**, (privită în multiplele ei aspecte), se desfășoară într-un ritm cu mult mai intens și mai accentuat ca altădată. Această înfățișare vibrantă și, nu o dată, eroică a epocii impune observația că tot ce ține de **a exista** (și, cum se știe, nimeni nu se poate abstrage acestui predicat), se cuprinde integral, mistuindu-se în sonul cadenței generale. Literatura în ansamblul ei, dar mai ales poezia, prin spontaneitatea refracțiilor ce o determină, oglindește cu limpezime aspirațiile cascadice și trosnetul clocotitor al istoriei. De-a lungul tuturor timpurilor, la noi și pretutindeni, poezia a rămas sub semnul acut al simultaneității și al consonanței cu epoca. De aceea, raportul **artist-realitate** trebuie receptat în înlănțuirea sa dialectică, în finalitatea lui cognitivă, conștiința umană neputînd fi situată deasupra realului care-o determină și pe care, la rîndul ei, îl oglindește. Amplitudinea unei opere, a unei creații, este dată de condensarea în fondul ei a **timpului estetic**, marcat de punctul inițial și poziția maximă a desfășurării subiectului creator. Or privită din această perspectivă, **unitatea** poeziei noastre actuale stă în **diversitatea** ei, în diferența specifică și a timbrului personal — inconfundabil — al fiecăruia dintre autorii lirici convocați la acest mare festin. Unii dintre creatori (Eugen Jebeleanu, Ștefan Augustin Doinaș, Adrian Păunescu, Ana Blandiana, Nicolae Țatomir, Maria Banuș, Ion Brad, Ioan Alexandru, Ioanid Romanescu, Horia Zilieru, Corneliu Sturzu, Paul Balahur, Nicolae Turtureanu, Ion Chiriac, Emil Brumaru, Gheorghe Drăgan, Vasile Filip, Ion Horea, Paul Sân-Petru, Ion Chiric, Gabriela Scurtu ș.a.) au în vedere așezarea simetrică și ritmată a versurilor, acel „paralelism al formelor" pomenit, în urmă cu șaptezeci de ani, de Gala Galaction și citat în 1966, de Vladimir Streinu în volumul intitulat **Versificația modernă**. Este vorba de expresivitatea stilistică și arhitecturală a versului, de acel „tot armonic", prin care G. Călinescu înțelegea **starea de fapt** a poeziei, aspectul inefabil și metafizica ei. Urmînd linia clasică, adică starea de totdeauna a exprimării lirice, gîndul lor ni se dezvăluie șoptit, lipsit de spectacular, fără a eluda însă ardența la vibrația cosmică a spiritului.

Pendulînd între corsetul versului clasic și căderea liberă (la unii ușor uscată) a versului modern, poeți la fel de importanți și cutezători în angajarea lor la freamătul epocii (Marin Sorescu, Aurel Rău, Ovidiu Genaru, Cezar Ivănescu, Nicolae Prelipceanu, Nina Cassian, Ion Hurjui, Virgil Carianopol, Constantin Pricop, Calistrat Costin, Haralambie Țugui, Vasile Constantinescu, Vasile Mihăescu, Nichita Danilov, Sterian Vicol, Ion Alexandru Angheluș, Lucian Vasiliu, Liviu Pendefunda, Gheorghe Lupu, Mariana Codruț, Dan Giosu, Adi Cristi, Nicolae Panaite, Valeriu Stancu, Liviu Antonesi, Aura Mușat, Titus Vîjeu etc.) optează pentru sunetul pur al poeziei, în structura căreia metafora este mascată de inteligență. Se impune precizarea că grupările considerate aici nu revocă interferența dintre ele, mai ales în condiția autorilor care s-au impus istoriei literaturii contemporane și a căror poezie, anulînd orice clasificare, are un statut ideologic bine conturat. Poetul adevărat își situează **contemplarea** deasupra capriciilor formale, dar, în același timp, nu-i este indiferent aforismul lui Paul Valéry, după care visul nu poate fi descompus (nimicit, adică) în părțile-i constitutive. Poezia izbucnește din sentimentul unic al **omenescului** față de condițiile omului ca ființă fără număr în ordinea eternă a universului. Este, pînă la un punct, un semn magic și, în articulațiile ei cele mai intime, creația în general constituie un răspuns inspirat dat disperării în fața **trecerii**. De aici, veșmîntul ei predilect — simbol —, adică acel ceva greu de definit care, în sferele lui ideale, (v. poezia lui Eminescu), deși e foarte limpede își păstrează totuși aura enigmatică și impenetrabilă. Simbolul este centrul în jurul căruia se-nfășoară, asociativ, metafore și cuvinte, a căror grupare dă naștere ideii poetice, percepută ca o miză îndepărtată și complexă, a cărei semnificație distinctă este însă mereu deschisă. Ermetiștii sintactici și lexicali au **îndepărtat**, n-au neliniștit (cum, crezînd, s-au înșelat) pe nimeni, niciodată. Ei au confundat mereu sistemul încărcat cu mai multe înțelesuri al poeziei mari cu semnul halucinant al versului criptic : au confundat **intenția** cu sensul interior pe care-l simțim, îl **intuim** al creației lirice. Poezia a rămas un proces (complicat și nu la îndemîna oricui) de sistematizare superioară a **ideii** — statuată deasupra oricăror experiențe din afara metamorfozărilor eului creator. Exprimînd stările unui subiect (adesea prin eliminarea epicii predicatului), poezia se cuprinde în spațiul simbolului și exprimă atîtea idei cîte i le poate descoperi un număr infinit de alte subiecte.

În poemul **Tricolorul**, de pildă, din volumul intitulat **Imnele Moldovei** (Ed. „Albatros", 1980), Ioan Alexandru, în versuri ca : „Mă uit la tine, steagul meu de Țară, / În trei culori de maica mea țesut / Pe-o margine sînt zilele de vară / Așa cum fost-au toate la-nceput. / Despre culoarea galbenă se spune / Că-nseamnă veșnicia pe pămînt / Cînd în adînc e aur, pe afară pîine / Și-n inime e pace din cuvînt", relevă dublul aspect al simbolicii sufletului românesc ; fiind vorba, în primul rînd de simbolul cuprins în culorile drapelului nostru (roșu, galben, albastru), poetul implică fiecăreia din aceste culori o înțelegere adîncă și reconstituie, filosofic, bucuriile, jertfa, iubirea și trăinicia sufletului românesc. Curgătoare și nu rareori năvalnic cascadic, poezia lui Ioan Alexandru are ceva din rînduiala tristă ori săltată a **Doinei** noastre, tonul ei baladesc amintind de liniștea contemplativă, dar și de privirea fulgerătoare a omului de pe aceste meleaguri. Ea înfățișează estetic realitatea unui spațiu și-a unui timp peste care istoria literară nu va putea trece oricum.

Mustind de reacții și probleme grave legate de conștiința eului nostru de azi și de mîine, Adrian Păunescu reușește, în cele paisprezece versuri ale poeziei **Iubire silnică pe viață** (v. vol. **Poezii de pînă azi**, B.P.T., 1978), să dilate timpul, cosmicitatea iubirii limpezind, pentru o clipă. oceanul de sentimente contradictorii, de care se simte îmbulzit poetul : „Eu o iubesc. Duios. Nebun. Potrivnic. / Pe viață și pe moarte. Fără frică, / Compătimesc pe cei care abdică / Dar eu rămîn cu mine însumi schivnic. / Și de s-ar da la viață pe din două / Cum hărți politice-o mai și arată, / Eu tot voi adora această fată, / Căzută sub cătușele de rouă. / Eu o iubesc. Vitralii de cenușă, / Spre a ne despărți, se-ntemeiază, / Și cheia singură se-nvîrte-n ușă / Singurătate spre a-i da și groază. / M-au condamnat jurații mei de gheață / La o iubire silnică, pe viață". Am citat în întregime poemul, nu atît pentru tristețea lui înăbușită, cît mai ales pentru fiorul ce ni se dezvăluie în contrastul dintre spațialitatea întinsă în toate sensurile a celui care comunică și forma frîntă, întreruptă parcă de un suspin, a căderii versurilor; după fiecare dintre ele se simte necesitatea punctului, perceput nu ca prezență ortografică, ci ca realitate organică legată de fondul mărturisirii. Finalul estompat al rimelor întărește ideea de neîmplinire, de regret adînc după ceea ce putea fi. Și numai ultimele două versuri coboară peste întreaga poezie posibilitatea unei bucurii îndoielnice, regizată printr-un artificiu exploziv, lipsit de motivele care să-l poată trece dincolo de auz. Este în acest poem foarte frumos și extrem de dens rezultatul cutremurător al unor stări și sentimente etern valabile.

Poezia noastră de astăzi nu ne întîmpină exclusiv în paginile cărților aflate în biblioteci, ci o descoperim ca fiind amestecată — **geologic**, — cu pămîntul țării și — **epic** — cu istoria noastră. În manifestarea ei sublimă, lirica actuală românească, asemenea cîntecului anonim, vorbește despre **trăinicia** poporului român, motiv pentru care flacăra ei pură se ridică deasupra oricărui comentariu. Amețitoarea rostogolire a evenimentelor, lipsa de răgaz în fața stărilor perene ale existenței, teama de a nu fi cucerit totul din curgerea sinuoasă și limitată a unei vieți constituie motivele și temele predilecte ale poeților, anxietățile lor (cînd, uneori, se pune și problema acestora) ținînd, îndeosebi, de neputința eului de a exprima apoteotic fiorul comun încercat în fața dialecticii împlinirilor. Inclus organic șirului neîntrerupt al celor pentru care locul existenței fizice este aureolat de legendă și topit în acordul sublim al cîntecului — scriitorul român de azi se simte copleșit de nostalgia peisajului rustic, cîntat, deopotrivă, în rugă și blestem. Aparentul „expansionism liric" al unor poezii (Horia Zilieru, Nicolae Turtureanu, Paul Sân-Petru, Ion Chiriac) nu exprimă altceva decît fronda nevinovată a defulării înțeleptului lucid, care știe că în fața dispariției mai poate sta doar cuvîntul bine ales și potrivit, cunoscut fiind faptul că încercarea de-a escalada timpul este posibilă prin **luptă**, adică prin forța creației și a iubirii, precum și prin curajul de a te considera inclus în circuitul etern al naturii.

Poeții, creatorii în general, știu că cea mai fericită postură civică este aceea a **contemplării**, condiția fiind ca, atunci cînd împrejurările o cer, omul teoriei să treacă la faptă, aliniindu-se chemării marșului cotidian, chiar dacă astfel sacrifică **eternul** pentru virtutea includerii **vremelnicului** în etern.

Virgil CUȚITARU

sub semnul

literatura între două instanțe

O imagine retrospectivă a literaturii române din ultimele patru decenii cred că poate fi concepută și din alt unghi decît cele îndeobște frecventate (al criticii sau și al scriitorului) și anume din al marelui receptor de frumos — cititorul în sensul cel mai cuprinzător al cuvîntului. Perspectiva aceasta nu poate fi, desigur, absolutizată și, pentru a ajunge la un bilanț realist al acestor ani, trebuie coroborată cu celelalte două ; dar nici nu poate fi refuzată, cu toate că, trebuie să o recunoaștem, este atît de relativă și fluctuantă. Dacă la noi se apelează atît de rar la acest criteriu de apreciere, este pentru că sociologia noastră literară se află, cu cîteva foarte merituoase excepții, într-un stadiu de pionierat inexplicabil și lipsit de scuze. Și totuși ar trebui recurs mai des la luminile numitei științe cu atît mai mult cu cît rațiunea imediată de a fi a culturii noastre socialiste este pătrunderea ei în mase ; folosit fără prejudecăți. poate conduce la rezultate mai relevante decît ne-am aștepta. Pentru chestiuni de ordin mai general nici nu este neapărat nevoie de teste și statistici (ele ar fi, de altfel, și greu de realizat în parametri absoluți), ci doar de interpretarea cu bună-credință a unor situații care țin de domeniul evidenței. De asemenea, nu este absolut necesar să ieșim dintre hotarele celor patruzeci de ani de literatură contemporană, ei înșiși oferindu-ne reperele necesare pentru a înțelege ce mutații adînci a cunoscut mișcarea artistică din România în acești ani și, mai ales, ce caracterizează **acum** literatura noastră în raport cu momentul primelor două decenii.

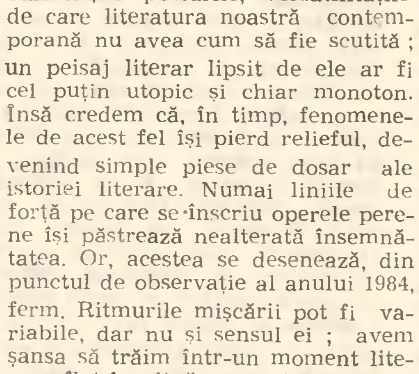
Să ne amintim, bunăoară, de cît timp avea nevoie pentru a se epuiza volumele celor mai bine acreditați scritori ai anilor cincizeci ; și, mai ales, cîte exemplare se vindeau în librării, intrînd, deci, în biblioteci particulare. Altfel zis, cîți amatori de literatură considerau reprezentative pentru ființa și cultura noastră națională romane precum **Trandafir de la Moldova, Bărăgan** ori **Pîine albă**. După mai puțin de patruzeci de ani, volumele unor prozatori și poeți contemporani marcanți și care fac tiraje mari, rareori mai pot fi găsite. după o săptămînă, în rafturile librăriilor. Ce ne spune acest fenomen ? Mai întîi, că avem **un cititor** inform și competent cu un tablou de valori remarcabil (la a cărui decizie cei în drept ar trebui să fie mult mai receptivi) și care poate contribui efectiv, dacă este luat în seamă, la impunerea unui scriitor, adeseori împotriva calculelor „economice" ale editorilor. Se crează, uneori, impresia că unii scriitori, nu lipsiți de talent, subestimează sau ignoră, deliberat sau nu, potențialul cititorului de azi și-i oferă scrieri care nu-i satisfac exigențele, care nu iau în calcul schimbările ce s-au produs în gustul lui literar, în cultura și condiția lui de cetățean al țării și al lumii, în capacitatea de a discerne valorile autentice de pastișe (sau autopastișe). Fluxul real al cărții confirmă că numai acei literați care își prețuiesc semenii — lectori solicitîndu-i la maximum primesc girul acestora. La ora de față nu știu care librărie din țară are în stoc cărțile „dificile" ale ultimilor douăzeci de ani, vreun volum din romanele lui Marin Preda, Al. Ivasiuc, D. R. Popescu, N. Breban, Augustin Buzura sau din poemele lui A. E. Baconsky, Eugen Jebeleanu, Nichita Stănescu, Ioan Alexandru, Leonid Dimov. Atragem atenția că numele amintite au o semnificație strict ilustrativă ; o catagrafie a epuizărilor rapide (exceptînd policier-urile) ne-ar oferi o destul de convingătoare ierarhie a valorilor contemporane, majoritatea validate și de critica literară. Fenomenul extraordinar și extrem de semnificativ pentru nivelul culturii noastre naționale în actualitate deci și pentru literatura ultimelor decenii, chiar dacă nu toate succesele de librărie acreditează o operă de certă calitate estetică.

Ar mai fi de observat că epura nevoii de literatură, după o acalmie rareori tulburată pînă după 1966, se verticalizează accentuat începînd din acei ani de orientarea ei a rămas pînă acum continuu ascendentă. Nimic mai firesc, căci literatura scriitorilor comuniști s-a angajat pe această traiectorie încă dinainte de 1944. Coborîrea ștachetei din anii '50 are mai multe cauze dintre care unele obiective și inerente. Dincolo de ele, o situație ni se pare semnificativă : nivelul teoretic la care se situează dezbaterile estetice asupra literaturii comuniste în presa românească de stînga dintre cele două războaie mondiale a fost, la un moment dat, superior celui din anii imediat următori lui 1944 (erau luate în discuție conceptele de realism, partinitate, angajare a artistului ș.a.). Explicația ține, în bună măsură, de subsumarea literaturii noastre din anii '50, și nu numai a ei, la deziderate exterioare fenomenului artistic. Oricum, odată această servitute depășită, după 1960 se refac legăturile firești ale literaturii contemporane cu invariantele culturii naționale din totdeauna și cu principiile perene ale artei comuniste autentice. Literatura noastră de azi dobîndește astfel un statut estetic ferm, capabil să asigure un nivel valoric concordant cu evoluțiile anterioare și astfel dobîndește un cititor care crede în ea și îi dă girul. Desigur, capodoperele, ca și geniile, nu pot fi planificate și orice tentativă de a o califica sau judeca printr-o operație contabilă de acest fel este, în cel mai bun caz, naivă, dar credem că literatura noastră contemporană, văzută din perspectiva anului 1984, este comparabilă, ca potențial artistic, cu perioada interbelică. Există astăzi, categoric, un climat creator propice în care, la urma urmelor, se integrează chiar și impasurile, seismele, tensiunile interne inerente, apărute, într-un moment sau altul în mișcarea scriitoricească ; în fond, un artist adevărat care să fie perfect integrat, care să nu simtă că „veacul" său nu-l încape nu cred să existe. Important rămîne că sensul general al momentului -84 este unul ascendent, constructiv, rodnic, demonstrînd, pe de o parte capacitatea extraordinară de asimilare a noului, a esteticii **marxiste, iar pe** de alta vigoarea deosebită a literaturii noastre. O dovadă ar putea fi și faptul că între generațiile de azi nu se întîlnesc relații de impact și cu atît mai puțin de intoleranță reciprocă ; dincolo de deosebirile de opțiuni estetice și ontologice le este comun idealul de literatură națională în spirit și socialistă ca substanță. De aici (și acesta este un semn sigur al maturizării definitive a perioadei pe care o traversează acum literatura noastră) pluralitatea modurilor estetice în care se exprimă scriitorul român de azi, însoțită de refluxul evident al tendințelor de preluare nediferențiată a modelelor de ultimă oră sau retro. Cred însă că elementul definitoriu cel mai pregnant al momentului actual al literaturii noastre îl constituie înțelegerea de către cei mai marcanți membri ai obștei scriitoricești a faptului că statutul de artist contemporan îl conferă opțiunile axiologice comuniste și receptivitatea maximă la întrebările fundamentale ale lumii de azi ajunsă la acest sfîrșit de mileniu. Scriitorii care s-au eliberat de obsesia subiectului și de cea a scriiturii reprezintă „vîrful de lance" al mișcării noastre literare. Literatura română de după 1965 mi se pare, de aceea, marcată de două **acte** esențiale pentru condiția artistului contemporan și pentru destinul viitor al culturii noastre : mai întîi restabilirea legăturii cu cititorul, recăpătarea încrederii lui, afectată în anii precedenți de o producție editorială care îi nesocotea puterea de înțelegere a lumii și artei (în pofida unor romane excepționale și a unor apariții lirice valoroase care se scriseseră și atunci) ; în al doilea rînd, racordarea la problemele acute ale umanității în care trăim ca entitate spirituală, atacarea, fără complexe și prejudecăți, a unor teme și întrebări prin care ne integrăm colectivității globale (la nivelul individului și al speciei) și la dezbaterea cărora putem participa de pe pozițiile noastre filosofice, politice, estetice. Esențialul pentru o literatură națională, deci și pentru oricare artist, este, dincolo de orice speculații, puterea de comunicare, de iradiere, în ultimă instanță, în interiorul națiunii sale și dincolo de fruntariile ei.

Că s-a depășit impasul anilor '50, nu este la urma urmei un merit, cu cu atît mai puțin un titlu de glorie, ci o necesitate și o consecință a unor evoluții care depășesc sfera artei. Dintr-o perspectivă mai puțin preocupată de meandrele istoriei important rămîne faptul că deceniile de literatură care au urmat au dobîndit un profil energic și inconfundabil, cu individualitatea pregnantă, atît în raport cu momentele precedente ale culturii noastre, cît și într-o perspectivă mai amplă. În aceste condiții ne putem, așadar, confrunta fără complexe cu o posibilă întrebare vizînd relația dintre valoarea estetică și capacitatea de reflectare a realității în literatura noastră contemporană. Dacă ea (literatura), prin ceea ce are mai valoros, răspunde exigențelor unei duble instanțe — cititorul și critica de specialitate — și rezistă unor confruntări cu actualele tendințe din literatura lumii, răspunsul nu poate fi decît unul afirmativ. Bineînțeles, la nivelul „vîrfului de lance" de care vorbeam mai înainte ; deși, tot atît de adevărat este că lancea nu este făcută doar din vîrf și nu-și poate îndeplini menirea fără trunchiul ei. Ne apropiem prin aceste considerații de o chestiune de primă importanță pentru destinul scriitorului român de azi, din păcate nu de puține ori agitată oblic și restrictiv: cea a actualității lui. E de constatat și aici o evoluție pozitivă : a fost depășită mentalitatea reportericească potrivit căreia subiectul „la zi" și de pe meridianul locului este criteriu de evaluare a conectării scriitorului cu epoca. Literatura bună și foarte bună care se publică astăzi la noi pornește de la premisa că el poate fi, în cel mai bun caz, un simptom, însă sigiliul actualității îl constituie opțiunea pentru valorile umaniste (sociale, politice, estetice etc.) exprimate de artist, prin care el își asumă conștient responsabilitatea momentului istoric pe care îl trăiește. Ceea ce pledează, de asemenea, pentru ideea de deplină maturitate a literaturii noastre contemporane.

Am evitat cu bună știință să vorbim despre pierderile, stagnările, reculurile, imposturile, versatilitățile de care literatura noastră contemporană nu avea cum să fie scutită ; un peisaj literar lipsit de ele ar fi cel puțin utopic și chiar monoton. Însă credem că, în timp, fenomenele de acest fel își pierd relieful, devenind simple piese de dosar ale istoriei literare. Numai liniile de forță pe care se înscriu operele perene își păstrează nealterată însemnătatea. Or, acestea se desenează, din punctul de observație al anului 1984, ferm. Ritmurile mișcării pot fi variabile, dar nu și sensul ei ; avem șansa să trăim într-un moment literar aflat în plină expansiune.

Mihail IORDACHE

Iftimie Bîrleanu : „Ștefan cel Mare"

„scriitorul nu trebuie să părăsească omul"

Momentul sau, poate mai bine zis, etapa literară pe care o traversăm este o parte a unei perioade mai largi, bine distincte în evoluția literaturii române contemporane. Această perioadă își capătă deplina întemeiere, teoretică și practică, adică printr-un lot compact de opere reprezentative, după Congresul al IX-lea al partidului, dar este anunțată prin cîteva cărți de referință. Prima dintre ele, Risipitorii, o îndreptare spre problematica vie a actualității, în alt spirit decît cel din literatura deceniului atunci încheiat, apare în 1962. Ceea ce se scrie astăzi beneficiază de climatul benefic pentru creație instaurat după 1965. Cea dintîi trăsătură, izbitoare, dacă o comparăm cu peisajul deceniului al șaselea, este diversitatea stilistică. Proza, spre exemplu, care înainte avea o posibilitate redusă de opțiune, cultivînd aproape în exclusivitate romanul obiectiv de tip Balzac, Rebreanu, se deschide unor modalități de extremă varietate. Alături de realismul total, social, politic și psihologic al lui Marin Preda, întîlnim proza de introspecție cu largi trimiteri teoretice (filozofice și politice) la Alexandru Ivasiuc, proza analitică în context istoric și social la Augustin Buzura, sondarea reacțiilor greu analizabile ale naturii umane, transferate nu o dată în alegorii la Nicolae Breban, realismul cu irizații spre fabulos la Fănuș Neagu și Dumitru Radu Popescu, care cultivă și fantasticul, alternarea fantasticului cu alegoricul într-un stil hohotitor romantic trecut prin problematica epocii noastre la Laurențiu Fulga, proza barocă, parabolică în Princepele, istorică în Săptămîna nebunilor la Eugen Barbu, direcția fantezist-ironică la Mircea Horia Simionescu sau Radu Petrescu, și tabloul este departe de a fi epuizat.

Diversitatea stilistică ne dă o idee de ceea ce se întîmplă în literatură, dar nu reprezintă, totuși, elementul esențial. Fenomenul cel mai important produs în mentalitatea scriitorului, și, evident, transferat în structura operelor, este asumarea unei viziuni istorice. Proza s-a „istoricizat", a căpătat o perspectivă a timpului și în scrierile îndreptate spre actualitatea imediată. Prima etapă a noii literaturi a produs cîteva (puține) cărți fundamentale, toate inspirate dintr-un trecut mai mult sau mai puțin îndepărtat. Cînd se apropia de contemporaneitate, scriitorul adopta brusc o optică îngust reportericească. Urmarea ? Nu se poate reține nici un titlu semnificativ, nimic altceva decît fragmente care nu capătă coeziune, în absența unei viziuni unitare. Privind istoric și, absolut obligatoriu prin lentila descoperită, după căutări și interogații, a adevărului, scriitorul român și-a redescoperit vocația, misiunea artistică și civică. „Din păcate pentru dorința de atemporal a multor începători de azi — scrie Marin Preda într-unul din articolele volumului Imposibila întoarcere din 1971 —, romanul e legat de istorie și fără ea se asfixiază". Proza, literatura în ansamblu, a dobîndit astfel un atribut, anterior în uz, fără a răspunde însă conținutului. Ea a devenit realistă și continuă să-și onoreze acest statut care presupune abordarea realității în spiritul ei, într-o interpretare trecută prin conștiința artistului.

Există în istoria literară pe care o trăim cîteva momente de vîrf care concentrează acumulările anterioare și dau măsura valorică a întregii epoci. Anul 1968, evident nu acel an privit strict în limita timpului astronomic, ci ca expresie a momentului literar, incluzînd deci și apariții anterioare sau care au urmat, a fost un an fast în istoria romanului. Tot astfel începutul deceniului al nouălea, să zicem anul 1980, ne propune cîteva apariția care ne permit să apreciem că proza a intrat într-o nouă vîrstă. Ele stau sub semnul trilogiei lui Marin Preda Cel mai iubit dintre pămînteni.

Scriitorul român simte acum nevoia sintezei, are convingerea că trebuie să îmbrățișeze o vastă problematică, să spună, cît e omenește posibil, tot. Cărțile care s-au succedat confirmă, indiferent de rezultate, această tentativă. Cîteva exemple numai : cele două volume din Viața și opera lui Tiron B., Pumnul și palma, Vocile nopții, Biblioteca din Alexandria. Ne aflăm, pare-se, iar într-un an favorabil romanului. Nu am citit toate cărțile importante sau potențial importante, așa că nu mă pot pronunța. Oricum există o efervescență a gîndirii artistice chiar dacă rezultatele nu sînt pe măsura efortului investit. Drumul la zid are o miză extraordinară, putea fi Cartea lui Nicolae Breban, dar dezlănțuirea naratorului, lipsa unei supravegheri stilistice fac cele vreo 200 de pagini privind exercițiile inițiatice ale lui Castor Ionescu să fie practic ilizibile, neaducînd nimic nou în tulburătoarea materie a romanului. Nici Refugii nu mi se pare a fi una din cărțile — nu puține — de rezistență ale lui Augustin Buzura, atît în latura de prospecție a psihicului eroinei, cît și în imaginea obiectivă, pe cale epistolară, a satului.

Fără a contesta legitimitatea diverselor modalități — din contra, prezența lor probează vitalitatea, profunzimea unei literaturi —, trebuie să observăm că dominanta ultimelor două decenii o formează cărțile cu tematică social-politică directă, inspirată de istoria contemporană a țării. Scriitorul român se află și probabil că va rămîne încă multă vreme în această arie de preocupări care îl situează și în tradiția prozei care, ori unde ne-am afla în timp, la Cantemir sau Filimon, la Rebreanu sau Camil Petrescu, s-a oprit la omul ca individ și ca ins social, la impactul său cu istoria, cu evenimentele ei. Marin Preda a făcut cu fiecare din cărțile sale însemnate un pas înainte față de media literară a timpului. El, și alături de el, alți prozatori, au scris un roman al condiției umane cu nimic mai prejos de cel produs în deceniile al patrulea și al cincilea de scriitori ca Malraux, Sartre sau Camus. Este un mesaj pe care conștiința și arta românească îl adresează lumii și depinde numai — deși acest „numai" poate însemna foarte mult — de difuzarea prin traduceri pe măsură ca acest mesaj să fie cunoscut. Aprecierea lui n-are cum să întîrzie dacă s-a făcut totul pentru ca primul termen al relației — cunoașterea — să aibă un fundament solid, adică un număr suficient de traduceri în cîteva limbi de largă circulație. Sincronizarea nu e noțiune infamantă, chiar dacă unii o deformează și o folosesc în scopuri extraliterare. Ea nu duce la negarea originalității, nici în concepția lui Eugen Lovinescu, care relaționa obligatoriu sincronismul cu diferențierea, expresie a contribuției personale, proprii fiecărei literaturi. Cînd îl citim pe Dumitru Radu Popescu înțelegem că scriitorul este contemporan cu Faulkner sau Márquez, dar personajele sale mitice, teritoriile reale și imaginare totodată sînt create de personalitatea sa artistică, se aseamănă cu un anume fabulos baroc din folclorul românesc. Nu poate fi vorba la scriitori valoroși de nici un fel de model, mai ales că știm din experiența deceniului al șaselea că modelele nu ne-au prea priit.

Literatura își urmează un curs organic și Gabriela Adameșteanu semnează în acest an în care publică Petre Sălcudeanu, Augustin Buzura, Constantin Țoiu sau Nicolae Breban, un remarcabil roman. Probă a organicității, ca și a posibilităților practic nelimitate oferite este și faptul că unii scriitori au ajuns mai tîrziu decît cei din generația lor la deplina afirmare — și ce afirmare ! —, Constantin Țoiu în deceniul al optulea, iar Petre Sălcudeanu la începutul deceniului în care ne aflăm. O carte relativ recent apărută, Mesagerul, ne obligă să regîndim ierarhia literelor și să-l situăm pe autorul ei, Mihai Giugaru, alături de scriitorii de prim ordin. Indiferent de opțiunile scriitorilor pentru o formulă artistică sau alta, indiferent de opțiunile noastre ca cititori, trebuie să observăm că personajul literar continuă să-și manifeste, subliniat, prezența și, prin el, omul în raporturile cu semenii, cu istoria. M-am ocupat altădată de personajul literar, de istoria sa în literatura contemporană, de la maniheismul începuturilor la complexitatea dobîndită cu trecerea anilor. Ideea de complementaritate a personajelor aduce un cîștig pentru literatura care, așa cum spunea Alexandru Ivasiuc, nu confecționează răspunsuri, ci pune „întrebări active". Într-un substanțial și patetic text, Scriitorul și cuvîntul care încheie volumul Imposibila întoarcere, Marin Preda discută, cum a făcut-o de atîtea ori, problema omului ca temă eternă și mereu nouă a literaturii : „Nu e nici o îndoială că oricare i-ar fi condiția și oricare situația cuvîntului, scriitorul nu trebuie să părăsească omul, chiar dacă omul sătul de propriile sale fapte, n-ar dori să i se pună în față o oglindă și să-și vadă în ea chipul. Nu e întotdeauna plăcut să te vezi așa cum ești. Dar nu poți urca nici un fel de culmi morale dacă nu știi cum arăți". Cuvintele fierbinți și lucide ale lui Marin Preda se constituie într-un perpetuu memento pentru orice scriitor al timpului nostru.

Liviu LEONTE

congresului al XIII-lea

critică și implicare

E adevărat, așa cum s-a spus adeseori, că un critic își dă intreaga măsură a capacității și vocației abia după vîrsta de 40 de ani ? Un răspuns categoric e greu de formulat. Ceea ce se știe bine și nu mai trebuie demonstrat e că profesia de critic presupune o perioadă de ucenicie „la umbra cărților în floare“, deci experiență de lectură, dar și experiență a scrisului (exercițiul publicistic). După cum nu e de neglijat și experiența de viață, din acest punct de vedere condiția criticului asemănîndu-se mult cu cea a prozatorului și a dramaturgului. Oricum, imaginea criticului trăind numai între cărți, departe de ce se întîmplă dincolo de pereții bibliotecii, în viața Cetății, este cel puțin anacronică. Criteriul vîrstei, biologic, deși contestat și contestabil, nu e, desigur, întru totul needificator și inoperant. Mircea Iorgulescu a scris chiar o carte, remarcabilă, Scriitori tineri contemporani, grupîndu-i pe genuri, ca într-un ghid, termenul îi aparține, pe autorii care, pînă la data întocmirii volumului, nu depășiseră vîrsta de 40 de ani. Să acceptăm deci că pînă la această vîrstă un critic este nu doar un om tînăr, ci și un scriitor tînăr. În fond, depinde de noi și numai de noi să ne tonifiem sufletește prin împingerea pragului tinereții cît mai departe în viitor.

La Iași, unde a fost întemeiată critica românească, trăiesc și scriu în acest moment o promoție/generație de critici tineri care, fără a face tumbe ridicole prin fel de fel de foi, repudiind publicitatea ieftină, concesiile în plan valoric și înregimentările după criterii extraestetice și extraliterare, și asta într-un loc unde spiritul de castă al criticii are și el o oarecare tradiție, își văd, cum se obișnuiește a se spune, de treaba lor. Impresia de ansamblu este cea de seriozitate, de asumare plenară și matură a meseriei, de implicare responsabilă. Deși se deosebesc foarte mult între ei ca opțiuni metodologice, imaginație, stil, temperament (deloc de neglijat, mai ales în critică) etc., un profil colectiv nu mi se pare totuși imposibil. Nu-mi propun să-l schițez acum și aici, ci numai să trasez 2—3 linii la un asemenea posibil profil. Ceea ce aș vrea să subliniez mai întîi e că toți cei pe care îi voi aminti, fără intenția de a produce liste complete, împreună cu întreaga generație literară căreia îi aparțin, au beneficiat la timpul potrivit atît de un climat propice afirmării, climatul instaurat în deceniul al șaptelea, cît și de mijloacele necesare exprimării : edituri, reviste etc. Lucru fundamental, de vreme ce mai mult decît oricare alt profesionist al scrisului, criticul — om de opinie și de dialog — dacă nu publică, nu există.

O trăsătură definitorie în ceea ce-i privește o formează, cred, preocuparea pentru valorile clasice ale literaturii române, pentru restituirea acestora într-o lumină proprie sensibilității actuale.

Alexandru Călinescu a debutat editorial cu un excelent eseu despre Anton Holban (Premiul Uniunii Scriitorilor) și a publicat apoi un altul despre Caragiale sau vîrsta modernă a literaturii, devenit un solid reper în exegeza caragialeană. Daniel Dimitriu este autorul unui Bacovia de referință, iar de curînd ne-a oferit, în prestigioasa colecție Introducere în opera lui... a Editurii Minerva, un studiu monografic Minulescu, de fapt un incitant eseu despre etapele creației autorului Romanțelor, căruia criticul îi fixează locul în literatura noastră și-i stabilește statura reală, într-o carte care este deopotrivă o sinteză și o lectură profund înnoitoare, dar și o narațiune în fluxul căreia Minulescu evoluează ca un fascinant personaj. Portrete și analize pătrunzătoare referitoare la clasici cuprindea și al doilea volum al lui Daniel Dimitriu, Singurătatea lecturii (Alecsandri, Macedonski etc.), cel de debut, Ares și Eros (Premiul Uniunii Scriitorilor) reunind profiluri de poeți contemporani ordonate pe două idei. Anglistul Ștefan Avădanei, universitar ca și Al. Călinescu, ni l-a revelat pe Eminescu în contextul romantismului european, tipărind în Colecția Eminesciana a Editurii Junimea studiul istorico-comparatist Eminescu și literatura engleză, în care erudiția, privirea proaspătă, decomplexată se împletesc cu spiritul polemic de o ireproșabilă ținută intelectuală. Îmi face plăcere să reproduc concluzia unuia dintre cele mai dense capitole ale cărții : „Eminescu ar fi putut fi Byron, Coleridge, Worsworth, Shelley sau Keats, sau cu toții la un loc. Știut fiind — cel puțin de la Borges — că fiecare mare artist își creează predecesorii asupra cărora impune necesitatea unei lecturi diferite, i-am putea citi și noi pe romanticii englezi de la Eminescu și nu invers“. În 1982, la apariție, scriam în România liberă că Eminescu și literatura engleză de Ștefan Avădanei este una dintre cele mai valoroase lucrări tipărite în amintita colecție ce ființează de un deceniu. Rămîn la aceeași opinie. Un Ibrăileanu surprinzător de modern ne-a fost înfățișat de Mihai Dinu Gheorghiu care a folosit în demersul său critic oarecum recuperator și instrumentele psihologului și ale sociologului. Semnificatv, cartea marca un debut și încă nu unul de toate zilele, fiind distinsă de altfel cu Premiul Uniunii Scriitorilor. La a doua apariție editorială, Reflexe condiționate, eseistul își amintește și de activitatea sa de foiletonist, școala la care și-a făcut mîna, o școală fundamentală, de neocolit. Pe clasici (Maiorescu, Ibrăileanu, Al. Odobescu, Camil Petrescu, G. Călinescu etc.), îi regăsim și în cărțile foiletonistului pur sînge, cum l-a caracterizat într-un comentariu mai înainte pomenitul Mihai Dinu Gheorghiu, — Al. Dobrescu — cu un stil recognoscibil, înclinat spre portretul moral, incisiv și pregnant în formulări, preocupat de desfășurarea epică (și uneori dramatică) a fiecărui comentariu/eseu pe care-l elaborează cu minuție, atent la proporțiile construcției menite să transgreseze momentul și să reziste într-o carte. Foiletoane 1, Foiletoane 2, Foiletoane 3 (ultimul ieșit proaspăt de sub tipar la Editura Junimea) sînt cărțile unui critic consecvent, cu o personalitate distinctă, care consideră că dialogul perpetuu cu clasicii și cu operele lor nu trebuie să se producă niciodată „în genunchi“. Omagiul cel mai profund și mai fecund pe care îl putem aduce clasicilor constă în a-i supune permanent unui bombardament interogativ pe care ei, mereu contemporani, nu numai că-l suportă dar îl și reclamă. În timp se scriu acest articol, primesc un Portret al criticului în tinerețe, opere incomplete (Editura Cartea Românească). Al cui putea fi decît al lui Val Condurache ? Autorul Fanteziilor critice, carte admirabilă, care i-a cam stresat pe unii, nu se dezminte. Între aceste fantezii se pot citi și cîteva texte în care interpretările și disocierile privitoare la clasici, precum I. L. Caragiale și Hortensia Papadat-Bengescu, sînt, în mai multe sensuri, deosebit de relevante. Este un volum în paginile căruia criticul se joacă. Pe alocuri el a putut da chiar impresia că a exagerat puțin. Dar e un joc serios, un joc al inteligenței, plăcerea speculației fiind dublată de plăcerea de a scrie. Mare admirator al lui G. Călinescu, Val Candurache pare să penduleze între critică și proză. El e înzestrat de fapt pentru amîndouă : „Theodor Mazilu datorează prea mult lui Caragiale pentru a face o listă a datoriilor sale, vai, postume ! L-am cunoscut, cu toții, la Capșa ori la colocvii, ne-am amuzat și l-am aplaudat. Cine și-ar fi imaginat că ascundea în făptura lui măruntă «moștenirea lui Caragiale» întreagă, tot asa cum Renasterea nu numai reînvia litera antichității, dar înnoia spiritul ei ? Prin Mazilu, dramaturgia română se ridică la demnitatea lui Caragiale. Mazilu, singur, a îndrăznit să iasă de sub mantaua lui“. Dinspre prezent, dinspre literatura „la zi“ către marii clasici a mers și Ioan Holban, critic de o invidiabilă hărnicie a condeiului. El comentează cam tot ce apare în domeniul prozei, poezia nefiind nici ea neglijată. A debutat în seria Universitas cu o carte de analiză abundentă a prozei lui Lovinescu și lui Ibrăileanu (Proza criticilor), după care a publicat un interesant eseu dispre Ion Creangă la Editura Junimea (Ion Creangă, spațiul memoriei). Încă foarte tînăr, Ioan Holban e un critic (și publicist) de un angajament total, ca să folosesc o formulă dintr-un alt perimetru, vrînd parcă, cel puțin deocamdată, să ilustreze o propoziție celebră conform căreia talentul e o chestiune de cantitate. Din aceeași promoție (generație) fac parte Constantin Pricop care încă nu a debutat editorial în critică, așa cum a făcut-o în poezie, deși practică de mulți ani o susținută activitate de cronicar ; și mobilul, spontanul, spumosul George Pruteanu.

Toți aceștia, afirmați în paginile revistei Convorbiri literare, la care aș adăuga numele învățatului germanist Andrei Corbea, au făcut și fac critică de întîmpinare, critică foiletonistică, încă de la vîrsta studenției. Sînt formați la temperatura fierbinte a paginii de revistă și de ziar, o efervescență stimulatoare, ce nu te lasă să picotești și unde replica trebuie să fie mereu promptă, inspirată, angajată și angajantă.

Constantin COROIU

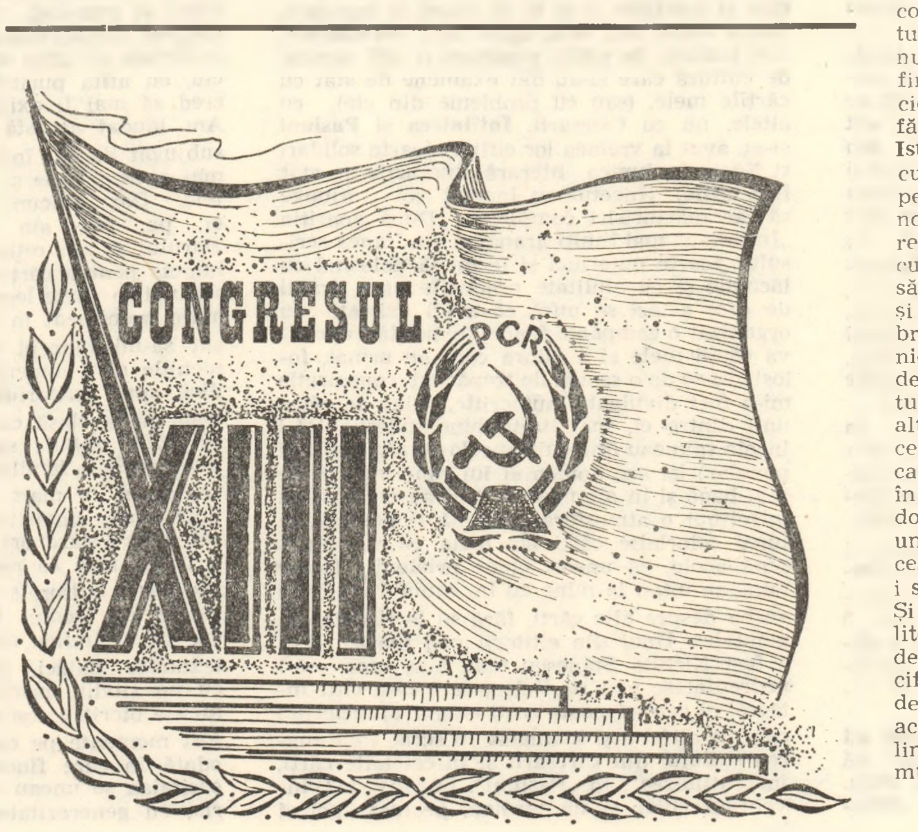
discreția unei generații

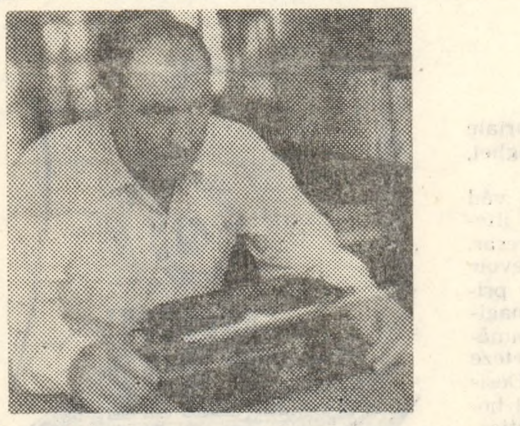
Chiar și la o simplă privire, momentul actual în literatură se conturează ca fiind unul de tranziție. Deși s-a scris mult despre creația literară a momentului, trăsăturile sale de ansamblu stîrnind adevărate furtuni polemice, s-a observat mai puțin că, prin anumite date, atît poezia cît și proza repetă, într-un fel, experiența perioadei 1944—1947. Spun, într-un fel pentru că acest caracter tranzitoriu al literaturii momentului actual nu-și are, ca în anii 1944—1947 rădăcinile în social ; el se explică strict prin dialectica dezvoltării interne a literaturii. Ce înseamnă, deci, literatură de tranziție ? O literatură cu deosebire preocupată de sine, reflectîndu-se înainte de toate, ca într-o oglindă, în creația propriu-zisă. În poezie, aceasta înseamnă livrescul, ironicul, parodicul, darea cu tifla temelor și simbolurilor consacrate, într-un cuvînt, obsesia poeziei în cadrul poeziei. În proză, aceasta înseamnă calofilie, și, mai ales textualism, metaliteratură, preocuparea insistentă a autorului de a medita în interiorul textului asupra textului propriu-z's și nu asupra a ceea ce el reflectă: realul. Acest gen de literatură, literatură de tranziție, se ivește de obicei ca o reacție la suprasaturarea pieței literare cu un anumit gen. În poezie, ironicul, parodicul din poezia tinerilor sînt astfel modalități de contestare, cu înseși mijloacele liricului, a gravității găunoase, a retorismului facil, suficient sieși. În proză, calofilia de azi, exagerata atenție acordată textului sînt un mijloc de negare, cu înseși mijloacele prozei, a neglijenței stilistice, a realismului cuminte, pedestru. Atît partizanii, cît și adversarii acestei literaturi obsedate de ea însăși au considerat-o drept un mod de contestare a unor mari poeți și prozatori ai momentului actual a celor grupați sub genericul „generația Labiș“. În realitate, această literatură de tranziție, strîns legată de destinul ultimului val, din cadrul tinerei generații, e o reacție la degradarea, prin imitare, de către alții a creațiilor majore aparținînd generației Labiș. Ca să dăm numai un exemplu, anticalofilismul lui Ion Lăncrănjan e unul aparținînd unui mare romancier, suflul de tip balzacian la aceasta sau de tip dostoievskian, la Nicolae Breban, punînd pe al doilea plan, în mod justificat șlefuirea artistică a frazei. La imitatorii cu duiumul, lipsiți de acest suflu, atrași de succesul romanului de tip evenimențial, anticalofilia a devenit neglijență stilistică, obsesia de a crea lumi și evenimente, simplă jurnalistică. Insistenta atenție acordată în acest moment prozei artiste de tip Costache Olăreanu, Radu Petrescu, prozei livrești, de tip Mircea Horia Simionescu, Mircea Nedelciu, se dovedește o reacție instinctivă născută din legile dezvoltării interne a literaturii, la suprasaturarea pieții literare cu proza mai sus amintită. Firesc, în paralel cu această creație de tranziție, mari scriitori ai generației '60, ajunși acum în plină maturitate artistică, își urmează destinul consacrat publicînd cărți după cărți, fără scihmbări surprinzătoare de la o apariție editorială la alta, cu acel senin și de invidiat ritm al clasicilor în viață. Și chiar dacă în preocupările criticii literatura de tranziție reprezintă momente de mare tulburare, chiar dacă în acest an, de exemplu, proza artistă s-a bucurat de ample comentarii, totuși marile evenimente literare au fost tot aparițiile editoriale ale lui Nicolae Breban, Paul Anghel, Augustin Buzura.

Spre deosebire de alți critici, văd în acest moment tranzitoriu al literaturii noastre un moment necesar. În evoluția sa, literatura are nevoie de astfel de etape în care să se privească în oglindă și, furată de imaginea de acolo, să se dichisească amănunțit, cu încîntare, să-și corecteze micile semne de neorînduială. Desigur, în astfel de cazuri, cuvîntul hotărîtor trebuie să-l aibă critica, ea reprezentînd conștiința severă a literaturii și, deci, ea avînd misiunea de a contesta formele deja suprasaturate. În momentul de față însă critica trece printr-o criză de autoritate, avîndu-și cauzele atît în presiunea exercitată de unii mari creatori, care mai concep cronica literară drept o formă a publicității, cît și în gravele concesii de valoare făcute de reprezentanții ei marcanți în activitatea din ultimul timp. Acest rol al criticii l-a suplinit această literatură de tranziție. E limpede însă că, necesar, acest moment este însă și trecător. Îndeplinindu-și rolul, acela de a revigora o literatură îmbătrînită în anumite forme și îmbătrînită fiind, producînd ticuri, această literatură de tranziție, ea nu poate decît să se perimeze. Cu achizițiile reprezentate de acest moment, concentrate îndeosebi sub semnul unei mari atenții acordate stilului, textului, creația se va întoarce totuși la marea literatură, cea care se reflectă nu pe sine, ci realitatea. Chiar și fără aceasta, sînt deja semne că momentul tranzitoriu e pe cale să ia sfîrșit. Contestatară, polemică tocmai cu imitarea, cu suprasaturarea, această literatură a ajuns, la rîndu-i, să fie imitată și, deci, să suprasatureze piața literară. Chiar și reprezentanții ei marcanți, ajunși la a doua sau la a treia carte nu fac altceva decît să repete mecanismele volumului de debut. Există, totuși, în ce privește acest moment, un anume pericol : acela de a-l forța fie prin supralicitarea unei astfel de literaturi de către o parte a criticii, căutînd s-o promoveze dincolo de limitele în timp ale vitalității sale, fie de a o semnifica și, deci, contesta, extraliterar, gest cu grave consecințe pentru că, în materie de creație, nimic nu e mai primejdios, decît tendința blocată artificial, care riscă astfel să se dezvolte pe căi subterane, obscure. Cred, deci, că, dată fiind capacitatea literaturii de a se autoregla, această creație de tranziție trebuie lăsată să se epuizeze singură, să producă reacția contrară fără intervenții din afară.

În acest moment dominat de huruitul confruntărilor în jurul literaturii de tranziție, amplificat și de un soi de ceartă pe tema generațiilor, ce au devenit, brusc și definitiv, promoții, se manifestă discret, însă constant, o generație de scriitori nedreptățită din punctul de vedere al succesului literar. E generația creatorilor între 35—40 de ani, care s-au format din punct de vedere cultural în climatul imediat Congresului al IX-lea al partidului, fondatori ai revistelor studențești Echinox, Universitas, Alma Mater, membri activi ai subredacțiilor revistei „Viața studențească“, revistă care, sub îndrumarea lui Niculae Stoian, reușise să facă din subredacțiile de la Cluj, Iași, Timișoara, adevărate redacții de publicații culturale. În atmosfera deschisă de Congresul al IX-lea al Partidului, acești creatori, pe atunci studenți, au avut acces prin programa universitară, la marea literatură interbelică și la literatura universală contemporană de ultimă oră : Blaga, Camus, Ion Barbu, Jean Paul Sartre n-au fost citiți pe sub bancă, ei au fost studiați la cursuri și seminarii, asimilați deci nu cu superficialitatea lecturilor interzise, ci cu temeinicia dată de exigențele programei universitare. În aceeași atmosferă de dialog, de readucere în cultură a necesarei confruntări de idei, această generație s-a manifestat în răsunătoarele colocvii și seminarii naționale organizate de U.A.S.C.R. pe diferite teme filozofice și politice. Formată în respectul pentru cultură, această generație a văzut și vede în actul publicării punctul final al unui îndelung timp de asimilare culturală, de meditație și de creație. Impunerea ei mai puțin spectaculoasă decît cea a generației '60 sau decît a celei imediat următoare, generația '80, își are cauza într-o maximă autoexigență, în tendința fiecăruia dintre reprezentanții ei de a-și face destinul pe cont propriu, de a-și căuta drumul de unul singur și nu în grup, în oroarea de gestul publicitar. Cine îi urmărește însă cu atenție pe reprezentanții acestei generații, va sesiza că discreția e, de fapt, expresia personalității : Eugen Uricaru, Ion Mircea, Vasile Sălăjan, Al. Dobrescu, George Stanca, Daniel Dimitriu, Victor Atanasiu, Adrian Popescu, Aurel Codoban, Petru Poantă, Dinu Flămând, Grete Tartler, Alexandru Papilian, Doina Uricariu, Gabriela Negreanu, Daniela Crăsnaru, Alex. Ștefănescu, Ștefan Damian, Dan Verona, Mircea Florin Șandru, Constantin Pricop au deja o operă care, spre deosebire de cea a unui tînăr al generației '80, poate fi judecată și înțeleasă în sine, fără a fi nevoie de raportare la operele celorlalți colegi de generație. Pentru mulți dintre ei n-a venit încă ora descoperirii spectaculoase de către o critică interesată a găsi în rîndul tinerei generații personalități. Pentru alții, n-a venit încă ora acelei opere capitale care să-i propulseze în prim-planul atenției generale. Sînt însă semne că viitorul apropiat aparține acestei generații de „franctirori“, alcătuită din scriitori care, spre deosebire de cei ai altor generații, și promoții știu să aștepte. Pe nesimțite, Eugen Uricaru își construiește o operă monumentală. Vasile Sălăjan este, la ora actuală, nu numai autorul unui roman în care modernitatea stă în slujba unei mari idei patriotice dar și arhitectul uneia dintre cele mai bune reviste culturale ale țării. Daniel Dimitriu, Al. Dobrescu, Constantin Pricop, Val Condurache, din gruparea ieșeană, s-au remarcat prin absența oricărui complex în comentarea literaturii actuale. Aurel Codoban a publicat nu numai o carte premiată de U.T.C., afirmîndu-se autoritar în domeniul sociologiei literaturii, dar a făurit și făurește prestigioasa revistă **Echinox, Istoria exactă** a lui Alex. Ștefănescu se anunță deja ca una dintre operele capitale ale criticii și istoriei noastre literare. Deși a publicat în reviste sute de pagini de comentariu curent, Victor Atanasiu a preferat să iasă în lume cu un eseu închegat și nu cu o culegere de cronici. Gabriela Negreanu, Doina Uricariu, Daniela Crăsnaru sînt nu numai poete de referință dar și redactori de editură care fac din gestul publicării altor creatori un act de cultură. Recent, Doina Uricariu s-a afirmat în calitate de critic, Daniela Crăsnaru, în calitate de prozator. Am dat aici doar cîteva exemple pentru a ilustra un adevăr : dată fiindu-i discreția această generație are nevoie, pentru a i se auzi glasul, de o tăcere de fond. Și cînd huruitul confruntărilor extraliterare de azi va înceta, în tăcerea de fond, se va lăsa, acea tăcere specifică vieții literare în care, înainte de toate, se scrie și se citește, vocea acestei generații se va auzi cu o limpezime care va surprinde. Și mulți se vor tulbura.

Ion CRISTOIU

constantin chiriță: „sîntem o clipă din imaginația lumii...“

— Stimate Constantin Chiriță, mă număr printre cititorii din 1956 ai „Cireșarilor“. Atunci cînd apărea primul volum al ciclului eram încă elev la elementară, și am fost printre cei care au devorat cartea, ce-a stîrnit, țin bine minte, o mare vîlvă în rîndurile noastre și nu numai ale noastre. Multe din vestitele cărți ale copilăriei s-au ivit din prea plinul dragostei unor scriitori pentru copiii lor. E cazul lui Tudor Arghezi cu acel „Cîntec pentru adormit Mitzura“. Cîntecul „Cireșarilor“ cum s-a pornit ?

— Cărți pentru copii, cărți adevărate pentru copii (și îi includem în această noțiune și pe preadolescenți și pe adolescenți) nu cred că se pot scrie fără să iubești această vîrstă. Și mă gîndesc la copii în general, la ideea copilăriei, nu la cazuri particulare. Eu cînd am început să gîndesc prima carte a **Cireșarilor** încă nu-i aveam pe cei doi (Victor și Diana) cărora le-am dedicat-o. Fac această precizare pentru că foarte mulți mă întreabă dacă nu cumva m-am inspirat, sau dacă nu cumva m-au inspirat cei trei (plus Adrian, apărut imediat după **Castelul fetei în alb)** cărora le-am dedicat ciclul celor 5 romane, dacă nu cumva ei m-au trimis spre această lume și spre această literatură. Scrierea **Cireșarilor** e legată mai degrabă și mai adevărat de copilăria mea și de dragostea cumplită, din copilăria mea, pentru literatură și mai ales pentru literatura dedicată acestei vîrste. Am avut o copilărie foarte liberă, poate chiar **prea**, dar acest **prea** nu se potrivește atît copilăriei trăite, și din plin trăite (au fost multe : și peripeții și aventuri și un circ care m-a vrăjit și m-a luat cu el, cîteva luni) cît mai ales copilăriei de vis, adică viselor în care mă cufundam, pînă pe la 14—15 ani. Ca să fiu foarte sincer, duceam o viață dublă : cea de casă și școală, mai degrabă tristă, dureroasă, din cauza multor și multor neajunsuri și cea a mea, solitară, care începea odată cu seara și se termina tîrziu, în noapte, ore multe petrecute într-una și aceeași plimbare, pe cel mai lung bulevard al orașului, visînd, confecționîndu-mi visuri, inspirate probabil din lectura unor cărți, de eroii unor cărți, dar în mod sigur mai bogate, visele mele, mai frumoși și mai deștepți, eroii mei, cu mine în frunte și cu prietenii mei. Era, acum îmi dau seama, un fel de dispută între cărți și visele mele. Cărților citite le opuneam cărțile mele de vis. Și din toată această dispută am rămas cu constatarea, intuitivă, bine înțeles, sufletească, nu declarată, sau foarte lucidă, că nici o carte nu mă satisfăcea, aproape toate erau sărace, leneșe, cuminți. o! nici pe departe nu se comparau cu visele mele. Una singură m-a cucerit cu adevărat, m-a făcut invidios și m-a incitat și mă incita s-o întrec în orice vis, adică să construiesc ceva mai grozav decît ea. E vorba de Tom Sawyer. Dar gustul acela amar al cărților negăsite (încă nu știam că nici nu erau scrise) m-a urmărit multă vreme, îmi lipsea ceva, lipsea ceva din mine, eram frustrat, eram handicapat, nu eram întreg. Și chiar nu înțelegeam : cum să nu găsesc eu într-o carte tot ceea ce simțeam eu, tot ceea ce visam eu, uneori chiar ce întreprindeam eu : nebuniile din vacanțe, magiile de la circ, setea de a face lucruri nemaipomenite, toate frumoase, dorința de a stîrpi urîțeniile vieții, atîtea sentimente nobile, atîtea gesturi mari nefăcute, atîtea speranțe ? Chiar să nu mă regăsesc nicăieri, să nu ne regăsim nicăieri, pentru că eram mulți care visam și care ne destăinuiam și pe care ne chema un miracol necunoscut, încă nedefinibil, ascuns într-o zonă de mister. Ah ! misterele visate și inventate ale copilăriei, atît de încărcate de frumusețe, atît de generoase, atît de necesare sufletelor noastre ! De aici, din acest prea plin al copilăriei trăite și visate și din negăsirea lui în lectură s-a născut ideea și impulsul de a scrie eu acele cărți pe care am vrut să le citesc cîndva în copilărie. Aș vrea chiar să mă extrag din formulă. Universul acestei vîrste, care este cea mai sinceră, cea mai liberă, cea mai hărăzită frumuseții, cea asupra căreia revenim mereu spre sfîrșitul vieții, tocmai din încărcarea ei de noblețe, frumusețe și sinceritate, de ce să nu existe în toată plenitudinea lui, în toată bogăția adevărul lui, în diversitatea și poezia lui, în cărți, în literatură ? În volumul 5, unul din Cireșari spune : „Sîntem o clipă din imaginația lumii...“ Adaug : O clipă din cea mai frumoasă imaginație a lumii care este copilăria.

Iată care ar fi raporturile dintre Cireșari și copilărie. Și pentru că la început a fost vorba despre dragoste vreau să închei acest capitol cu sentimentul că acești Cireșari, aceste 5 cărți ale **Cireșarilor**, constituie, de fapt, o declarație de dragoste la adresa copilăriei, nu într-o frază, scăpată, ci în cele peste 2000 de pagini din care se compun.

— Bănuiesc că nu v-ați gîndit, cînd ați început să scrieți cartea „Cireșarilor“, că aceasta va căpăta întinderea unui ciclu. A fost, probabil, de vină pasiunea cititorilor, entuziasmați de-a dreptul, așteptîn l cu sufletul la gură să vadă ce se mai întîmplă cu Tic, Lucia și ceilalți cireșari.

— E chiar așa cum spui. Cînd scriam primul volum mă gîndeam la un singur lucru : Oare voi cîștiga bătălia începută în copilărie ? Voi scrie eu acea carte pe care am visat-o, pe care de fapt am scris-o, măcar ca stare și sentiment, în atîtea vise ? Succesul a fost imediat și oarecum neobișnuit pe vremea aceea. Bineînțeles, un succes de cititori. Criticii nu s-au ocupat de carte, vorba lui Nichita : nici măcar nu se lăsau alarmați de proprii lor copii. Mai întîi au început scrisorile. Primeam și cîte 10 pe zi. Primea și editura. Au urmat apoi întîlnirile, vizitele, mărturisirile. Unii citiseră cartea de 10 ori, de 15 ori, și erau atît de sinceri și de cuceritori în timiditatea lor, erau atît de frumoși, și foarte deștepți (**Cireșarii** au fost și au rămas, în primul și în primul rînd cartea copiilor deștepți) încît n-am putut să le rezist dorințelor și rugăminților. M-am gîndit la o a doua carte a **Cireșarilor** și într-o lună de explozie am scris **Castelul fetei în alb,** care m-a legat definitiv de această literatură. Mi s-a scris din toată țara. Dar nu numai copiii îmi scriau. Îmi scriua studenți, profesori, părinți, la telefon eram somat, uneori chiar amenințat, cireșărește, că dacă nu mai scriu, dacă nu continui cu **Cireșarii** „o să vedeți dumneavoastră...“ Și am crezut că scriind **Drum bun, Cireșari !** (pînă și titlul indică despărțirea) voi încheia ciclul. Dar după cum bine știi, n-a fost așa. Îndemnurile, somațiile, amenințările s-au întețit, (Doamne ! Cîte scrisori ! Unele nici nu aveau adresă, unele erau semnate de grupuri, ititulate : Cireșarii din orașul X, sau : Cireșarii Liceului X și prietenii lor. Și chemări, cîte chemări, în orașe, în școli, în licee !). Și s-a mai întîmplat ceva. În jurul cărții s-au solidarizat cîțiva scriitori, mai ales tineri : Nicolae Velea, Fănuș Neagu, Octav Pancu-Iași, Nichita Stănescu, cu celebrul său poem : „Eu sînt un cireșar ! Și n-aș fi fost cireșar dacă Constantin Chiriță n-ar fi inventat Cireșarii“. Și alții. Sub această presiune și simpatie am scris **Roata Norocului** și **Aripi pe zăpadă,** încheind definitiv ciclul. Dar cine mai știe... Presiunea continuă și astăzi, cînd există magazine cu firma Cireșarii, Complexe și asociații sportive, cenacluri, reviste intitulate Cireșarii, cînd s-a doborît și recordul de lectură al **Cireșarilor.** Pînă acum vreo 10 ani era deținut de o elevă din Bîrlad, Mocanu Elena, care citise cele 5 volume de 29 de ori. E incredibil, dar era și Nichita Stănescu de față la acea mărturisire, pe care a și făcut-o publică. Acum vreo 5 ani s-a prezentat la mine, la Poiana Țapului, o altă elevă, Bratu Daniela, împreună cu un confrate și cu mama ei. A vrut să mă cunoască. Citise **Cireșarii** de 36 de ori. Inutil să adaug că amîndouă cititoarele, eleve excepționale, știau pe dinafară cărțile.

— Popularitatea unei cărți atinge uneori asemenea proporții, încît duce aproape la substituirea autorului ei, ca și la trecerea pe nedrept în umbră, în conștiința publicului larg, a celorlalte componente ale operei acestuia. Este, s-ar părea și ceea ce se întîmplă cu „Cireșarii“. Trebuie să fie o senzație stranie.

— Aceasta nu e o problemă a cititorilor, ci mai degrabă a mediului literar. Aproape că nu cunosc cititor al **Cireșarilor** care să nu fi citit și celelalte cărți și să nu-mi fi transmis, sub o formă sau alta, aprecierile lor sincere. Am întîlnit, de pildă, profesori și alți oameni de cultură care și-au dat examene de stat cu cărțile mele, (sau cu probleme din ele), cu altele, nu cu **Cireșarii**. **Întîlnirea** și **Pasiuni** și-au avut la vremea lor cititori foarte solidari și fideli. În lumea literară lucrurile au stat însă altfel. (Încetul cu încetul voi ajunge să fac mărturisiri complete). După apariția „Întîlnirii“ mai mulți granguri din lumea scrisului, foarte puternici și la modă, folosind cu lăcomie și cu abilitate practicile unei tiranii de care astăzi se miră că ar fi existat, au organizat o campanie foarte susținută împotriva cărții mele și a altora care au urmat, folosindu-se de o seamă de trepăduși (conspiratia mi-a fost divulgată, autocritic, chiar de către unii dintre ei, mai tirziu bineînțeles). Dă-l încolo spuneau (înlocuiți **încolo** cu altceva, mai popular) își are domeniul lui, tineretul, ce se mai bagă și în ale noastre !) Și au creat și au întreținut o atmosferă, neloială și nereală, în jurul celorlalte cărți ale mele. Și s-a ajuns pînă acolo, că uneori chiar prieteni, foarte buni, se uitau la mine cu îngăduință cînd era vorba despre alte cărți, fără să le fi citit, bineînțeles. Unul din cititorii mei foarte fideli a fost Nichita Stănescu (dar n-aș vrea să-l nedreptățesc nici pe Velea, care m-a citit integral și care-și poate rosti singur aprecierile) care de altfel a și semnalat, în scris, continuarea suflului din **Cireșarii** și în celelalte cărți, în „Întîlnirea“, în „Pasiuni“, în „Livada“, inventînd chiar și un termen, preluat apoi și de Ion Drăgănoiu, (sau poate acesta i l-o fi inspirat lui Nichita ?) cu care încerca să caracterizeze întreaga mea literatură : „Realismul romantic“. Ce mi s-a întîmplat mie, nu mi s-a întîmplat numai mie.Exista chiar o concepție, foarte dură și materializată, categorisirea, pe gen, pe talent, pe mister, pe delațiune : X e liderul romanului țărănesc, Y al romanului intelectual, Z al romanului de mahala, T al romanului de dragoste ș.a.m.d. (poate că există și romanul ciclist și romanul optic etc.) ceilalți ori își manifestau supunere pentru a exista sub aripa unui sau altui lider. E de necrezut, nu ? Amintiți-vă ce i s-a întîmplat lui George Călinescu după **Bietul Ioanide** și **Scrinul negru.** Lui George Călinescu, da ! Și din pricina cui, doamne ! Eu l-am auzit cu urechile mele pe unul din **liderii** literari ai vremii arătînd spre un confrate : Ăla e talentat, trebuie să-l lichidăm ! Intuind, simțind și judecînd această perioadă l-am făcut pe unul din eroii mei să declare în romanul „Pasiuni“ : „Un general e mai greu de distrus. Trebuie ucis atunci cînd e sergent“. Cu optimismul bine-mi cunoscut sînt gata să cred că asemenea lucruri nu se mai pot întîmpla. Da ?

— Intrînd în universul scriitorului Constantin Chiriță pe poarta „Cireșarilor“, n-am uitat de vechile și încă nesatisfăcutele curiozități ale cititorului de altădată al cărții dv. Am fost tentat, după lectura primului volum, să pun mîna pe condei și să vă chestionez într-o scrisoare. Mi-am reprimat pornirea, dar dorința de a ști mai multe despre Dv. a rămas și iat-o ieșind la iveală atît de tîrziu și într-un mod neașteptat, de bună seamă, la timpul acela. După terminarea Liceului la Bîrlad v-ați îndreptat spre Politehnică Să înțelegem de aici că nu a existat ispita scrisului, sau drumul acesta, părăsit, era drumul unei meserii pur și simplu ?

— Datele și amănuntele biografice mă sperie. Un scriitor nu e compus din ani și cronologii ci din evenimente. 10 ani de școală pot să nu însemne nimic față de o zi de dragoste, sau de o noapte de lectură, cînd te-ai întîlnit fie cu un mare sentiment, fie cu o meditație răscolitoare, sau cu impulsul de a începe ceva, de a face gestul. Dar fie, cîteva precizări sînt necesare, s-ar putea chiar ca unele să fie evenimente. Liceul nu l-am terminat la Bîrlad, la jumătatea lui m-am despărțit de oraș. Am terminat liceul la București, în anul eliberării, chiar în preajma ei. Și m-a atras imediat ispita scrisului. Am început să public reportaje și articole, foarte entuziaste, la publicații mai puțin importante, dar după un an de zile am fost remarcat și trimis la o școală de gazetari, viitoarea facultate de ziaristică, care funcționa la Snagov. După vreo cîteva luni de cursuri intensive, ca șef de promoție al școlii am fost repartizat la ziarul Scînteia...

— Cum ați intrat în viața literară, cine v-a spus o vorbă bună, atît de importantă pentru destinul unui tînăr scriitor, chiar dacă acesta trebuie să meargă întotdeauna singur, pe propriile picioare ?

— M-am pomenit dintr-odată în plin vîrtej gazetăresc. Era anul 1946, perioadă de o efervescență unică, era realmente revoluție, romantism, tinerețe. Și era o credință cumplită, sau poate o dorință cumplită, fierbinte, atotstăpînitoare, în necesitatea unor schimbări profunde, de structură în societate, în mentalitatea și destinul omului. Și eram la Scînteia, organul central al revoluției, cu atîta nevoie de a exclama și cu atîtea pagini albe pe masa de scris și în ziar. Scriam de toate și despre orice, numai lucruri frumoase, pentru că nu făceam altceva, probabil, decît să-mi ilustrez prin fapte și oameni, convingerile, credințele în nou și în viitor. Valul revoluționar era real. era sincer, era molipsitor, muncitorul se simțea colectiv, colectivul se simțea clasă, clasa își simțea rolul în istorie, iar noi, toți și eu, ne integram clasei, rolului ei, speranțelor ei, viselor ei. Deveneam al clasei, prin logică și viziune, dar mai ales prin sentiment. Eu am căutat generozitatea perioadei în clasă și am găsit-o. În acei ani, mai ales, muncitorul și clasa, ei cei adevărați, cei ai uneltelor, erau viteji și generoși, visau și trudeau pînă la căderea fizică, dăruindu-mi fapte și gesturi, încărcate cu atîta umanism, cu atîta sacrificiu, cu atîta puritate și dezinteres, cum nu cred să mai fi existat, decît, poate, în 1848. Am lăudat această realitate, eram atît de subjugat de ea, încît eu și făuritorii ei nu mai aveam clipe și stări pentru a vedea altele. Dar oricum și-a avut frumusețea ei, pe care am exclamat-o în paginile ziarului și am reținut-o, ca spirit, adevăr și impuls pentru cărțile pe care am vrut să le scriu și în parte le-am scris. Acesta a fost un mare eveniment în viața mea care m-a obligat să-mi îndrept preocupările și spre domeniile și fenomenele tehnice, științifice, adică spre teritoriul cu care trebuia înzestrată noua clasă conducătoare, cu care pînă la urmă trebuia să se confunde. Teritoriul mi-a devenit familiar deși-l parcurgeam concentrat și în marș. Un alt eveniment, l-aș putea numi hotărîtor și la fel de mare ca acel despre care am vorbit l-a constituit activitatea mea ca reporter și redactor la prima secție culturală a ziarului Scînteia. Șeful secției era poetul Miron Radu Paraschivescu, iar al treilea membru al secției era Alexandru Balaci, proaspăt doctor în litere cu un studiu, prima carte cu autograf care mi s-a oferit, asupra lui Giovanni Pascoli. Au fost momente pe care nu le voi uita niciodată în care finețea, intelectualismul, sinceritatea se uneau cu căldura, cu camaraderia, cu generozitatea. Sînt cunoscute calitățile, unice, de mentor, de descoperitor, de încurajator ale lui Miron Radu Paraschivescu. Îmi citea fiecare material și el a fost primul care mi-a spus că sînt scriitor și mi-a repetat cuvintele lui Hemingway că e foarte bine să pornești la drumul scrisului ca ziarist, dar e și mai bine să știi cînd să te lași de ziaristică, și să te apuci de literatură. El m-a luat la Revista literară, chiar la ședința la care a debutat Marin Preda cu tăierea salcîmpului, din Moromeții de mai tîrziu. Iar Alexandru Balaci, cu risipa lui de cultură și noutăți, cu farmecul lui de povestitor, cu încurajările lui calde, cu dragostea lui pentru literatură, și pentru mine ca viitor literat, cu optimismul și tinerețea lui sportivă s-a transformat într-un idol pentru mine, în prieten și sfătuitor. Balaci și M.R.P. și atmosfera în care m-au ținut și încurajările lor și mai ales contactul îndelung cu ei și-au avut partea lor decisivă în drumul meu spre literatură.

Dar nu pot încheia acest capitol fără să vorbesc și despre rolul lui Zaharia Stancu în a spune acea „vorbă bună“ atît de necesară uneori în viața și activitatea unui scriitor. Eram într-un moment foarte greu, atunci după apariția „Întîlnirii“, cînd se declanșase campania de negație, scîrboasă, amorală și în afara spiritului intelectual, la care se făcea și se face apel atît de des, eram destul de singur, cînd deodată mă pomenesc cu un telefon de la Zaharia Stancu, prin care mă chema urgent la el, la Teatrul Național. Cred că dădeam prima dată mîna cu el. M-a luat direct : „Dă-i **încolo !** (Bineînțeles că a folosit alt termen, necesar și cuvenit). Vor să te alunge de la scris. Le e frică. Ți-am citit cartea. E bună, e foarte bună, așa că dă-i **încolo** și cu alte cărți“. A fost pitoresc, clar, tonic. A fost într-adevăr un eveniment, din cele care hotărăsc destinul unui om.

— Sînteți un moldovean cu suflet păcătos de bun, cum se spune. Vă place să dăruiți prietenie, dar și să primiți. Sufletul vă e mereu o casă deschisă. Cîteva prietenii din tinerețe, chiar dacă se mai pierd pe drum, rămîn esențiale și de neuitat. Unele rezistă o viață ?

— Cred foarte mult în prietenie. O dau și mi se dă. Există și prietenii de o viață, dar există și prietenii spontane, tîrzii, prietenii foarte solide, care au la bază încrederea, acea încredere totală, fără de care nu e posibilă adevărata prietenie. Dar prietenia face parte din lumea particulară, intimă a individului, ea, în cazul în care îi dăm pulsul cel mare, aproape că intră în categoria accidentelor. Așa că elogiind prietenia și apărînd-o și crezînd în ea și binecuvîntînd-o și dorind-o lipsită de surprize și în afara lor (pentru că se întîmplă și în acest domeniu destule, ca în literatură) aș pleda, mai degrabă și mai insistent pentru o convețuire demnă, curată, nenocivă, pentru o convețuire intelectuală în lumea noastră a literaților. Aș pleda pentru respect, pentru adevăr, pentru necesitatea de a înțelege oameni și fenomene, pentru ideea, vitală că un scriitor își are rolul lui în literatură, că literatura unei țări e opera comună a tuturor scriitorilor, e suma tuturor cărțlor scrise, chiar dacă unora li s-ar da calificativul de necesare pentru comparație. Am mai spus și cu altă ocazie și trebuie să înțelegem că un scriitor plus un scriitor nu pot face niciodată doi scritori, ci un scriitor și un scriitor. Ca să ne înțeleagă și alții în această idee care stă la baza bogăției și diversității literaturii trebuie să ne înțelegem în primul rînd noi și să ne acordăm cuanta de respect necesară unei conviețuiri demne și unui climat care poate deveni foarte fertil scrisului. Îmi amintesc ce spunea, undeva, rafinatul Huxley, cam așa : că fiecare scriitor cheltuiește pentru realizarea unei cărți aceeași cantitate de energie, de efort, de concentrare nervoasă, crede, simte și se zbucium la fel, speră și dorește la fel, numai că natura l-a făcut pe unul mai talentat, pe altul mai puțin talentat. La urma urmei, cîmpul literar nu e locuit numai de genii, sau, dacă vrem, putem să aranjăm în așa fel, și uneori chiar se aranjează, ca măcar jumătatea lui, sau trei pătrimi, să fie populat de genii, depinde din ce parte privești. Vorba lui Nichita : principalul e să fii poet. Restul nu mai e treaba noastră, e treaba literaturii. Cred că aici e adevărul. Să ne respectăm mai întîi ca scriitori, ca mînuitori ai condeiului, să lăsăm genialitatea și negația pe alte mîini, poate ale istoriei. Ați auzit de Eucken, de Gjellerup, de Kartfeldt ? Au luat Premiul Nobel pentru literatură. Poate în aceeași ani în care nu l-au primit Tolstoi, Rilke, Blaga...

— Ați muncit în multe redacții. De care dintre acestea ați rămas mai legat sufletește ?

— N-am lucrat în prea multe redacții, dar anii petrecuți la Scînteia îmi sînt cei mai vii, cei mai plini, cei mai importanți pentru formarea mea ca om și scriitor. Acolo am debutat cu schițe și nuvele și mai ales acolo, în ciuda unui paradox, pentru că eram în plină luptă de clasă, am învățat cel mai mult să iubesc oamenii. Eram celebru în redacție : nu puteam să scriu materiale critice. Căutam numai frumuseți și nu trebuia să le caut cu lumînarea. Și publicam aproape zilnic. Astfel am descoperit un adevăr : oricînd, oriunde, viața își are frumusețile ei, așa cum e valabilă și inversiunea. Depinde de structura celui care caută, pentru a găsi ce i se potrivește. Mai am amintiri și de la fosta revistă ilustrată Flacăra, la care am lucrat iarăși cîțiva ani. Am publicat reportaje, am publicat chiar și poezii și cu toate că ajunsesem un fel de vedetă am fost foarte ușor dat afară. Tocmai îmi apăruseră **Cireșarii.** Mi s-a spus că pot să trăiesc ca scriitor. Aveam doi copii, o carte publicată și nu știam nimic despre Fondul literar. Dar aveam amintirea plimbărilor de pe bulevardul cel

congresului al XIII-lea

lung din Bîrlad. Mi-am reluat meseria de visător. Am visat următoarele cărţi ale **Cireşarilor** care sînt dedicate unor frumuseţi.

— Două au fost mediile care au focalizat atenţia prozatorului Constantin Chiriţă; cel muncitoresc şi cel intelectual. Mai puţin lumea satului, de unde veniţi. Pare paradoxal. Pentru cel în cauză trebuie să fie, cel puţin teoretic, mult mai limpede.

— Mă apasă cumplit acest adevăr. Sînt **al** satului, al satului tihnit moldovenesc, cu trei generaţii de dascăli înaintea mea : părinţii, bunicii, străbunicii. Cele mai duioase amintiri de la sat le am. Acum devin şi cele mai pregnante. Ceea ce înseamnă că mă preocupă foarte serios, nedeclarativ, pe dinăuntru, ideea unui roman despre satul moldovenesc. Iacoban ştie. Pe cînd era director la Junimea îi propusesem chiar un astfel de roman cu titlul **Moldova.** A-l scrie, în sfîrşit, a-l scrie, a trecut de la stadiul de datorie la cel de necesitate. Şi sînt străzi, aici, la Poiana Ţapului, lungi şi liniştite, unde te poţi întovărăşi cu aminirea şi visul.

— Trăim zilele celui de al XIII-lea Congres al Partidului. Pentru noi scriitorii timpul deschis de cel de al IX-lea Congres înseamnă întoarcerea la cele fireşti ale scrisului. Ştim acum ce avem de făcut în perspectiva anului 2000. Ce-i revine scriitorului, ce se aşteaptă de la dînsul ?

Un ilustru scriitor francez spunea că adevărurile prea des repetate îşi pierd din demnitate. Ce se poate aştepta de la un scriitor ? Cărţi. Cărţi mai bune. Dar asta nu e numai menirea, e visul, e dorinţa cea mai fierbinte a oricărui scriitor care-şi merită titlul. Condiţii şi libertăţi de a scrie aceste cărţi există. Plîngăreţii ascund alte motive. Deci să scriem şi din fericire scriitorii noştri au despre ce să scrie, despre viaţa noastră cea de toate zilele, cu toate începuturile ei. Se scrie o literatură bună şi fără îndoială că va fi şi mai bună. Scriitorul nostru de astăzi îşi cunoaşte foarte bine răspunderile. În viaţă, în societate, în profesiune. Nu trebuie să-l idealizăm, e om şi nimic din ceea ce-i omenesc nu-i este străin. Esenţialul este că între el şi profesiune relaţia este foarte solidă şi rezultatul ei este cartea : cea scrisă şi care va fi scrisă. Nu zic că nu există şi alte preocupări în lumea noastră, sau mai bine zis şi alte îndeletniciri, din omenescul de care aminteam, dar nu trebuie să le vedem şi să le clasăm înaintea sau în afara marei literaturi realiste care se face în ţara noastră. E o epocă bună, epoca aceasta, e o epocă de mare literatură. De aceea trebuie s-o şi punem de acord cu anumite necesităţi. Cartea odată scrisă, mai ales dacă e carte bună, trebuie să se bucure de viaţă multă şi de viaţă lungă. Trebuie să ajungă la cîţi mai mulţi cititori, măcar la cei care o cer. E evident că mă refer la tiraje şi la reeditări, la o anomalie care ne face prea originali. Cum vine asta ? Cărti bune, de valoare, cerute, dorite, necesare se vînd pe sub tejghea, sau nu ajung la cititor pentru că nu se tipăresc nici în tirajul normal vastei culturalizări a poporului, nici în ediţiile necesare. Pretutindeni în lume e altfel, adică aşa cum e normal. Insist, insist, insist! Omul are nevoie de carte, de cartea vieţii lui, de cartea societăţii în care trăieşte. Noi o scriem. Să i se dea. Nu ca o favoare, ci ca un drept. Cîte ţări şi cîţi scriitori n-ar dori şi nu s-ar ruga pentru o asemenea sete de carte ! În acest secol metalic, pragmatic, automatizat, uneori dement şi sinucigaş, setea aceasta de carte, de spirit e un miracol şi poate că e cel mai de seamă miracol al României socialiste.

— Scrisul rămîne cel dintîi, evident. Dar sînt şi alte pasiuni arzătoare. Să amintim sportul : aţi fost şi preşedintele Federaţiei de handbal într-o vreme de aur pentru această disciplină, să nu uităm pasiunea de colecţionar de artă. Or mai fi şi altele ?

— Una din cele, dacă nu cea mai constantă pasiune a mea este poezia pe care o degust cu aceeaşi sfinţenie cum se întîmplă cu muzica. Uneori o mai şi comit, dar se scrie atîta poezie mare în această ţară încît ai impresia unui intrus. Cît de fericită ar trebuie să se simtă şi să fie o ţară învrednicită cu atîţia poeţi ! Acolo unde nu-i poezie nu-s sentimente şi fără sentimente o naţiune e o adunătură de obiecte, de numere, de...

— V-am căutat pentru a vă solicita acest interviu şi am dat, nu uşor, de urmele dv. tocmai la Poiana Ţapului. V-aţi retras aici, sînt sigur, nu doar pentru a vă bucura de lumina şi tihna toamnei, ci pentru a scrie. Ce anume ?

— Iată-ne şi la ultima întrebare şi la pagina a 13-a, a mea. Ceva, ceva am răspuns, deşi citind prima dată întrebările m-am hotărît să nu spun nimic concret şi chiar să însăilez un fel de teorie a frustului în creaţia literară. Dacă baţi prea mult toba cu ceea ce vrei să faci, pînă la urmă se banalizează totul, misterul atît de necesar creaţiei dispare, interesul propriu se diluează, personajele încep să te plictisească etc. etc. Aşa am păţit cu cele două cărţi la care lucrez acum şi pe care le-am divulgat, chiar şi cu fragmente, de mai multe ori. Nu e bine ! Întîrzierea în lucru e o nenorocire. După ce ai gîndit o carte trebuie s-o şi scrii. Va fi cartea unui anumit moment al vieţii tale, aşa cum e fiecare carte. Pe măsură ce trece timpul, povestea se complică. Se ivesc alte momente, alte evenimente, alte întîlniri, alte întîmplări, alte realităţi, te schimbi, te schimbi, te schimbi şi o dată cu aceasta se schimbă şi optica despre cartea gîndită. Aşa mi s-a întîmplat. Am refăcut de trei ori cartea, mi-au venit alte idei, poate mai bune, sensul cărţii se cerea schimbat, în bine, fără îndoială. Dar... dacă tot ne-am gîndi să îmbunătăţim o carte, s-o aducem mereu la nivelul la care evoluăm, toată viaţa am scrie o singură carte şi nici n-am termina-o vreodată. O carte este a ta într-un anumit moment al vieţii tale. Aşa că. Da, aici la Poiana e linişte şi toamna e frumoasă şi merită să te îmbogăţeşti cu ea. Iar în suflet e dragoste şi bucurie de viaţă.

— Vă mulţumesc !

Grigore ILISEI

implicarea politică a scriitorului

Domnul Neagoie Basarab e un Machiavelli al nostru, un filosof al condiţiei de cîrmuitor de stat. Cantemir, croind la planuri din cuţite şi pahară, gîndea europeneşte. Paşoptiştii, străluminaţi de torţa numită Bălcescu, scriau pe aceeaşi masă poeme şi proclamaţii. Alecsandri e un diplomat strălucit, cum mai tîrziu Blaga, Ralea, Ion Brad. Maiorescu trece din critică în guvern cu aceeaşi olimpiană intelectualitate. Un titan al scrisului, Iorga, îşi pierde viaţa pentru că-şi avertizează neamul de barbaria nazistă. Romancier acut al mentalităţilor politice, Dumitru Popescu este un activist de înalt rang al Partidului Comunist.

Dar infinit mai numeros e şirul scriitorilor care, fără a fi fost, fără a fi demnitari de stat, s-au implicat intens, ardent în viaţa politică a naţiei lor. Începînd cu cronicarii, cu Budai-Deleanu şi strălucita Şcoală a Ardealului, cu paşoptiştii, trecînd prin Eminescu, cel mai aprig şi cel mai profund gazetar politic al nostru sau Caragiale, scriitorul ale cărui operă şi ziaristică sînt puternic impregnate de spirit politic — e greu de găsit, în devenirea modernă a literaturii noastre, scriitori care să fi fost într-adevăr abstraşi, indiferenţi faţă de viaţa obştii. Un solitar al suferinţei abisale ca Bacovia avea şi el „profeţiile sale politice". Un munte de tăcere şi înţelepciune ca Sadoveanu e simţit ca adversar de legionari care, negăsindu-l pentru a-l lichida fizic, încearcă — etern imbecilă tentativă — să-i ucidă spiritul, dar rugul pe care-i ard cărţile nu face decît să le sporească strălucirea şi căldura. Un geniu al înţelegerii literaturii, Călinescu, îşi riscă liniştea de cărturar, dacă nu şi viaţa, sfidînd, în **Istoria...** sa, ideologia de cămaşă verde a momentului. Gazetari de adîncă vocaţie ca George Ivaşcu sau Petre Pandrea nu se dau în lături, într-o vreme cînd Europa era îngenuncheată, să-şi publice dispreţul faţă de ciuma brună. Un mare poet ca Arghezi se face expresia simţămîntului colectiv mocnit, bătîndu-şi crunt joc de cizma baronească vremelnic înstăpînită — chiar dacă asta îl costă lagărul.

Însă implicarea politică a scriitorului este vădită nu numai în gestul exterior, de atitudine — chiar spectaculoasă şi curajoasă, cum au fost exemplele de mai sus —, ci şi în textura intimă a operei, în reţeaua ei de sensuri. Eminescu intuia aceasta acum o sută de ani, notînd că nu acel scriitor (sau om politic) „va fi însemnat, carele, în fraze pompoase, va lăuda sau va batjocori întîmplările în trista şi sarbeda lor conexiune cauzală, ci acela care va căuta raţiunea de a fi a acelor întîmplări" **(Notiţe bibliografice,** în **Despre literatură şi artă,** Junimea, 1970, pp. 119, 120).

Privind din acest unghi literatura anilor socialismului, vom observa că după al IX-lea Congres, ea nu mai face politică doar la modul agitatoric sau de strictă propagandă — ci printr-o variată şi atentă radiografiere a realului. Paul Anghel scrie o deca-logie a naşterii statului român modern, în care prezentul îşi are îndepărtatele sale rădăcini. Paul Georgescu face cronica sarcastică, de un caragialism ridicat la pătrat, a politicianismului interbelic. Marin Preda intră în simptomatologia şi etiologia delirului unui timp ce-şi ieşise din ţîţîni. Corneliu Leu dă, cu multă ştiinţă a compoziţiei, romanul nonficţionar al zilei care a însemnat întoarcerea României la ea însăşi. Anii dogmelor nefaste sunt, apoi, obiectul investigaţiei epice şi meditative la romancieri ca D. Săraru, Dumitru Popescu, I. Lăncrănjan, P. Sălcudeanu, C. Ţoiu, Radu Cosaşu (nuvelele acestuia sunt în fond un roman fragmentat al tînărului contemporan şi factor al începuturilor revoluţiei). Vizînd şi mediul rural şi pe cel urban, cu asprele probleme politice care se ridicau şi cu erorile care au existat şi pe care al IX-lea Congres le-a analizat şi eradicat, cărţile lor depăşesc optica jurnalistă a „dezvăluirilor" mai mult sau mai puţin senzaţionale, sugerînd, prin eveniment şi destine, rosturi sociale sau existenţiale.

Scrutat cu luciditate e şi prezentul imediat, şi în romanele unor Buzura, Pardău, Breban vom găsi, expurgate de orice festivism sau negativism, imagini din direcţia socială sau politică ale diferitelor medii şi zone în aceşti ani.

Poezia, care, prin Labiş, se ridicase chiar în ani improprii adevăratului cîntec, deasupra lozincii rimate, face acum, prin parabolele grave ale lui Jebeleanu, prin litania imnică şi misionară a lui Ioan Alexandru, prin ironia şi înşelătoarea simplitate ale lui Sorescu, prin mesianismul tunător şi pătimaş al lui Păunescu — un act esenţial de consemnare a mişcărilor de suflet ale unui timp.

Sunt, notele fugitive de mai sus, încă o scoatere la iveală a faptului că, vorba lui Călinescu, artistului român îi pasă de Hecuba dar şi de Cuba.

George PRUTEANU

poezia nouă

O scrutare a celor aproape trei decenii de poezie acumulată de la **Primele iubiri,** m-a dus la supoziţia că orizontul de aşteptare al lectorului de poezie a schimbat opţiunea tematică şi formală a tuturor poeţilor ce au debutat după Nicolae Labiş. Nu iau în discuţie pentru consideraţiile de aici (dealtfel, ele reprezentînd simple păreri ale unui cititor de poezie), decît materia poetică ieşită din retortele ultimei generaţii, impulsionate să producă text de „revoluţia" labişiană ; se poate avansa o dublă acţiune a demersului autorului **luptei cu inerţia :** pe de o parte, **acţiunea** de recuperare a sensibilităţii receptoare, iar pe de altă parte, întoarcerea la scrierea poeziei, falsificate de intruziunea agresivă a manifestărilor extraliterare ale momentului, dictînd demolarea şi indexarea marii tradiţii poetice. Efectul-Labiş revendică (aceasta şi prin mitul creat de dispariţia tragică a poetului), orientarea receptivităţii (vorbesc de o receptivitate de „masă" şi nu de grupul restrîns al celor ce formează acea **elite** permanentă a culturii) către sursele originare ale lirismului, către emoţie (nu neapărat estetică) şi sentiment ; **lecţia** lui Labiş a însemnat un moment fundamental, fără de care statutul poeziei ca şi statutul de poet fuseseră deturnate de la specificul şi autonomia implicită. Revoluţionarismul lui Nicolae Labiş se manifestă iniţial în exteriorul discursului, recucerind mai întîi dreptul la subiectivitate al instanţei enunţătoare. Candoarea adamică şi descoperirea agresivităţii realului devin toposurile esenţiale în autobiografia lirică liminară trasată de priza modelizantă (repet, la nivelul orizontului de aşteptare al lectorului mediu), impusă de autorul poemului „Moartea căprioarei". Sub auspiciile acestei adolescente solicitări „estetice" debutează prima promoţie **labişiană,** reperată mai uşor de genericul colecţiei „Luceafărul", foarte primitoare de altfel ; primul volum al acestor poeţi cu rarisime excepţii, instituie în mod eronat primatul metodei biografice, egalizînd şi unificînd astfel o producţie lirică destul de aridă. Polemizînd cu Labiş (autor al **Luptei cu inerţia,** dar şi al antumului **Primele iubiri),** Nichita Stănescu descifrează mai întîi **sensul iubirii,** ca apoi să încerce o mai personală **viziune a sentimentelor.** Autorul **necuvintelor** reuşeşte să se smulgă însă de sub influenţa tiranică a modelului impus de Labiş abia prin volumul **Dreptul la timp** (1965), şi, de aici înainva fi singurul poet care depăşeşte limita oricărui orizont de aşteptare. Marin Sorescu se sustrage şi el metodei labişiene prin opţiunea pentru viziunea parodică ; aceasta, însă, în 1965 cînd schimbarea convenea orizontului de aşteptare al epocii. Ruralismul lui Ion Gheorghe din **Căile pămîntului** şi **Pîine şi sare** trasa o direcţie posibilă, delimitîndu-se şi el de Labiş, deocamdată fără destulă claritate. Aproape toţi ceilalţi poeţi inseriaţi în colecţia „Luceafărul" nu au ieşit încă de sub mantaua lui Labiş, continuînd fiecare în parte, o linie pe care nu putea să meargă decît cel ce a inaugurat-o ; formula lor poetică a obosit repede.

Dar iată că în anii '60, orizontul de aşteptare al cititorului este marcat de alte exigenţe şi de opţiuni mai de substanţă ; acum se editează şi se reeditează Ion Barbu şi Lucian Blaga, apare revista **Secolul XX** şi, astfel, se reînnoadă firul rupt cu tradiţia majoră, recuperîndu-se în grabă toate pierderile. Se petrece o rapidă conştientizare a actului poetic şi poeţii ce debutează acum au drept punct de referinţă, valorile cele mai înalte ale poeziei interbelice, transformate, cum este firesc, în **structurile catalizante ale momentului.** Cum am arătat în postfaţa volumului **Poezie şi generaţie** (Eminescu, 1975), intitulată „Examenul tradiţiei şi generaţiile poetice", semnele tutelare ale celei de a doua promoţii sînt Blaga, Barbu şi Bacovia. Blaga este poetul ce corespunde cel mai bine aşteptării tuturor prin dubla sa **deschidere ;** prin **substanţa** („conţinutul") poeziei sale şi prin **metoda** expresionistă. Tinerii poeţi neoexpresionişti **(postblagienii,** cum i-am numit) au simţit pulsul momentului şi au încercat să rescrie temele şi toposurile blagiene căutînd să le întoarcă spre impactul cu realul. Demersul lor tindea către „dezmetafizicizarea" materiei prin inventarea unor metafizici diacronizate. Dacă primul Blaga enunţa un expresionism de extracţie retorică, poeţi ca Ion Gheorghe (care intuieşte ce înseamnă rescrierea blagianismului cu oarecare întîrziere), Ion Alexandru, Gheorghe Pituţ şi George Alboiu adaptează metoda expresionistă la o viziune existenţială directă. Deşi retardată ca formulă, poezia acestora este profundă şi, în perioada respectivă, a răspuns imperativului receptivităţi ; apoi s-a epuizat prin epigoni într-o metafizică laxă, necontrolată, în care încap tot felul de eresuri neguroase, confecţionate într-un limbaj redundant dincolo de orice delimitare estetică. Postblagienii au încă o încredere adamică în limbaj, demersul lor exteriorizînd o inocenţă vizionară corespunzătoare stării de graţie. Se pare că filonul bacovian identificat în poezia lui Mircea Ivănescu şi Cezar Ivănescu propune două variante de o originalitate cu bătaia mai lungă decît acela blagian. Aceşti doi poeţi se distanţează de postblageini printr-o altă situare faţă de limbaj, deşi demersul lor coagulează tot la nivelul structurilor de profunzime. „Gestul închis" al lui Ion Barbu n-a dat efecte decît la nivelul vocabularului, dacă e să ne referim la poezia lui Leonid Dimov care îşi extrage pasta exotică din retortele „Isarlîk"-ului, poate singura zonă a poeziei barbiene ce a fost asimilată şi receptată mai uşor. Singurul poet din această promoţie care a profitat anticipator de lecţia avangardistă a fost Virgil Mazilescu şi probabil de aceea nici nu a fost acceptat imediat.

Sub semnul **manierismului structural** se manifestă a treia promoţie, avînd ca punct de reper gruparea de la „Echinox", aşa după cum, pentru promoţia anterioară exista revista „Amfiteatru" din prima perioadă de apariţie şi cenaclul „Junimea". Formele de expresie manieriste urmează de obicei manifestării substanţiale a poeticului, cînd linia de profunzime a fost „călcată" şi nu se mai poate inventa nimic ; are loc rafinarea discursului şi barochizarea unor formule ce cresc în interstiţiile structurilor de adîncime deja existente. Odată cu promoţia echinoxistă apare o mai acută conştientizare a actului poetic şi manierismul structural (asumat teoretic şi practic) înseamnă un simptom important ce semnalează modul cum toposurile culturale (de tipologie barochistă) vin să substituie pe acelea autobiografice (devenite stereotipii de conţinut şi formulă egalizatoare la majoritatea poeţilor debutanţi în fosta colecţie „Luceafărul"). Apar acum şi alte teme, de deducţie mai ales culturală, ce iau locul celor de extracţie imediat existenţială şi începe să fie subminată exclusivitatea formulelor autohtone prin infuzia unor modele externe, mai profitabile pentru evoluţia actuală a poeziei. Atitudinea faţă de actul poetic se schimbă şi ea, astfel că parodicul, ironicul, ludicul iau locul destul de rapid tonului solemn şi grav ce angajau un alt tip de conştiinţă poetică la promoţiile anterioare. Deşi aparent nu se petrece nimic deosebit, adevărata ruptură, în ceea ce priveşte receptarea poeziei ca atare, se întîmplă, acum, întrucît orizontul de aşteptare s-a transformat radical prin lărgirea sferei de informaţie şi prin nuanţarea actului lectorial. Pornind de aici, „delimitarea" între promoţii nu este în legătură mai ales cu modul de **a face** poezia ci, mai degrabă, cu modul de **a simţi** poezia ; criteriile psihologice curente, aparţinînd colegilor lui Nicolae Labiş de la „Şcoala de literatură", nu mai funcţionează la echinoxişti. (Folosind acest termen generic, mă refer la majoritatea poeţilor ce debutează simultan cu cei de la revista „Echinox" din prima perioadă şi care au evoluat faţă de promoţiile anterioare în modul de a concepe actul poetizant).

Conştiinţa textualizării, asumată cu anticipaţie „protocrontă" cu cinci decenii în urmă de Ion Barbu, a devenit o normă comună de a face literatură la ultima **promoţie textualistă** care propune cîteva repere posibile pentru constituirea într-o nouă generaţie. Această promoţie **explorează programatic tradiţia avangardei şi se înscrie sincronic în direcţia experimentalistă a poeziei contemporane.** Am încercat să semnalez cîteva caracteristici ale noilor poeţi la rubrica „poezia tînără" din „România literară" (ce continua serialul început în „Luceafărul" sub titlul „Poezia nouă"). Există aici o gravă alienare textualizantă, dată de totala neîncredere în limbajul poetic şi în transcendenţa discursului. Faptul că au apărut semne crase de minimalizare a acestui efort creativ, după opinia mea la fel de serios ca şi acela al promoţiilor precedente, m-a făcut să trag concluzia că orizontul de aşteptare al publicului nu este încă pregătit pentru receptarea unei asemenea poezii. Atitudinea critică în cazul acesta nu trebuie să fie partizană, ci numai constatativă ; dar dacă poezia se sincronizează din mers, este de datoria criticii s-o susţină sau chiar s-o anticipeze. Critica avizată poate frîna acele mimetisme şi bucolisme ce ameninţă să prolifereze în afara esteticului sau, în egală măsură, poate încuraja direcţiile poetice noi ce riscă să fie acoperite de zarva extra-literară iscată de unele mentalităţi retrograde. Cineva, cu maliţiozitate, ar putea să mă acuze că acum 15 ani mă implicam în susţinerea poeziei neoexpresioniste sau aceleia auroral-metafizice. Nu văd nici o contrazicere aici ; în fiecare etapă şi cu fiecare promoţie se manifestă o tendinţă dominantă, iar critica trebuie să rişte de fiecare dată. E mult mai comod să aştepţi să treacă de tot cutremurul ca să spui ce intensitate a avut ; ideal este însă, să te afli întotdeauna în epicentrul acestuia. Dacă generaţia lui Labiş a dat pe Nichita Stănescu, să aşteptăm cu calm ce ne va propune generaţia aflată abia la prima promoţie.

Marin MINCU

Gh. ADOC : Detalii de pe monumentul Independenţei

mihai beniuc

idilă de seară

De după deal e zare de incendiu
Ce-aruncă giulgiu de aur peste lac,
Sub valuri se ascunde verde-albastru.
Un cer din care a descins amurgul
Iar sălcii despletite plîng
Şi vîntul a tăcut să le asculte.
Pe-o bancă doi îmbrăţişaţi se string,
Ea şi-a lăsat pe umărul lui capul.

16 sept. 1984

după georg trakl

Eu sîngerez ! Mi-e viaţa grea.
Durerea-n loc să scadă creşte !
Dar nu mă plîng. Din rana mea
Pe cît mă doare noaptea ea
Răsare şi-nfloreşte-o stea.

18 sept. 1984

întunerec

In zbor ştiut liliecii trec seara
Prin spaţiul murg dintre arbori chelind.
Pe lac se aşterne verde cetină
Liniştea subt plasma apusului.
Lămpaşe ici-colo pe cer se aprind
Şi pornesc procesiunea nocturnă ;
Vara e suflată de vînt
Singuratic un om
Pe frunzele veştede
Plopii şoptesc
Pe-o limbă ne-nţeleasă
De anotimpul ce moare.
Luna aprinde o vatră
Pentru păstorii de noapte
Ai turmelor beznei.
Prin coşul casei pădurarului
Fum şi scintei pleacă afară
Şi se sting.
O lampă cu petrol arde pe masă.
Scînceşte întunerecul la uşă.

15 sept. 1984

toamnă

Parcă-i spălat cu detergent
Aşa curat şi-albastru-i cerul.
Nori albi se plimbă insular
Şi nu ştiu unde-o să s-oprească.
Un ultim stol de rîndunele
Punctează negru-n grabă zarea
Spre miazăzi, spre miazăzi,
Zarea le-a aprins lumină.
Uscată frunza le petrece
De pe arţarii scuturaţi,
Deci vine toamna, e septembre,
În piaţă-au apărut gutui
Şi primii struguri pe tarabă
Privesc cu boabe scînteind.
Un copilaş stă şi se uită
Şi-i singur şi cu mîna-n buzunar
Se duce şi întoarce capul,
La strugurii de pe tarabă.

15 sept. 1984

ion gheorghe

din condica în versuri

carul de vin

1. Carului de vin, i-au dat lemnul ce se cuvenea să fie patru care.
Roţile, cît patru arcaşi de-ai lui Ştefan cel Mare :
Doi în picioare şi-alţi doi şi mai în picioare ;
Cîte patru plăieşii călare.
Loitrele, din lemnul a patru sute de arcuri,
Osiile cît patru mii de lăncii,
Tot aşa, coşul, cît lemn la zece mii de scuturi,
Tot astfel paturile, cît lemnul pentru şase baliste,
Proţapul, cît lemn avea arborele din Borzeşti,
Jugul, cît stejar avea la o sută de ani Codrul Cosminului —
Atîta dumbravă s-a pus în lucrarea carului vinului.

2. Însă deasupra, era budană
Din lemnul de-o singură pădure
Din lemnul de-o singură pădure vădană ;
Împreună la doage de-un cadru-flăcău între flăcăi,
Să doarmă pruncul vinului în burta ei,
Ca viţelul cu putere de-o sută de boi —
Că se pusese tăcere
Să-i fie carului ca şi cum ar veni pe un fagaş de miere —
Umblînd de la Suceava pîn-la Odobeşti,
Roţile-i şopteau cu buzele pline de-o mie de veşti ;
Drumului călcat de lemnele tălpăloage
Îi rămîneau urmele pe-o sută de zile, drage ;
Păcănitul, înfăşat pe osii cu dimii de dohot,
În loc să facă vuiet înainte, lăsa murmur îndărăt.

3. Umblînd Suceava, către vinuri de Focşani,
Loitrele mituite, înverzeau înapoi cu o mie de ani,
Bubuitul lemnelor carului în lucrare şi-ajungere bună ;
Se stingea-n iarbă, de parc-ar fi mers prin troiene de lînă —
Drumul ţării pînă-n podgorii la Tîmboieştii rîmnici,
Surugii tăcîndu-l şi-nsoţitorii cu arcul, de-o sută de schimbnici,
De la Cîmpul cel Lung al Moldovei de Sus
De-o sută de muţi tăinuit şi adus,
Pînă-n cramele Pietroaselor buzoieneşti,
Slăvindu-se într-o sută de graiuri de peşti.
Căci la întoarcere
Era facerea cea fără desfacere :
Al porfiriu
Şi din butie
Carele era fiu al fiului pururea fiu,
Şi-al Fecioarei fecioara zgîtie,
Trebuia să doarmă brav şi dumbrav
Pînă la cetatea Cîmpulungului moldav
Şi să se preumble-acet
Să nu dea-n oţet —
Acesta era preadulcele chin,
Al carului cel de vin.

motivul cerbului

1. Cum şade la Baia-n sigil
Hiara cu ochii de copil,
Zmerită şi îngenunchiată,
Şi cu toată carnea de fată,
De-mi vine să-mi pun capul în poala
Unde nu se-apropie durerea nici boala, —
Acelei vaci de cerb fecioară,
Nici sufletul sufletului să nu mă doară,
Şi mi se face ca unui flăcău
A petrece-n patul său,
Cel fără de pedeapsă,
Punîndu-i mîna pe coapsă.

2. Cum şade la Baia-n stema oraşului
De-aş umbla pe urmele ucigaşului,
Cerbului căzut cu picioarele strînse sub el, —
Să-i arunc în piept, un flaut de oţel ;
Ce-o au ! Căci după zmerit,
Punînd-o în genunchi pe pămînt,
Au tăiat capul ca un nesocotit
Şi fără simţimînt...

3. Însă n-ai văzut ce sus l-a ridicat,
Să nu ia, asupra lui, păcat ?
Pus-au acel cap cu multe ramuri
Să flusture de cerb la cele neamuri,
În chiar poarta cetăţii,
Năvălită de toţi hoţii.

4. Eu am auzit Cetatea Baia
Boncăluind şi behăind ca zeaua cerboaia,
Şi-o boncănea un cerb de-o sută de ciute alai,
După ce-şi făţaseră arcaşii bălai —
În noaptea cînd Mateiaş Crai,
A fugit pe după munţi, şi tot pe după, după,
Cu săgeata lui Ştefan cel Mare-n pulpă.

petac — podul cu fîn

1. M-am urcat în podul cu fîn, pe scară c-un fuştel,
Şi-am dat de miroasele florii de nici-un fel,
M-am urcat în podul cu fîn, pe scară cu fuşteii-doi,
Şi-am dat de miresmele în chip de floare de trifoi ;
M-am urcat în podul cu fîn, pe scară cu fuşteii trei,
M-am întîlnit cu busuioacele păscute de viţei ;
M-am urcat în podul cu fîn, pe scara cu patru tălpice,
Mi-au ieşit în cale ovăzuri şi grîne vechi, cu trei spice ;
M-am urcat în podul cu fîn, pe scara cu cinci praguri,
M-am întîlnit cu boarea de sulcină şi roiniţă
M-am întîlnit cu boarea de sulcină şi roiniţă din faguri.

2. M-am urcat în podul cu fîn, pe scară fără a şasea treaptă,
M-am întîlnit cu mireasma cea mai înţeleaptă :
Jumătate sîngele-voinicului, jumătatea poala-maicii-domnului
În care-a vrut să mă legene trei veacuri ale somnului ;
M-am urcat în fîn, pe scară cu opt fuştei
Şi m-am oprit în poarta grădinii cu mireasmă de tei ;
M-am urcat în podul cu fîn, pe scară cu fuşteii nouă —
M-am uitat prin gaura cheii, văzui scăldătoarea de rouă :
Mama Mamelor, deschide, schide,
C-am venit din partea înţeleptului Parmenide —
Dar eu mă bizui pe miresme, pe miroase,
Care nu mi s-au vădit să fie ticăloase.

3. Am intrat în podul cu fîn, pe scara cu nouă fuştei,
Şi m-au luat în braţe trei mame de zei :
Una mi-a dat şi-am supt foc
Şi m-a făcut cenuşă de m-a născut la loc ;
Alta m-a hrănit cu turtă de ţărînă,
Şi i-am stat în poală-i lung şi-ntr-o rînă,
Cum ai aţipi în vîrful unui car de lînă ;
Alta m-a luat, cum ia leoaica puiul, cu gura de ceafă,
Şi m-a dat de cîte trei ori prin cîte-o apă...

4. Cînd m-a aşezat să mă zbicesc pe ţărm,
Uitasem să mai dorm :
Pe-acoperişul podului cu fîn, auzeam păsările cerului fugind,
Cum tropăie soldaţii pe strade ; însă cîntecul, blînd :
Şi-am văzut cum bătea vîntul, înclinîndu-mă cu lumea,
pe-o parte :
Dă-te jos, mi-a strigat cineva ; podul cu fînul merge departe ;
Doar n-ai de gînd să-ţi laşi oasele
Pe seama a toate miresmele şi miroasele !
Ştiu eu ? !
Nu mi-ar fi greu !

votiv de ctitor

1. Petru Rareş-voievod neguţător de peşte,
La scaunul Judecătorului opreşte ;
Nalt, subţire, parcă văzut prin perete de gheaţă,
Dă seamă de furtunoasa lui viaţă, —
Din culorile şi incolorile zugrăviei, aflăm acest înţeles :
Că, uitaţi-vă cu ce m-am ales :
Cu Doamna mea de-ntîi şi cea din urmă oară
Ca un cocor însoţit ce sînt de cocoară —
Carea se calcă pe împărăteasca-i rochie
De-un pui golaş, de drochie,
Şi iarăşi se mai ciuguleşte de pietrele-mpărătescului zăbun,
De către un tutunel de păun —
Pentru ei mi-am strîns dreapta pe domnescul sceptru,
Cu toată măciulia plină de-un strugure de peruzele şi electru.

2. Însă opera cea fără de moarte
Este într-ailaltă a mea parte :
Într-adevăr, voievodul neguţător de peşte
La scaunul Judecătorului, cum soseşte ?
Subţire lung-îndoit-de-vîrf-ca paiul de secară,
Copleşit de spicul vieţii cel în chip de coroană princiară :
Pe palma stîngă şi palidă, ca frunza toamna,
Dinspre coconi şi dinspre sine cel cu Doamna,
Petru Rareş greşitul ca un vameş, zmeritul ca un sutaş
Tinde către Judecată, acela sfînt lăcaş —
Cît o cutie cu cercei, inele cu sigiliu şi brăţări,
Şiraguri de toţi banii ce-au umblat la tîrgurile acestei mănoase
ţări,
Precum şi alte soiuri de pietrii şi podoabe,
Ale domniilor moldave —

3. Deci primind el, cinci talanţi,
S-a pus să umble împărăţia căzuţilor bizanţi ;
Şi lucrînd, sporiră, şi sporind, lucrară —
Petru Majă, slugă credincioasă şi stăpîn de ţară —
Carele, fiind copil din flori şi bun păscar,
Îmbunat-au pre Judecătorul cu-acest sfînt lăcaş legendar,
De-i zice Moldoviţa şi e-n chip şi-asemănare
Cu întreaga ţară a românilor, Moldova lui Ştefan cel Mare —
Carea şi ea este-n chip şi-asemănare de chivot
Al României cu pămîntul şi hotarul tot.

corneliu sturzu

oameni, gînduri, sentimente...

Un reportaj poate să devină memorialistică. Mă gîndesc la Geo Bogza și la reportajul său „Pe urmele războiului din Moldova“ apărut în 1946. Astăzi, după atîtea decenii, recitindu-l, te întrebi dacă nu cumva te afli în fața unor pagini de „însemnări zilnice“ așa cum le așternea pe hîrtie un Max Frisch de exemplu.

Desigur, pentru mine, reportajul lui Geo Bogza are o importanță covîrșitoare. El îmi amintește de o Moldovă devastată de război, de propria-mi copilărie, de oamenii care au reușit de-a lungul anilor să înalțe din cenușă o civilizație nouă. Unii din acești oameni mai trăiesc și azi. Pe unii am încercat să-i regăsesc pornind de la paginile lui Geo Bogza. Uneori i-am găsit, alteori nu. Aceasta este șansa reporterului. Să meargă pe urmele altora. Iar paginile sale să devină, după decenii... memorialistică.

sadoveanu

Cînd cerneala se sfîrșește în călimară scriitorul își înmoaie penița în sîngele său pe care-l amestecă cu lacrimi și sudoare așternîndu-și mai departe mărturisirile.

Cînd cerneala se usucă în călimară scriitorul povestește despre cîte un om sărman și dureri înăbușite, despre locuri în care nu s-a întîmplat nimic, despre Lizuca și un cățel, despre toate cîte i s-au întîmplat lui și altora și despre cei ce vor veni după intrarea-i în neființă.

Eram copil, flămînd, hălăduind într-un oraș care nu mai era oraș ci un deal de ruine în care începuse iarba să înverzească peste mormanele de moloz.

Și atunci l-am văzut pentru întîia și ultima oară pe EL. Venise la obîrșii, pe locul copilăriei sale. Acolo, în capătul șoselei Neamțului a coborît, și-a scos pălăria și a pășit cu sfială pe ulițele Pașcanilor. Îmi priveam ghetele scîlciate în acel april al lui 1945, mă ustura frigul la tălpi parcă eram pe două tăvi de jăratec.

EL mergea domol, înconjurat de prieteni de demult, muncitori de la Atelierele C.F.R., cu pălăria în mîna dreaptă privind cu ochii lui albaștri și mari vremurile ce veniseră. Ochii lui erau două lacuri limpezi, adînci, în care lumea intra ca printr-o poartă de cleștar.

Uitasem că tremuram ca varga, uitasem de săbiile frigului ce mă tăiau între umeri, uitasem de tot. Eram cu SADOVEANU ținînd în mînă o floare de mușcată, ruptă pe furiș din ghiveciul mamei, meșterit dintr-un tub de obuz, așezat lîngă o fereastră nouă.

dragostea mea... dragostea mea...

Uneori, cînd rătăceam prin camera mea de lucru în căutarea unui sentiment, mă apropiam de fereastră și priveam Iașul cel nou, cel dintre Păcurari și dealul Galății. Mă uitam la dantelele de blocuri de peste Bahlui și retrăiam anii mei tineri. Mă gîndeam că, deputat în consiliul municipal, am ajuns, acum vreo cincisprezece ani, să dau nume unui cartier aflat atunci doar pe planșele proiectanților : „Alexandru cel Bun“. Ctitorul de județe, cel care a pus întîiul semn de cinstire sub numele de IAȘI, nu avea încă un lăcaș contemporan care să-i pomenească numele în acest oraș binecuvîntat. De atunci și pînă acum pe harta Iașului au apărut și alte cartiere cu numele de legendă : Dacia, Mircea cel Bătrîn, Bulevardul Independenței...

Pentru că Iașul este astăzi o împletire armonioasă, între ce-a fost odată și ceea ce s-a construit în anii noștri prin puterea brațelor și a minții.

...„Sînt români — scria cu decenii în urmă Nicolae Iorga — care n-au fost niciodată la Iași, deși n-ar trebui să fie nici unul, căci cine n-a fost aici nu poate să străbată cu înțelegere foile celor mai frumoase cronici, nu se pătrunde după cuviință la spiritul trecutului nostru care trăiește în acest loc mai viu și mai bogat decît oriunde aiurea...“

Da, sînt cronici scrise în piatră, în marmoră și bronz dar mai cu seamă în conștiințele oamenilor.

Venind din secole, încărcat de amintiri, Iașul și-a cîștigat în anii noștri nu numai renumele de mare centru industrial al țării dar și de vatră a științei și culturii românești contemporane.

Ce este nou la Iași ? se pune firesc întrebarea.

Multe, aș răspunde. O modernă zonă industrială, care se completează în fiecare an cu alte capacități de producție, școli noi, clădiri moderne ale unor institute de învățămînt superior. Dar poate cel mai mult s-au înnoit și se înnoiesc locuitorii lui prin muncă, învățătură, creație.

Ne-am obișnuit cînd vorbim despre știința ieșeană să amintim numele lui Petru Poni, Hurmuzescu, Vasile Conta, Alexandru Xenopol, Constantin Parhon și mulți alții. Dar poate este bine să se știe, printre altele, că savanții de azi care trăiesc și creează la Iași au acum la dispoziție o casă a lor, modernă, în care își desfășoară activitatea. Au născocit pînă și o nouă disciplină : inventica. Aproape de muzeul de carte veche românească se află în construcție clădirea Teatrului pentru copii și tineret. Pînă la inaugurarea ei, șoimii patriei vin aici, în noul centru civic al orașului, la statuia lui Ștefan cel Mare să depună jurămîntul și să primească cravata roșie cu tricolor. Poate la anul, după încheierea ceremonialului pionieresc, se vor duce să vadă un spectacol.

În ultimele două decenii au fost construite în Iași mai multe edificii decît în întreaga sa istorie. Orașul și-a întins aripile viguroase peste dealuri și șesul Bahluiului într-o spectaculoasă revărsare de frumusețe.

Însă adevărata mîndrie a ieșenilor de astăzi o reprezintă zona industrială.

Lîngă Bahlui, între Repedea și Tătărași s-a înălțat în anii noștri una din cele mai moderne platforme industriale ale țării. Splendida metamorfoză a vechiului tîrg de meșteșugari a început acum aproape douăzeci de ani, cînd partidul a hotărît amplasarea la Iași a unor importante unități de interes republican.

Iar dacă altădată Iașul se putea numi doar oraș al culturii, astăzi el este în egală măsură o puternică cetate a chimiei, a industriei metalurgice, a industriei ușoare.

Seara, privit de pe înălțimile dealurilor de la Repedea ori Bucium, ori Cetățuia, Iașul îți apare ca o imensă brățară de briliante răsfirată peste coline. Și nu știi dacă luminile care strălucesc în amurg sînt focurile nestinse ale cuptoarelor sau luminile din privirile oamenilor.

Oare nu este suficient să privești în jurul tău și să te gîndești la toate acestea pentru a te simți împlinit ca om... Sau, mai exact spus, să ai sentimentul că te scalzi în rîul mirific al trăirii care te duce mai departe ?...

Așadar, ori de cîte ori mă cuprinde aleanul, îmi arunc privirile peste zările molcome ale Iașului în care văd întruchipate reliefurile țării. Un relief de fabrici, de holde germinînd sub soare și zăpezi, de clădiri, de autostrăzi. Dar mai ales, văd înălțîndu-se statura neîncovoiată a oamenilor care vor să trăiască, așa cum ne-am învățat : în cinste, demnitate și bucurie.

cum am devenit ziarist

Este foarte greu, după mai bine de un sfert de secol, să-ți amintești tot ce s-a întîmplat la ÎNCEPUT. Imaginile (cîte au mai rămas) te copleșesc, desigur încerci să te convingi că nu ești un om sentimental, că totul poate să înceapă iarăși...

În cabinetul directorului.

— Vrei să lucrezi la noi ?

Mi-a venit în minte amfiteatrul în care se repartizau locurile în învățămînt ale colegilor de serie iar eu nu știam unde mă voi duce, la Pașcani, ori la București...

— Da, am răspuns...

Îmi văd primul birou de reporter (întotdeauna mi-a plăcut o masă singuratică la care să pot compune), strigătul acela dur, rola de celuloid aruncată peste hîrtii, replica disprețuitoare : „Acest material pute !“

Într-adevăr, putea de naivitate, prostie și neadevăr. După atîția ani dau dreptate din tot sufletul șefului meu. Dar pe atunci mai erau și alții care **ne străduiam împreună să aruncăm în eter** vorbe cît mai frumoase, spuse entuziast și patetic.

Și mai există din vremea aceea cînd scriam foi volante iar glasul meu se auzea în eter neuitatele convorbiri cu Otilia Cazimir, Mihai Codreanu, Sandu Teleajen, George Lesnea, cu prietenii mei de pe vremuri Ion Istrati, Dumitru Ignea, Florin Mihai Petrescu, Corneliu Ștefanache, Andi Andrieș, Mircea Radu Iacoban și Horia Zilieru și toți ceilalți care, astăzi mai sîntem împreună.

Cînd scriu aceste rînduri mă străduiesc să nu fiu sentimental. Și totuși cînd mă refer la RADIO IAȘI nu mă pot gîndi decît la cea de a doua mea UNIVERSITATE. Acolo, printre colegii de atunci, am învățat meseria de ziarist, care înseamnă adevăr, luptă, suferință și ideal. Și, înainte de toate, fermitatea opiniilor !

despre muncă

De multe ori mă gîndesc că de cînd omul a devenit om, de cînd brațele sale și mintea sa au început să înțeleagă pămîntul pe care îl locuiește, el și-a suflecat mînecile, cum se spune, a ridicat piatra zidind-o peste altă piatră, a inventat rînd pe rînd și sapa, plugul și coasa. Sudoarea s-a îmbrobonat pe umerii lui și pe frunte iar peste ochii lui iscoditori a fulgerat lumina gîndului. Din truda minții și a brațelor sale omul a învățat civilizații după civilizații, pînă în ziua de azi.

De la „Gînditorul“ de la Hamagia, pe care, îmi place să cred, cînd mă uit la el, că exprimă meditația omului preistoric despre truda pe care acesta o va depune a doua zi și pînă la coloana lui Brâncuși semnificînd efortul omului dintotdeauna de a se ridica mereu mai sus, de-asupra propriei sale condiții, arta a imortalizat în infinite ipostaze ceea ce ne-am obișnuit să numim cu acest termen generic : „munca“.

Pentru că muncă nu înseamnă numai efortul trupului uman ci, poate, înainte de toate și în vremea noastră, efortul de gîndire, acea scînteie genială a minții care stă la temelia transformării lumii, ducîndu-ne mai departe.

Este drept însă că, de-a lungul mileniilor, munca n-a folosit doar pentru a face oamenii mai buni și mai drepți. Istovitoarea trudă a fiecărui fierar nu a modelat doar potcoavele cailor, dar și săbiile cu care s-au cucerit popoare. Semnătura pusă cu sudoare în brazdă nu întotdeauna s-a copt pentru copii ci și pentru războinicii veniți de aiurea să cucerească spațiile planetei. Dar munca, efortul ființei omenești de a transforma pămîntul într-o lume mai bună și mai statornică a făcut omenirea să fie mai omenească iar omul să încerce mereu urcușul către gîndul visat de generații întregi.

Nu aș dori să repet acum lucruri știute, să glosez pe marginea opiniilor atîtor oameni care au scris despre civilizația muncii, despre ce a însemnat și înseamnă munca pentru viața omului. Aș vrea doar să spun un adevăr simplu : fără muncă, viața omului nu ar fi viață ci reîntoarcerea în neantul neființei.

În acest sfîrșit de secol a-i refuza unui om dreptul la muncă este ca și cum i-ai refuza dreptul la oxigenul planetei.

simple însemnări

Într-o primăvară cu soare blînd, cînd cireșii și prunii dau în floare, acolo, într-un sat de la cotul Carpaților, am zărit-o pe femeia aceea. Stătea dreaptă în pridvorul casei sale cu furca de tors prinsă în brîu. Privirea-i gînditoare sclipind de sub marama-i albă, cerceta zările, pe cînd degetele răsuceau spornic firul alb.

M-am oprit tăcut în mijlocul drumului cu inima tulburată. Așa mi-o închipuisem în anii copilăriei mele pe Vrîncioaia, cea cu șapte feciori plecați cu Domnul Ștefan să scape țara de urgia dușmanului. Așa frumoasă, în nobila-i simplitate a vîrstei, mi-am imaginat-o pe mama ciobanului părăsind dumbrăvile lumii cum a creat-o inima poporului în eterna noastră „Miorița“.

Și nu știu de ce, în țăranca aceea „cu brîul de lînă“ care, lucrînd, aștepta nu știu pe cine, nu știu de unde, am văzut întruchipate toate mamele pămîntului nostru românesc.

Și iarăși, în dorul meu pentru meleagurile natale, am intrat odată într-una din cele mai moderne fabrici ridicate în ultimii ani în orașul de unde plecasem. O fabrică de perdele. Mașinile zumzăiau molcome iar de sus curgeau învălurindu-se pe suluri imense mări de adieri albe menite să fie oglinzile înflorate ale ferestrelor noilor case. Iar printre acele fluturări de vis treceau fete în salopete albastre. Și, iarăși, nu știu de ce. atunci pînzele lungi și transparente mi s-au părut niște văluri de mireasă împodobind părul negru sau blond al acestor zeițe ale lumii de azi, stăpînitoare peste imensele hale de beton și sticlă.

Dar cîte imagini ale atîtor femei nu mi s-au petrecut pe dinaintea ochilor ?... Femei zăbovind cu răbdare la căpătîiul celor în suferință. Femei scrutînd ore întregi prin lentilele microscoapelor lumea celulară a ființelor. Femei purtîndu-și în brațe pruncii ca pe cele mai scumpe odoare dăruite viitorului.

Mituri străvechi ale popoarelor din toate spațiile lumii, de la mesopotanieni și pînă la triburile amerindiene așează la începuturile vieții principiul feminin al creației, al leagănului matern. Și ce este mai frumos în arta omenirii decît chipul femeii întruchipat în milioane de înfățișări de la Venus din Millo și pînă la Vitoria Lipan a lui Sadoveanu ?

Desigur, inteligența și talentul artiștilor au creat și încă vor mai crea pentru nemurire chipuri de femei, limanuri ale dragostei și duioșiei, ale frumuseții și tihnei spre care se îndreaptă sufletele noastre.

investiție de inteligență

„A trece pragul unui echinox este ca și cum ai închide o carte pe care ai citit-o“.

Mă gîndesc la vorbele acestea rostite de un agronom de prin părțile noastre, acum, cînd și eu, ca toată lumea, traversez încă o toamnă. O toamnă care înseamnă mai mult decît un simplu anotimp.

Pentru cei ce-și leapădă seara sub dușuri ori lîngă fîntînă bronzul verii și sudoarea frunții, sfîrșitul de septembrie înseamnă mult mai mult decît o schimbare de numire în calendar. Înainte de toate înseamnă **Stare de veghe.** O stare de veghe continuă începînd cu ascultatul buletinului meteorologic, cu unghia care încearcă coptul boabei de porumb, cu măsuratul adîncimii brazdei după ce tractorul a trecut. Și cîte altele...

„Pentru că astăzi a face agricultură, îmi spunea prietenul meu, agronomul, nu înseamnă doar a strînge sfecla de pe cîmp, a culege merele din livadă, a așeza sămînța în brazdă. Astăzi agricultura înseamnă, înainte de toate, **inteligență.**

A săpa, a grăpa, a culege nu mai este suficient. Trebuie să deschizi larg ochii la ceea ce se-ntîmplă în jurul tău și, dacă-ți umblă mintea, să găsești cele mai potrivite soluții în fiecare ceas, ce spun eu, în fiecare minut. Asta înțeleg eu prin revoluție agrară“ — încheie prietenul meu, agronomul.

În ziua aceea i se păruse că vorbise prea mult. Opri mașina pe o tarla, lîngă niște tractoare și o porni gospodărește peste brazde pînă la mecanizatori, pîndind cu un ochi cerul ce-și aduna nourii.

Așteptînd în mașină, gîndeam la cele spuse de bărbatul acesta încă tînăr, care călca apăsat peste brazdele proaspăt trase, aplecîndu-se din cînd în cînd, cercetînd pămîntul cu ochii și cu degetele lui de pianist.

Încă o investiție de inteligență !

se poate oare fără artiști ?

Pămînt al Moldovei, ținuturile binecuvîntate ale Vasluiului, Bîrladului și Hușului mă împresoară mereu cu amintiri. Rememorez versurile lui Alecsandri, scînteietoarele dialoguri ale lui Mihai Ralea, ascult vechea toacă a Academiei bîrlădene bătînd în lemnul anotimpurilor. Sînt vești ce vin de demult precum zăngănitul zalelor lovite de suliți, la Podul Înalt, și ctitoriile înălțate în suflete.

Sub geana minții, acum cînd ISTORIA a făcut saltul necesar și pe aceste meleaguri mă gîndesc la pădurea tînără de simțire și talent care începe să urce din plămada nouă a pămîntului dintre două ape. De cîțiva ani e un alt început de întemeiere. O întemeiere a zidirilor vremii noastre dar, mai cu seamă, în ținutul vasluiurilor a unor oameni noi, lucizi și pătimași totodată trecînd din vîrsta aleanurilor în cea a lucidității adevărurilor fundamentale ale vremilor noastre, mîndri și înțelepți și dragi nouă.

Nu pot despărți „miracolul“ ținuturilor Vasluiului de acum cu tot ce au ele mai bun, mai frumos și necesar pentru vremurile pe care le trăim, fără scriitori. Fără acei oameni la care inima se așează în vîrful peniței și duc mai departe, sufletul veacului nostru și al unui ideal.

Într-un ținut care își caută cu succes normele civilizației industriale dar care nu a uitat niciodată valorile de suflet și simțire ale trecutului, dorind să le continue și să le ridice pe noi înălțimi prin propria creație, poeții și prozatorii din acest colț binecuvîntat de țară, nu sînt doar martorii noilor ctitorii de zidire materială dar, prin opera lor, ei înșiși, ctitori de conștiințe.

noiembrie... noiembrie...

Calendaristic, dar nu numai calendaristic, noiembrie înseamnă prin excelență TOAMNA ; ultimele adieri ale verii au plecat demult către alte zări pe aripile rîndunelelor pe cînd fulguirile zăpezii sînt aproape ori poate au și venit.

Scriitorii, desigur, nu sînt meteorologi, nici specialiști în agricultură, dar au harul să observe ce se petrece în jurul lor. În această lună, cînd echilibrul naturii se armonizează cu cel al inimilor noastre pentru că noiembrie înseamnă pentru noi toți și bucuria culesului roadelor și depunerea în brazdă a recoltelor din anul care vine. Este luna cînd strădaniile tuturor sînt împărțite în egală măsură între ogorul semănat și ogorul alb al foii de hîrtie pe care se depun gîndurile.

Este un adevăr incontestabil, verificat de înșiși oamenii țării noastre în ultimele decenii că nu poți construi o societate modernă, capabilă să ofere cetățenilor condiții tot mai bune de viață, fără o înaltă conștiință revoluționară, fără un larg orizont de cunoaștere. Iar printre cei ce au datoria de a contribui prin scrisul lor la perfecționarea pe mai departe a societății noastre, a tuturor generațiilor, sînt și scriitorii, acei oameni care fac să vibreze inimile și să educe conștiințele milioanelor de cititori.

Așadar, noiembrie nu înseamnă doar recoltele ogoarelor, a livezilor și a grădinilor intrate în hambarele țării, ci și roadele muncii artiștilor. S-au deschis stagiunile teatrale, în librării apar cărți ale scriitorilor clasici și contemporani de la noi și de peste hotare, un fericit prilej pentru numeroși autori de a se întîlni cu sute și sute de cititori de la orașe și sate. Casele noastre de filme se întrec în a prezenta publicului noi producții.

Este efervescența creatoare care animă în egală măsură oamenii din toate categoriile, muncitori, țărani, oameni de știință, artiști plastici, scriitori, deoarece noiembrie nu înseamnă doar satisfacția pentru tot ceea ce am înfăptuit, dar și năzuința care ne animă pe toți în drumul către viitor. Este, dacă vreți, un sentiment.

Noiembrie, așadar, este o lună a toamnei, dar care aparține, deopotrivă, primăverii !

Iar cînd mă gîndesc la tot ceea ce se întîmplă în țara noastră, la inimile și conștiințele ce vor hotărî la al XIII-lea Congres al partidului destinul nostru pînă în pragul altui mileniu am sentimentul curat al revoluției...

statornica iubire

Cînd zic pămînt al meu
Rostesc statornică iubire
De tot ce-i românesc
Aici sub arcul carpatin
Și pînă-n vastele cîmpii
Cu rodul lor migrînd spre soare
sub cerul ameţit de ciocîrlii.
Și iată, de aceea ard cînd trec
Prin șoaptele pădurilor umbroase,
Stingîndu-mă în verdele înec
Ca-ntr-o imensă mare de mătase...
De aceea urc abrupte creste de Carpaţi,
În Călimanii clopotelor stinse,
Pe unde dorm străbunii mei petrificaţi
Într-o tăcere de zăpezi albastre și aprinse...

sîntem precum pădurea...

Sîntem precum pădurea : vigoare și lumină !
Și liberi precum gîndul — iscoditor tezaur
Făcîndu-l să rodească sub soarele de aur
Peste-un pămînt pe care de mii de ani sîntem stăpîni,
Mîndrindu-ne cu titlul de comuniști români !

Sîntem precum e iarba : candoare și balsam !
Rodim frumos în grîne și înălţăm cetăţi,
Iar cîntecul pe buze dă-n floare ca un ram,
Stegar avînd în toate, pe-acest meleag străbun,
Partidul Comunist Român !

Sîntem precum e piatra : stabili și credincioși !
În toate cîte soarta ne-a hărăzit să facem.
Avem copii zburdalnici, dar și bătrîni sfătoși
Și, preamărim că-n toate poporul e stăpîn,
Partidul Comunist Român !

Și știm că de milenii pe-acest pămînt rotund
Și străjuit de fluvii și de cetăţi în soare
Am fost dintotdeauna stăpîni în liber zbor
Pădure, piatră, iarbă și vigoare !

iubirea pentru ţară

Ca firele de iarbă umblătoare
Visăm alăturea de ceilalţi fraţi
Pentru ca Ţara — această insulă de soare —
Să lumineze veșnic din Dunăre-n Carpaţi.
Îndrăgostiţi de frumuseţea albelor zăpezi,
Vizionari lîngă etajul cer,
De case ziditori ;
Buni arhitecţi de mere roșii prin livezi,
Mereu neosteniţi, mereu iscoditori,
Regenerăm păduri umbroase și înalte
Și păstrăvi iuţi în ape repezi deversăm ;
Și cerbii să trăiască-n libertate noi veghem
Pierzîndu-ne cu ei pe drumuri încă neumblate.
Ne sînt acasă toate iubirile dintîi,
Mai pătimașe parcă și mai înalte încă.
Iubirea pentru ţară o știm de căpătîi,
Temeinică și pură cum pintenul de stîncă !

ctitori de ţară

Scriem simplu pe fiecare oraș
Pe care l-am înălţat :
Iată, prieteni, aceasta este Ţara !

Urcăm la hotarul fiecărui sat,
Învăluiţi de aromele grîului greu de lumină,
Livezi și fîntîni, care cresc
Să poată fiii noștri să spună :
Iată, aceasta ne este Ţara !

Coborîm în galerii cu sori nestinși
Să luminăm cu ochii stratificate ere
Din care vom dura alte cetăţi contemporane
Ca să putem rosti cu demnitate și putere :

Iată, ne ctitorim Ţara !
Aruncăm peste prăpăstii complicate artere
Prin care Dunărea-și trimite cai înspumaţi,
Sori gemeni ai Soarelui Soare
Urcaţi pe cerul ţării de clasa muncitoare !

George DAMIAN

inscripţii

gîndind prin Ceaușescu

Și iată cîte primăveri se cern
în plin noiembrie, în prag de iarnă,
cînd din visări cresc mările și munţii,
chiar dacă-au prins zăpezile să cearnă !
În sala mare-a marelui Congres
e anul 2000, și matcă și sorginte,
și fiecare comunist e-o ţară, un partid,
punînd în zidărie o inimă fierbinte.

Istoria se 'nalţă cu fiece congres,
al IX-lea e prag de eră, vîslă, treaptă ;
menirile sporesc sub cer cupole,
istoria din noi, noi fapte-așteaptă.
Gîndind prin Ceaușescu, noi, românii,
ideile le punem în drapele
și înălţînd toţi porumbeii-n zbor
fîntîni săpăm, cutezători, spre stele.

Constantin CLISU

președintelui

Iubit bărbat adînc poem de ţară
Noi azi îţi știm și gîndul și tăria
În ochii tăi e veșnic primăvară
Și-un zbor ce-naripează România.

Sub fruntea ta cresc visele străbune
Și tot acolo pacea-și are casă
Iubit bărbat azi te cunoaște-o lume
Și gîndul tău e faptă și mireasă.

Acum cînd anii îţi brodează tîmpla
Acum cînd zborul nostru este sfînt
Noi îţi urăm să veșnicești atîta
Cît veșnicesc Carpaţii pe pămînt.

Chiriac SAMOILĂ

partidului

Ard împreună cu vocea ta
Din visele tale răsar trandafirii istoriei
Din dragostea ta
Luminează nemuritoarele torţe pe tîmpla ţării

Chemarea ta e roșie ca o voce în munţi
Drept ca sufletul tău și ca izbînda ta
Ne este nouă gîndul — zbor înalt de șoim
Prin care trecem identificîndu-ne.

marele forum

Puternic și viu
mă cuprinde cuvîntul
ce mișcă ideile
și dă vieţii sens
în matca lui fierbinte
ca într-un cuib de aștri
e-o creștere arcuită
de timp înalt și dulce

Acum știu de ce lumina lui
o respiră șoimii
în slava-i răsună dorinţa
epocii de aur
e un moment cosmic
în steaguri și-n sufletul meu

Durată și purpură de flaut
e patria în Marele Forum
un ţărm de torţe
fośnește astăzi
prin aripa de vultur.

Ion Vergu DUMITRESCU

patrie

ești atît de prezentă
și totuși aproape
așa cum
la fel de aproape
stă (fragmentată) viaţa

patrie în zori —
ploaie pe zidurile secetei
ploaie ! ploaie !

strălucește în iarbă
nu pe faţa armurilor

patrie de dimineaţă pînă seara
intru în lumina ta
de fiecare dată
ca și cum aș inventa o poesie.

Doru Mihai MATEICIUC

elena zafira zanfir

adevăruri

Era într-o joie după-amiază. Directorul general Emanuel Orbaș se afla în biroul său din pavilionul mare fiind într-o proastă dispoziţie. Situaţia din uzină îl nemulţumea. Nu se mai putea impune cu autoritatea directorului general, mai ales de cînd uzina trecuse sub comandamentul german. Nemţii erau prezenţi peste tot. Grupuri de cîte trei militari patrulau pe aleile uzinei chiar și ziua. Secţiile la început foarte curate erau acum îmbîcsite de murdărie și reziduuri de uleiuri.

În ziua aceea directorul general se plimba cu mîinile la spate prin birou. Din cînd în cînd se oprea și privea prin marea fereastră ce da în curtea uzinei. Pentru o clipă avu fantezia să i se pară că întreaga uzină începuse să se surpe sub flăcări mistuitoare. Se scutură ca de un vis. Se întoarse brusc cu spatele spre fereastră și se îndreptă spre seiful unde-și păstra documentele secrete : proiecte, planuri de noi tipuri de armamente. Le luă și le trecu în sertarul biroului său. Apoi își aprinse o ţigară. Fuma rar, doar cînd se afla într-o anume situaţie. Chiar dacă era nervos nu se observa. Nimeni nu-l văzuse vreodată în postură de om nervos sau impulsiv, așa cum se întîmpla cu inginerul Barbon aproape zilnic. Știa mai bine ca oricine să-și stăpînească firea. Nu fusese acţionar al uzinei „Laxa“ niciodată. Muncea pentru salariu. Trăgea adînc din ţigară și părea că gîndește departe.

De la început de cînd fusese numit director general, obișnuita vizită de control zilnică pe care o făcea în uzină între orele 9 și 12. niciodată nu era însoţit de cineva. Mergea singur prin toate locurile de muncă. Vroia să se convingă el cît de prost o duc oamenii cu salariile realizate. Vorbea cu fiecare și lua legătura chiar cu unii muncitori. Era serios dar nu distant. Vorba era calmă, fără ton de comandă sau de ironie. Spre deosebire de inginerul șef Varaș sau inginerul Barbon seful sectorului muniţii, care lua măsuri arbitrare bătîndu-și joc de oameni.

Antonia traversă curtea uzinei și cu pași grăbiţi urcă cele cîteva trepte. Nu era pentru prima oară cînd era chemată la directorul general ca să ia sau să ducă planuri pentru diferite tipuri de armament nou, necesare secţiei superioare de recepţie la care lucra.

Deschise prima ușă și întrucît șeful de cabinet nu se afla acolo, bătu la ușa capitonată cu piele de căprioară de culoarea ocrului.

— M-aţi chemat, domnule director general.

— Te-am chemat domnișoară Antonia. Te rog să te asezi. Te-am chemat cu totul în afara problemelor profesionale. Să nu te surprindă.

Antonia făcu ochii mari, miraţi, nu știa ce să creadă.

— Așa cum ai auzit. De ce te-ai întristat dintr-o dată ?

Faptul că niciodată nu-i făcuse vreo aluzie, pentru Antonia era surprinzător și curios felul de a i se adresa directorul general.

— Am o dorinţă Antonia.

Ea era din ce în ce mai curioasă.

— Nu înţeleg ce vreţi să spuneţi.

— Te rog să accepţi să-mi citești două ore pe zi sau de patru ori pe săptămînă din „Suferinţele tînărului Werther“ de Goethe și „Jean Christophe“ de Romain Rolland scrise în limba germană și franceză.

— Scuzaţi-mă, dar nu înţeleg ce rost are să citesc eu dacă dumneavoastră cunoașteţi germana și franceza ca și mine.

Ea părăsi biroul directorului general dialogînd cu sine. „Ce om ciudat“.

Ajunsă acasă doctoriţa Monica Roneanu, la care locuia, observă starea ei. Vedea că o frămîntă ceva. Nemaiputînd răbda o întrebă :

— Ce ai Antonia ? Ce e cu tine ?

— N-am nimic. Sînt numai puţin obosită.

— Nu căuta să te eschivezi de la răspuns. Aștept să-mi spui.

— Directorul general Orbaș m-a chemat să-i citesc două ore pe zi. Apoi tăcu.

— Bine, dar mi-ai vorbit totdeauna frumos despre el. Cred că-l preţuiești mai mult decît pe maiorul Stoian.

— Nu-i amesteca. Fiecare este în felul lui. Acela este altceva.

— Ce fel de bărbat este inginerul Orbaș ?

— Este un bărbat frumos și serios și are o atracţie aparte. Lasă-mă, te rog, și nu mă mai întreba nimic.

Monica zîmbi înţelegătoare.

— Dacă ţi-a cerut numai să-i citești, are el un motiv. Poate se simte prea singur. Are ceva de ordin moral. Ce dacă este director general, încearcă să te apropii mai mult de el.

— Nu-mi fac iluzii. O salariată...

— Ești mai mult. Au nevoie de tine fiindcă le citești cu ușurinţă planurile din limba germană.

— Poate ai dreptate.

— Acest om vrea să-și alunge o obsesie și te-a ales pe tine.

— Dar de ce tocmai pe mine.

— Fiindcă ești frumoasă. Ai un chip care impresionează și o voce care fără să vrea mîngîie. Mi-ai spus că este un om deosebit faţă de ceilalţi din conducerea uzinei.

— Da, așa este, dar în orice caz mi se pare destul de ciudat. În situaţia în care se află uzina de cînd nemţii sînt la tot pasul, numai cînd le vezi feţele crispate și cînd ţipă „heil Hitler !“ te înspăimîntă și numai chef de citit n-aș avea.

— Tocmai de aceea trebuie să pătrunzi unele lucruri mai mult.

A doua zi după-amiază pe la orele cinci, urma să ducă din nou niște situaţii speciale directorului general. Directorul general Orbaș, cu mîinile la spate, așa cum avea obiceiul, stătea în faţa ferestrei și privea cum oamenii încarcă armamentul în vagoanele care urmau să plece pe front. O cutremurare interioară îi cuprinse fiinţa la gîndul că încărcătura aceea care însemna moarte se lucra în uzina pe care el o conducea.

Văzîndu-l în faţa ferestrei, Antonia nu știa ce să facă. Vru să lase situaţia și să plece. Totusi se răzgîndi.

— Domnule director general, am adus situaţia zilei.

Directorul se întoarse brusc cu faţa spre ea.

— Antonia, stai, nu pleca. Vreau să facem o plimbare pe jos.

Luată prin surprindere, totuși avu răgazul să gîndească.

— Am de încuiat birourile de la recepţie. Maiorul Stoian și ceilalţi sînt plecaţi.

— Bine, te aștept.

Împotriva voinţei, ca un miracol pe care ea nu-l întelegea și nu-și dădea seama ce se petrece în sufletul ei, acceptă. Antonia era lucidă. Nu avea să-și reproșeze nimic în comportarea sa.

Plecaseră amîndoi din uzină de un ceas. Mergeau alături tăcuţi. Nu prea departe de uzină se afla o plantaţie cu o alee de cireși. Se zăreau florile albe și o mireasmă dulce, proaspătă îi învălui pe amîndoi. Continua să tacă. Deodată inginerul Emanuel Orbaș o luă de mînă pe Antonia și-i trecu braţul după al lui. O privi lung, și o undă de tristeţe îi străbătu fiinţa.

— Cum de ai consimţit să mă însoţești, Antonia ?

— Nici eu nu știu.

— Nu credeam c-ai să accepţi.

— M-am gîndit că poate aveţi nevoie de mine.

— O, nici nu știi ce serviciu mi-ai făcut.

— Cred că sînteţi foarte singur. V-am văzut stînd la birou pînă seara tîrziu. Faţă de toţi sînteţi rezervat și deodată m-aţi solicitat să vă citesc.

— Antonia, ai darul să descifrezi sufletele omenești.

O privi lung în ochi cu aceeași tristeţe pe care Antonia nu-i văzu fiind acoperiţi de umbra serii.

După aproape o oră si mai bine de plimbare, ajunseră în oraș. Se înserase de-a binelea. Se despărţiră ca doi prieteni.

A doua seară se întîlniră din nou, făcură iarăși o plimbare împreună pe sub pomii încărcaţi de floare și parfum. Inginerul Orbaș i se adresă cu căldură :

— Antonia, vreau să te aud vorbind. Spune-mi ceva. Orice, vreau să uit de problemele din uzină. Te rog.

Antonia oftă lung.

— Am să-ţi povestesc ceva. Cu voce caldă și moale, Antonia începu să spună o poveste marinărească pe care o știa de la tatăl ei.

— Antonia, mă uimești. Știi să povestești foarte frumos.

Se întoarse cu faţa spre ea și o luă de umeri, apropiind-o cu gingășie.

În seara aceea Antonia discută cu Monica.

— Știi, m-am hotărît să nu-l mai însoţesc pe directorul general Orbaș. Am să-l refuz. Nu mai vreau să-l văd. De cincisprezece zile ne întîlnim zi de zi.

Monica zîmbi semnificativ.

— Antonia, cînd fugi de cineva, de un bărbat, înseamnă că ori îl iubești ori îl urăști.

— Nici una nici alta. Ce eu sînt căţel care însoţește stăpînul ? Ce vrea de la mine ? Poate înţelegi tu sensul acestor plimbări.

— Vrei să știi Antonia ? Inginerul Orbaș Emanuel te iubește. Fac pariu că te iubește. Fii prudentă, este un om inteligent. Plimbările astea făcute cu tine constituie o terapie binefăcătoare pentru el. Este un om obosit, cu nervii zdruncinaţi. Vrea să scape, să se elibereze de obsesiile ce par că-l copleșesc.

— Monica, de ce pledezi atîta pentru inginerul Orbaș ?

— N-ai înţeles Antonia. Directorul tău este un caz patologic. Vrea să te aibă în preajma lui. Înseamnă că ceva foarte profund care îi dirijează întreaga fiinţă, acea busolă sau dispozitiv care reglează întregul organism i-a fost afectat. Este încă tînăr, poate să-și îndeplinească orice dorinţă, dar anumite motive îl reţin. I se impune o atitudine severă, aparentă dacă nu de fond. În orice caz cu el se petrece ceva.

— Ai vorbit exact ca un medic psihiatru cu experienţă.

— Exact așa. Văd că m-ai înţeles.

Antonia îl însoţi în duminica următoare pe inginerul Emanuel Orbaș la o partidă de tenis. Veselă și exuberantă, o veselie pe care ea nu o mai cunoscuse, privea chipul lui care se schimbase într-atît încît părea un tînăr apropiat de vîrsta ei. El o luă de mînă pe Antonia cu firescul obișnuit.

— Lasă-mă să te privesc mai mult la lumina zilei. Ești atît de frumoasa Antonia...

— Dacă îmi mai spui ceva, o să plec.

— N-ai nici un motiv să pleci.

— Rămîn, dar să nu mai îmi spui nimic.

După terminarea jocului au rămas împreună pînă tîrziu acolo între pomii care-și scuturau floarea și mireasma. Privind-o în tăcere gîndurile continuară. Vocea lui caldă, parcă izvorîtă din adîncul unui profund zbucium sufletesc se făcu auzită :

— Antonia, îmi ești dragă. Lasă-mă să visez, să chem florile de cireș. Lasă-mă să-ţi privesc ochii aceștia frumoși.

Se ridică, luă cîteva flori de cireș și le împrăștie în părul ei bogat.

Ea îl privea, dar deodată parcă se trezi.

— Nu vreau să te mai ascult. Vreau să plec, domnule.

— Ba da. Ai să mă asculţi. Te simt atît de aproape de inima mea și n-ai să pleci. Și nu-mi mai spune domnule. Sînt un salariat ca și tine. Sînt inginerul Emanuel Orbaș care te iubește și atît. Ţi-o repet.

— Nu vreau să mai ascult, zise ea cu vocea altcuiva parcă.

— Te rog să mă lași să-ţi vorbesc pînă la capăt. Mîine poate va fi prea tîrziu. Îi ţinea mîinile într-ale lui. Lasă-mă să-ţi sărut chipul.

— Nu, nu se poate.

— Într-o zi poate o să-ţi pară rău. Te rog nu încerca să pleci.

Antonia rămase locului și privea la bărbatul din fata ei care în momentul acela avea obrazul crispat.

— Nu mă privi asa. Nu sînt decît un biet infirm. Pe fiinta mea torturată numai tu poţi aprinde scînteia dragostei adevărate. Nu-ţi cer nimic decît să mă iubești.

Antonia ridică din umeri cu nedumerire și sprîncenele ei frumos arcuite și ochii ei adînci și negri dar senini ca o noapte de vară înstelată, îl învăluiră cu o privire mirată și înţelegătoare și cu un pic de compasiune. „Nu ești fericit, inginer Emanuel Orbaș. Am înţeles tîlcul celor spuse de tine. Vrei oricum să te agăţi de mine ca să te salvezi sau mai știu eu de ce ? Sau poate mă iubești ?“ Antonia se înfioră pînă în străfundul sufletului.

— Antonia de ce taci ? Lasă-mă să cred că mă iubești. De ce mă privești în felul acesta ?

— Ajunge ! director general Emanuel Orbaș. „Ești un fel de corăbier enigmatic și visător pe oceanul lumii !“ de ce vă arde acum cînd sînt atîtea de făcut. Aveţi timp de fleacuri. Inginerul Barbon își face de cap. Se amuză chemînd la el fete tinere, punîndu-le să se dezbrace. Dacă nu vor, oamenii lui le dezbracă cu forţa lăsîndu-le goale ca să le facă control parazitar. Cu toate muncitoarele de la strunguri așa procedează. Inginerul șef Vareș și el își face de cap și nu-l trage nimeni la răspundere.

— Nu pot să fac nimic. Aceștia sînt legionari. Acum au devenit adepţii lui Antonescu. Eu n-o să mai fiu director general al uzinei.

De ce în momente grele pleci. Încearcă și fă ceva pentru muncitorii ăștia amărîţi.

— Unul singur nu poate face nimic.

— Ești mai slab decît îmi închipuiam.

— Nu sînt slab. Știu mai multe decît știi tu.

— Numai lașii fug.

— Nu sînt nici laș. La ora asta știu că te iubesc și vreau să consimţi să-mi fi alături.

Tulburată peste măsură, Antonia merse a doua zi în secţia de recepţie pentru a-și lua servieta. Lucrase cîteva ore la proiectare. În sertarul închis cu cheia pe care o avea la ea, găsi un evantai și un cartonaș în forma unei cărţi de vizită cu indicaţia „Pentru Antonia“. Și pe partea cealaltă scria : „Nu uita că ești fiica marinarului V.T.“.

Cu stăpînirea de sine caracteristică, luă cartonașul, îl băgă în servietă și plecă spre casă. Nu vorbi nimic cu Monica în seara aceea. Se duse direct în cameră și desfăcu acel evantai misterios pătat pe alocuri cu cerneală neagră și roșie. Petele erau și mai mari și mai mici. Nu-și dădu seama de la început ce semnificaţie au acele pete. Dar tot umblînd cu el descoperi pînă la urmă că prin împăturirea lui în diferite sensuri ieșea în evidenţă caricatura lui Adolf Hitler și dedesubt scria : „Jos războiul ! Moarte tiranului de Hitler ! Trăiască Pacea și libertatea !“ „Cred că este o provocare. Cine oare să fi deschis sertarul meu. Să anunţ sau să tac ? N-am să scot nici o vorbă nimănui“. Tot cugetînd ascunse evantaiul într-un vraf de cărţi unde se umbla rar. A doua zi se duse mai devreme la uzină. Nu-i venea să creadă. În sertarul ei care era bine închis, găsi un teanc de evantaie, și îngrozită nu știu ce să creadă. Deasupra era o indicaţie : „Împrăștiele cu prudenţă“. De fapt era un protest împotriva războiului si al lui Hitler. Și ea ar fi scris manifeste de felul acesta și ar fi dat lumii să citească. A doua și a treia zi se întîmplă la fel. Toate evantaiele le împrăștie prin secţiile unde avea acces mai larg fiindcă lucra la recepţia specială. Se făcu vîlvă mare în uzină nimeni neștiind de unde vin și cum pătrunseseră în secţii aceste manifeste la adresa lui Hitler. Cu toate controalele și investigaţiile Antonia nu fu depistată.

istorie literară

recucerirea tradiției

Nu e chiar inedită constatarea că efervescența culturală a prezentului se sprijină „pe umerii vremilor trecute" ; a fi liber de tradiție e o iluzie, „bazată" pe ignoranță și aroganță. Dar, la fel de adevărată, e și o altă observație : există (cum nota aicid Adrian Marino) **o dublă tradiție,** una vie, activă, modernă, alta sclerozată, distingînd deci între **funcționalitatea și muzealitatea** ei. Ceea ce interesează este această prezență reală, nu mortuară. Marile spirite ce ne-au precedat, în succesiune impunătoare înfruntînd naufragiile timpului îi asigură radioactivitatea. Dar tradiția, colecționînd fapte ideoolgice și artistice (în comunicare) cheamă conștiința ordonatoare ; în alambicurile valorificării moștenirii literare, tradiția — ca structură maleabilă — suportă prefaceri prin masive absorbții fără a se nega. Ea dezvoltă **un sens acumulativ și restructurant** ; modelează creația și se automodelează, păstrîndu-și regimul continuității principiale. Este elementar a observa că însăși avangarda (aspirînd la o pronunțată „universalitate") își extrage comandamentele dintr-o structură matrice-specifică. Afirmarea specificului prin intermediul tradiției conjugă așadar imanența (de neocolit) cu sensul activ (atît de dorit). Racordul cu tradiția, forînd straturile specificului național este inevitabil.

Sensibilitatea epistemologică a vremii noastre refuză transferul clișeelor criticii ; cu atît mai mult, efortul comprehensiv prezidat de spiritul critic va respinge congelarea lor, spărgînd crusta prejudecăților și primenind recepția. Privesc cu mefiență publicistica aniversară și circulatul canal informațional școlar, tocmai prin predispoziția rutinieră și convențiile hiperpolizante ale genului comemorativ, achitînd respectuos tributul de admirație cerut de împrejurări. Nu putem înălța zidurile operei critice ignorînd biografia epocii ; adică „necitind" mentalitatea ei. Sau, altfel zis, cîmpul critic — supus caprcioasei meteorologii a receptării — este în continuă prefacere ; recitirea obligă de multe ori la revizuiri și, de aici, la rescrierea unor întinse porțiuni ale „continentului" literaturii noastre. Cine consultă cu ochi istoric străvechea noastră civilizație îi va remarca de îndată vitalitatea uimitoare ; așezată „în calea tuturor răotăților", ea își conservă specificul și manifestă cursivitate, nelipsind accelerațiile culturale legate de momente istorice capitale, nodurile cronologice, densificările axiologice, arzînd etapele unei evoluții abătută deseori de la firesc. A ne crampona de evoluțiile-etalon, abuzînd de reperele occidentale, înseamnă a ignora condițiile specifice și cronologia internă. Pentru a fi convingător, decupez un recent exemplu : în **Literatura română în epoca renașterii** (Ed. Minerva, 1984), Dan Horia Mazilu tratează cu atenție analitică Renașterea de tip răsăritean, încercuind **episodul slav al literaturii noastre.** Spun doar că demonstrația e convingătoare și reproșurile întemeiate : cronistica slavonă a fost privită de pe poziții improprii, refuzîndu-i-se sub acuza de impersonalitate rolul de verigă. Ea se vădește nu un cumul de inerte transcrieri ci „o publicistică politică" în haină slavonă, slava veche îndeplinind — ca limbă sacră, de cult — funcții echivalente cu cele ale latinei pentru apusul Europei.

Variațiile de cotă la bursa valorilor suportă însă presiunea mediului.

Cazul generației Labiș, o generație polemică, evadînd dintr-un „program" este elocvent în mai multe privințe. „Alianța norocoasă" de care vorbea Eugen Simion, avînd în vedere întîlnirea poeziei tinere a anilor '60 cu marii interbelici reveniți în actualitate se înscrie momentului de renaștere a literaturii române. Ea a fost posibilă și prin acțiunea tenace a acestei generații, grăbind recuperarea oficială și refăcînd legăturile profunde ale unei culturi într-un nou context socio-politic. Peste diferențele (inerente și necesare), generația Labiș își află liantul în condițiile formative și sensul relativ unitar în programul de creație al deceniului șapte : înnoirea spiritualității naționale, resurecția autohtonismului, adică idealuri ce depășesc în fond frontierele de generație. Cei intrați în literatură sub acolada unei tendințe artistice reverberînd axiologic, declanșau o polemică : vestejeau adică tendința retoric-publicistică a poeziei fără lirism, a versificației impersonale ori, pe linia prozei, pledau pentru trecerea de la rigiditatea maniheismului la complexitate epică, eliminînd deci perceperea restrictivă a umanului. Regăsirea interiorității, a omului lăuntric a pregătit ecloziunea lirismului ; e drept, pleiada de poeți a dat tonul dar impulsul fusese anunțat de romanele mai vîrstnicilor Marin Preda, Eugen Barbu, ale lui Titus Popovici ș.a., obligînd la reașezarea valorilor. Să nu uităm totodată că redescoperirea segmentului interbelic prin reevaluarea tradiției a înrîurit decisiv literatura momentului : lirismul esențializat, prin structurile catalizante (M. Mincu) ale lui Arghezi, Blaga, Barbu, Bacovia a desferecat noi izvoare, impunînd recuperarea poeziei. Ambianța literară se va despărți de mecanica versificației superficiale, de proliferarea poeziei impersonale și narative, de voga poemului epic și a clișeului personajului unidimensional. Această nouă echipă creatoare se va contamina de efervescență ; vîrsta se conjugă fericit cu momentul istoric, dar — negreșit — comuniunea spirituală nu alungă solitudinea creației. Peste ani, Ana Blandiana va mărturisi: „comun între noi este doar punctul de pornire, epoca și faptul că o obligăm să se privească în noi".

Desigur, pot apare cărți remarcabile și în condiții sterilizante. Imponderabilul creației nu asigură în chip mecanic concentrări ale valorilor. În condiții fertile însă, exploziile literare nu pot fi înțelese decît în conjuncție cu istoria ; firește, ea stimulează nu provoacă, dar opțiunile ideologice percutează, se resorb și prezidează progresul organic al vieții spirituale.

Generația Labiș ilustrează acest adevăr. Labiș însuși, ivit în contextul poeziei „uscate", a adus sevele gîlgîitoare ale desprimăvărării. Scris de poezia sa, mistuit de febra căutărilor, Labiș înseamnă un moment de răscruce. Deși s-a pedalat pe importanța conjuncturală, voi spune că înainte de a aparține unui adolescent opera sa este a unui poet. **Reprezentativitatea lui Labiș** pentru spiritul nou ce submina clișeele vremii își află o metaforă cuprinzătoare în „lupta cu inerția". Ea indică o stare de spirit. Deși prefigurată abia, opera lui Labiș — prin disponibilitate creatoare și libertate responsabilă — este semnul unui început de epocă literară ; Labiș este **un creator de climat.**

Dar renașterea întregii spiritualități românești, bazată pe conștiința istoricității ei n-ar fi fost posibilă fără decizia politică a Congresului al IX-lea. Risipind confuziile nivelatoare, trezită din somnul dogmatic, societatea noastră a redobîndit dreptul de a vorbi în numele valorii. Firește, promovarea lucidă a principiului valorii nu ignoră că a fi modern nu înseamnă, neapărat, un indiciu valoric. Dar eternul antagonism dintre nou și vechi nu ocolește literatura ; aceasta se regenerează, clamatele gesturi „de ruptură" (în fapt, discontinuități pe termen scurt) sînt activate de programe polemice și evaluări negativiste. Actual creator este un act de invenție. Cum originalitatea absolută e o iluzie, cum impunerea noului trezește apetiția violentă a conservatorismului literar, noutatea — în unele capete — mai e înțeleasă ca o alternativă la tradiție. Dar noul nu iese din nimic ; iar „potențialitatea futuristă" se împlinește prin trecerea de la **valoaera de relație** la **valoarea în sine,** folosind nu o dată vehicolul modei. **Creația continuă tradiția, contrazicînd-o.**

Un spirit modernist tutelează devenirea oricărei literaturi. S-a spus chiar că avangardismul ar fi un filtru al tradiției (M. Mincu). Cred, dimpotrivă, că tradiția este adevăratul filtru ; muzeul devoră orice avangardă, cum zicea și A. Marino. Dacă de o tradiție avangardistă e riscant a vorbi la noi, viu și necesar rămîne însă **spiritul avangardei,** deschiderea la nou. Chestiunea privește evitarea altei confuzii : suprapunerea dintre avangardism și modernism, insinuînd un caracter global antitradiționalist pentru ultimul termen. Or, la noi, se știe prea bine, antitradiționalismul a fost mai temperat în practică decît în teorie. Ponegrită inițial, tradiția sfîrșește prin a fi asimilată. Reacțiile de tip avangardist, mînate de impuls distructiv și de o agresivitate șocantă, provoacă limbajul și cititorul ; experimentul este tipic avangardist dar o literatură experimentală (pentru care mijlocul devine scop, interesînd proiectul nu produsul) comunică limitat și poate devia în indiferentism, sub unghiul audienței.

O discuție serioasă, delimitativă acuză handicapul impreciziilor terminologice. Domeniul e invadat de aproximații, confuzia termenilor (rupînd digurile semantice) alimentează multe erori și muniția diferitelor „querelles" se risipește în absența eforturlor de precizie literară cf. A. Marino : **Modern, modernism, modernitate,** EPL, 1969). Tradiția ar fi, după unii, o stavilă în calea modernității ; așa înțeleasă, ea se reduce la tradiționalismul osificat, sufocat de patriarhalism și culturalism, transportînd în viitor o pretins-imobilă zestre a specificității. Dar tradiția, deși are rol cenzurativ și poate fi definită ca un șir de revoluții asimilate, nu e o amorțire în respect și monotonie — avertiza T. Vianu. Dezerțiunea de sub tutela tradiției este o victorie iluzorie. Imanența specificului, germinînd opere rămîne marele ei adevăr ; literatura alimentată tradiționalist nu se restrînge la notele vetustului. Mai mult, vaccinul clasic e trebuincios, chiar dacă în regim strict comparatist, valorile clasice par favorizate în „concurența" cu cele contemporane. Insurecția modernistă înseamnă însă, în primul rînd, refuzul spiritului canonic.

Negreșit, orice segment temporal rămîne un fragment convențional. Creația literară postbelică se vădește — la orice examen sumar — o epocă de mare efervescență culturală, comparabilă cu marile momente ale literaturii noastre. Într-un mediu cultural bun conducător de modernitate, prin orizontul intelectual-ideologic, nivelul problematic și tensiunea efortului de primenire a registrului expresiv, formula „literaturii contemporane" dobîndește — din unghiul valoric — prestigiul densității axiologice. Voința de afirmare culturală se însoțește fericit cu argumentul valoric, fixat de memoria literaturii, uitînd rapid producțiile minore.

Nu e vorba însă de un prezenteism subordonat clipei. Așa cum în actul lecturii rămîne mereu un reziduu „ilizibil" (orice relectură descoperind și desferecînd sensuri noi), reduta tradiționalismului — înțeleasă ca o „prefață a speranței" — trebuie succesiv cucerită de generațiile ce se perindă pe scena literaturii noastre. Ea e străină de respectul superstițios și sensul ei se concentrează în **conștiința valorilor.** Marii noștri scriitori români „eternii păzitori ai solului veșnic".

Viața literară e departe de a fi o pace edenică. Însăși creația e o competiție. Dincolo însă de gîlcevile ce-i animă culisele, prezidează o **unitate de scop :** cucerirea tradiției înseamnă o selecție, desfășurînd o hartă a literaturii noastre, cu un relief axiologic ce infirmă — parțial — încercările anterioare. O nouă hartă valorică este sarcina înaltă ce stă în fața noastră. Fiindcă **tradiția e vie prin noi** și avem obligația — mereu actuală — de a o recuceri.

Adrian Dinu RACHIERU

două romane despre horea

1784. Vreme în schimbare este cel de-al doilea roman cu o tematică istorică al lui Eugen Uricariu ; aici, ca și în precedentele volume, prozatorul mizează pe **interpretarea** faptelor, pe „simțirea" istoriei, căutînd mai mult motivația psihologică a unor evenimente cunoscute altfel din manualul de istorie. Și chiar dacă punctul de plecare pare a fi o carte de istorie (**Răscoala lui Horea** de David Prodan), proiecția faptelor în ficțiune este decisivă, iar interpretarea lor **personală** rămîne mecanismul esențial al constituirii structurii epice ; altfel spus, Eugen Uricariu nu se „obiectivează", nu părăsește adică un stil și un anume spațiu narativ la cristalizarea cărora a lucrat timp de cel puțin zece ani (de la debutul din 1974) și, de aceea, ar fi o eroare să se citească acest roman despre răscoala lui Horea încercînd a se găsi corespondențe cu capitolul respectiv din manuale sau tratate de istorie. Încredințîndu-se ficțiunii, acceptînd deci „pactul" propus de autor în „avertismentul" cu care își deschide romanul, să citim prima pagină observînd că Eugen Uricaru dovedește și aici că știe să creeze ceea ce se numește în chip obișnuit „atmosferă", în fapt, un mod de a **tensiona textul,** avertizînd cititorul ori împlinindu-i așteptările : prima frază a cărții relatează un eșec care pare, desigur, banal, dar care — cum se va vedea — constituie un semn al structurii interioare și al statutului social prin intermediul cărora se definește unul dintre protagoniștii textului, aș spune, unul dintre **„polii"** săi : „Era a patra oară cînd Isaia se întorcea fără să fi vîndut nici o vită. Știa asta fără să-l vadă. Ar fi putut să-l zărească printre ostrețele rare, înnegrite de ploaie dar nu voia. Auzea tălăngile, două vuind ca niște adevărate clopote, iar cea de-a treia clincănind vesel, întrerupîndu-se neașteptat din zvonul ei, era cea de la gîtul junincii care își frînsese piciorul în primăvară. Șchiopăta de-a binele dar nu de asta voia să o vîndă. Trebuiau vîndute toate cîteștrele pentru că mîncau fînul de iarbă, cu laptele n-avea ce face, cu brînza, cu smîntîna, cu zerul nici atît, se strica în putinee, în ciubară, se împuțea uitat în chiler". Nuț Mătieș, proprietarul acestor vite care nu se cumpără și al acestei gospodării în care belșugul se ofilește, este un **om însemnat ;** aceste fapte și încă altele, care ies din seria obișnuitului (zăpada se topește acolo unde o calcă, pădurea pe care o are în grijă este ocolită de toți etc.), reperzintă semnele culpabilității, ale unui păcat pe care gornicul și ai săi trebuie să-l poarte pentru totdeauna : Nuț Mătieș este cel care l-a vîndut pe Horea, prinzîndu-l și predîndu-l nemeșilor. Întreg romanul se construiește pe o „intrigă" care are ca centru polarizator destinul lui Nuț Matieș, trădătorul — sugerează Eugen Uricaru — fiind cel puțin la fel de interesant ca și eroul : romanul despre Horea este romanul despre cel care l-a trădat. Inițial, gornicul vine la Curechiu (locul în care se vor declanșa **faptele** răscoalei) nu atît din dorința de **a participa,** cît de **a afla** ce se petrece ; fapt semnificativ, această „predispoziție" a personajului constituie „sîmburele" vinei sale pentru că, iată, nehotărîrea care i se citește pe chip îl face pe Anton Melzer (agentul autorităților) să-l „recruteze", să-l instruiască în perspectiva viitoarei fapte : Nuț Mătieș este trădătorul „înnăscut", altfel spus, structura sa interioară conține în chiar datele sale principale „predestinarea" faptei. Ceea ce urmează este scenariul desfășurării unui mecanism psihologic, abil controlat de agentul Anton Melzer (unul dintre personajele remarcabil construite ale romanului) ; Nuț Mătieș participă la răscoală, agită pe țăranii din Zarand, îi conduce chiar în cîteva lupte, îi place că oamenii îl confundă cu Horea, se crede chiar „mai bun" decît acesta, învățînd pe răsculați cuvînt nou — **libertate** — pe care aceștia niciodată nu l-au știut pentru că niciodată nu l-au „trăit" : prețul trădării va fi, dealtfel, o diplomă prin care Nuț Mătieș este declarat „libertin". Gornicul vinde, așadar, pe Horea pentru a fi liber ; aceasta este motivația interioară, convingător susținută de prozator în cuprinsul textului.

Mai mult decît atît, Eugen Uricaru a imaginat un conflict pe o motivație psihologică între cei doi veri, Horea și Nuț Mătieș : „Hei vere, l-a auzit pe Horea, eu o să mor între prea mulți oameni iar tu o să mori singur" ; gornicul capătă libertatea prin trădare, dar Horea are „viață după moarte", primul este condamnat de oamenii din preajma sa la însingurare („lumea întreagă nu suferă carnea ta, sîngele tău, nici țăranii, nici domnii, nici negustorii, nici muierile, nici bărbații, pînă și copiii se înscîrbă cînd ne văd. Tot ce are legătură cu tine, de sînge ori de bani ori de proprietate ori de dar, totul se usucă, n-are căutare, putrezește, se umple de rău, nici să moară nu poate") și posteritatea îl uită printre anonimi, în timp ce Horea rămîne viu pentru toți și pentru totdeauna. Dealtfel, în roman, cel care **trăiește** cu adevărat este Nuț Mătieș ; Horea apare rar (sînt de notat un portret și cîteva replici schimbate cu Cloșca și cu cei care au venit să-l prindă), singurul moment în care prozatorul își „umanizează" personajul fiind acela al supliciului final : și aceasta pentru că Horea rămîne un **simbol,** moartea sa reprezentînd acel element esențial care face dintr-un destin uman un **reper istoric.** Fără a povesti nimic sau aproape nimic despre viața lui Horea, Eugen Uricaru reușește să ofere cititorului întreaga măsură a personalității eroului prin urmărirea unui destin „complementar" (acela al trădătorului) și prin relatarea în amănunt a scenei supliciului : ideea prozatorului este că moartea lui Horea a dat viață simbolului reprezentat de acesta în istorie.

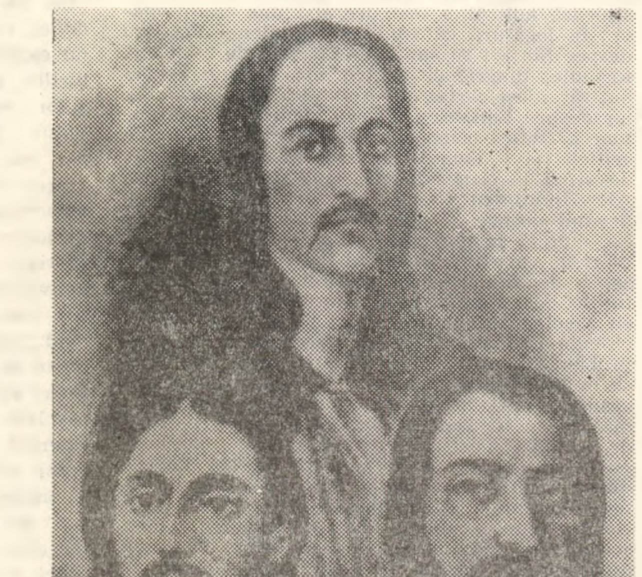
Dacă în romanul lui Eugen Uricaru importante sînt interpretarea personală a faptelor și modul cum acestea se proiectează într-un plan al ficțiunii romanești, în **Călărețul de fum** al lui Radu Ciobanu miza este **reconstituirea** exactă a profilului lui Horea, precum și a împrejurărilor care au provocat izbucnirea marilor mișcări sociale de la sfîrșitul secolului XVIII : găsim în romanul lui Radu Ciobanu tot ceea ce am învățat la istorie despre răscoala lui Horea, și, totodată, cititorul mai puțin avizat își poate completa cunoștințele de istorie pentru că Radu Ciobanu nu uită nici un nume și nici o faptă dintre cele pe care ni le-au transmis documentele epocii. Romanul pleacă, dealtfel, de la cartea lui David Prodan, cum s-a văzut, **pretext** doar pentru Eugen Uricaru ; sigur că subiectul cărții lui Radu Ciobanu trebuie pus pe seama opțiunii sale afective, dar faptul că el invocă un studiu de specialitate, din care și citează în cîteva rînduri, îi explică o dată mai mult intențiile. Textul propriu-zis se dezvoltă pe două planuri care corespund unor modalități diferite de interpretare prin literatură a istoriei ; Radu Ciobanu încearcă o sinteză între ceea ce aș numi **perspectiva romantică,** „eroică", asupra faptelor și exactitatea pe care o presupune **efortul reconstituirii.** Primul element, cu pondere — e adevărat — redusă în economia romanului, este reprezentat prin acel „călăreț de fum", un călăreț singuratic, căruia nimeni nu i-a văzut chipul, ci doar silueta „învăluită în pîcla ușoară a înserării" ; acest călăreț de fum, prezență obsedantă pentru toate personajele romanului, este „duhul locului", **permanența** de deasupra evenimentelor : călărețul singuratic — **simbol** pentru țărani și **obsesie** pentru nemeși — anunță răscoala, îi punctează evoluția prin aparițiile sale imprevizibile, și, în final, se arată învingătorilor ca o subliniere a dorinței de libertate a moților lui Horea.

Dar romanul lui Radu Ciobanu este, în primul rînd, o carte de reconstituire a răscoalei și a destinului lui Horea ; dincolo de faptele cunoscute, prozatorul reface prin intermediul unui filtru al imaginației, atent supravegheat însă, viața personală — să-i zic așa — a lui Horea : Radu Ciobanu scrie pagini notabile despre drama familială a conducătorului răscoalei, intuindu-i și oboseala și prețul sacrificiilor. Aici, Radu Ciobanu dovedește reale calități pentru analiza psihologică, investigînd sufletul protagonistului său cu precizie și luciditate, evitînd „romanțarea", riscul de totdeauna al unor incursiuni epice de acest fel. Desfășurarea propriu-zisă a evenimentelor este urmărită în partea a doua a romanului, unde prozatorul, pentru a relata cît mai verosimil, operează o substituire de voci narative, „dînd cuvîntul" unui martor din epocă, unui martor — așadar — „creditabil". Cititorul află toate informațiile privind evoluția luptelor din scrisorile unui vicecolonel al armatei imperiale, Johann Schultz von Leichtenthal, care participă, în calitate de comandant al unui corp expediționar, la înnăbușirea răscoalei ; cititorul află din scrisorile lui Schultz despre rivalitatea dintre puterea civilă și cea militară, care pare a favoriza într-o primă instanță satisfacerea cererilor răsculaților, este informat despre cele două armistiții semnate de Cloșca și Crișan cu Schultz și Ioan Piuariu Molnar, despre nerespectarea condițiilor acestora și, în sfîrșit, despre ultimele lupte în care răsculații sînt învinși și despre prinderea lui Horea și Cloșca, prin trădare, de către un pădurar din Abrud. **Călărețul de fum** este o carte notabilă, care se poate citi cu folos, despre unul dintre momentele de răscruce ale istoriei românilor din Ardeal, o carte care se alătură altor **interpretări literare** (Mihai Beniuc, în poezie sau Al. Voitin în dramaturgie) prin care scriitorii contemporani omagiază bicentenarul răscoalei lui Horea, Cloșca și Crișan.

Ioan HOLBAN

Vladimir Florea : „Horia"

Horea, Cloșca și Crișan : stampă din biblioteca Academie române (foto G.P.)

istoriografia literară românească

Ce editură, dacă nu Minerva, era îndreptățită să întreprindă un bilanț al realizărilor românești din ultimele patru decenii în materie de ediții, monografii, studii și sinteze de istorie literară? Inițiativă cu atît mai necesară cu cît, pe de o parte, este vorba de o acțiune sistematică (și așezată pe baze științifice) de editare a „moștenirii literare“ și de care putem vorbi de puțină vreme, iar pe de alta deoarece problemele cu care se confruntă astăzi această activitate obligă la o discuție deschisă și, sperăm cu toții, cu urmări benefice. Intitulată **Istoriografia literară românească 1944—1984**, cartea publicată la Minerva reunește șapte studii semnate de specialiști cunoscuți, prezențe marcante în domeniile respective. De valoare inegală, mergînd de la expunerea strict descriptivă pînă la abordarea unor chestiuni teoretice, de fond, studiile se citesc, toate, cu interes, de n-ar fi decît pentru bogăția informațiilor.

Despre „Biografii, monografii, studii literare“ scriu Al. Săndulescu și Nicolae Mecu, despre „Exigențe ale comparatismului actual“ Dan Grigorescu iar despre „Folcloristică“ — George Muntean. Sînt studii cu caracter predominant descriptiv, cel semnat de George Muntean propunînd un inventar de nume și titluri de-a dreptul impresionant. Dan Grigorescu insistă asupra locului lui Vianu în comparatistica românească și subliniază, oportun, rolul traducerilor și mai ales al „bibliotecii de critică literară a Editurii Univers“, care a făcut accesibile publicului de la noi multe din marile cărți de teorie și critică literară ale acestui secol; surprinzătoare, absența din textul lui Dan Grigorescu a unor considerații privind revistele și publicațiile cu specific comparatist precum și a unor cărți remarcabile (cum ar fi **Pygmanolion** de Ștefan Cazimir) ce ilustrează o preocupare dragă autorului, anume aceea referitoare la „dialogul artelor“. George Muntean prezintă cu spirit critic activitatea unor folcloriști reputați (Ovidiu Bârlea, Adrian Fochi, Gheorghe Vrabie etc.) și, mai cu seamă, respinge vehement și argumentat o serie de culegeri hibride sau pur și simplu falsificate de așa-zis „folclor contemporan“. De notat că autorul nu înregistrează doar aparițiile editoriale, ci și cărțile publicate la nivel județean sau de către anumite instituții specializate, ceea ce face ca lista de studii și antologii să capete dimensiuni nebănuite; o selecție, totuși, se impunea, deoarece cititorul mai puțin avizat poate rămîne cu impresia că, spre exemplu, **Din istoria comunelor Rădășani și Horodniceni** de Ana și Mihai Niculăiasa sau **Monografia comunei Tăcuta** de Ștefan Ciudin sau chiar studiile din seria **Cîntecul popular românesc** scoasă la Craiova (exemple luate absolut la întîmplare), ar avea o altă circulație decît cea confidențială; în plus, folcloristica apare privilegiată față de celelalte domenii ale istoriografiei literare, cărora li se acordă un tratament selectiv și nu unul vizînd exhaustivitatea. Nu pot trece cu vederea nici unele exprimări nefericite, de genul: textele din **Descîntece din Moldova** au semnificații deosebite pentru „mentalitatea, sistemul de securitate (?!) și creația populară de la noi“ sau: Alexandru Paleologu trece „numai întîmplător, dar și îngîndurător“ (!) prin teritoriul mitic și folcloric al operei sadoveniene. Cea mai întinsă contribuție (și singura realizată în colaborare) este aceea a lui Al. Săndulescu și Nicolae Mecu; textul lor debutează promițător, cu considerații privind statutul teoretic al monografiei, după care se încearcă o privire istorică. În continuare, însă, maniera de prezentare devine convențională, grupînd titlurile în funcție de scriitorii investigați. Judecățile de valoare sînt în general corecte, cu cîteva excepții cînd bunăvoința excesivă a autorilor supralicitează cercetări cu totul nesemnificative (cutare carte despre Sadoveanu, o alta despre Camil Petrescu etc.). Se observă, apoi, că poziția pe care se situează autorii e mai degrabă una tradițională: în legătură cu studiul Magdalenei Popescu despre Slavici se spune că „partea de scheme, formule, diagrame, pentru noi rămîne rebarbativă“ (deși cartea nu e excesiv formalizantă), iar despre **Eminescu, Poezia elementelor** că autoarea „**totuși** (s.m.) calcă prea strîns pe urmele criticii lui Gaston Bachelard“. E greu, în fine, de știut, în cîteva locuri, care sînt opiniile lui Al. Săndulescu și care ale lui Nicolae Mecu. Scriind despre o carte a lui Nicolae Manolescu, autorii folosesc persoana întîia... singular: „sînt în această carte afirmații ce pot să șocheze, le-aș zice «provocatoare»“; o pagină mai încolo, ne lămurim: „Consensul nostru de idei cu Nicolae Manolescu e mai vechi decît își închipuie criticul. Acum nu facem decît să-l aprobăm pentru că ne confirmă opinia exprimată în **Literatura epistolară...**“. Opinia aparținea, așadar lui Al. Săndulescu. După cum, fraza următoare: „**G. Topârceanu. Viața și opera** (1958) de Al. Săndulescu, caracterizată, în ciuda momentului, care-l supralicita pe poetul **Rapsodiilor**, printr-o judicioasă percepție valorică, ulterior nuanțată și completată (între altele, prin comentariile excelentei ediții de **Scrieri**)“, a fost scrisă, sînt convins, de Nicolae Mecu. Pe lîngă numeroasele greșeli de tipar, unele chiar amuzante („semnatice“ pentru „semantice“, „egiponi“ pentru „epigoni“, „siprit“ pentru „spirit“), atrag atenția și cîteva formulări stîngace: „**Amintirile** (lui Creangă) pun în vedere o modalitate erotică...“; „Criticul credem că exagera și el...“; „Un strălucit triptic exegetic a generat insistenta preocupare din ultimii aproximativ zece ani pentru opera lui Mateiu Caragiale...“; „Am asistat, astfel, la o competiție postumă (ce o continuă în alte moduri pe cea antumă, existentă)“. Textul se cerea revizuit mai atent.

În studiile lui Alexandru Duțu, Mircea Anghelescu și Mihai Zamfir sinteza e dublată de o dezbatere teoretică serioasă și incitantă. Descriind stadiul la care a ajuns actualmente „Reconsiderarea literaturii «vechi»“, Alexandru Duțu trece în revistă schimbările (spectaculoase) de optică asupra Umanismului, Barocului, Luminilor etc. Textul său e o foarte bună „mise au point“ care nu se mulțumește să informeze ci discută, competent și obiectiv, propunînd totodată puncte de vedere originale, o problematică ce a suscitat și suscită controverse aprinse. Mircea Anghelescu prezintă, precis și eficient, „Instrumentele de lucru“: bibliografii, dicționare, colecții de documente etc. E readusă, inspirat, în actualitate, o observație de acum două decenii a lui Vianu: „cîtă vreme baza bibliografică nu este asigurată de un grup de specialiști, consacrați anume acestei sarcini, lucrările de istorie literară manifestă tendința de a se menține la nivelul bibliografic“. Contribuția lui Mircea Anghelescu poate fi socotită și un realmente util (dacă îmi este îngăduită expresia) „mini-ghid“ în materie, deoarece fiecare lucrare prezentată beneficiază de o concisă și nuanțată apreciere critică. Punctul cel mai înalt al dezbaterii teoretice din **Istoriografia literară românească** se află în studiul lui Mihai Zamfir „Istoriografia literară în faza sintezelor“. Autor el însuși al unor apreciate monografii și lucrări de sinteză, stăpînind admirabil metodele moderne, Mihai Zamfir explică, mai întîi, predominanța, în deceniul șapte, a monografiei „clasice“, de tip „sorbonard“: e vorba de o acțiune recuperatoare, motivată de precaritatea, înainte de 1960, a cercetărilor de acest tip. Etapa superioară e reprezentată de „monografia eseistică“, eliberată de obsesiile pozitiviste, polemică față de interpretările anterioare; în a treia fază, mai recentă și aflată în plină desfășurare, proiectul monografic e însoțit de punerea la încercare a unui model teoretic. Cît despre sinteze, ele nu au fost posibile decît atunci cînd s-a pus capăt tăcerii impuse în jurul unor mari scriitori sau chiar al unor întregi curente literare; avînd la început un profil istoric-cultural, sintezele au evoluat către o perspectivă tot mai pronunțat tematică și stilistică. De acut interes sînt observațiile finale ale studiului lui Mihai Zamfir, ce vor să corecteze o posibilă „imagine unilaterală, victorios festivă, asupra unor realități complexe“. Dacă o anume întîrziere teoretică a exegezei literare de la noi este, scrie criticul, explicabilă, mai importantă i se pare viziunea limitativă, reticența „în a considera literatura română drept un text absolut unitar, de la originile ei și pînă astăzi“, text ce implică existența „unor invariante formale, cu caracter metaistoric“. Regretabilă e, apoi, lipsa unor lucrări care „să definească, din punct de vedere românesc, realități teoretice generale“. Aerul provincial din unele sinteze istorico-literare trădează, arată autorul, iluzia unei „autarhii spirituale“: iluzie primejdioasă și, în lumea de astăzi, anacronică.

Am lăsat intenționat la urmă studiul ce deschide volumul și pe care Ion Roman îl intitulează „Ediții științifice de opere“. Valoarea lui informativă este în afară de orice discuție, după cum extrem de judicioase mi s-au părut aprecierile asupra activității editurilor specializate ori asupra calității unor ediții și a criteriilor ce le guvernează. Nu la aceste lucruri (de o deosebită însemnătate, se înțelege) vreau să mă opresc, ci la acele pasaje în care autorul abordează (cu o franchețe ce merită toată admirația noastră) cîteva puncte nevralgice ale muncii de editor. Iată, mai întîi, chestiunea amatorismului: a circulat multă vreme prejudecata că editarea unor texte mai noi e la îndemîna oricui; și, adaugă Ion Roman, „să observăm măcar în treacăt, dar cu dezolare, că prejudecata, care minimalizează munca editorilor de texte literare mai noi, a supraviețuit pînă nu demult în mentalitatea unora“. În al doilea rînd, problema instrumentelor de lucru: nu există încă bibliografii complete ale tipăriturilor, nici o evidență centralizată a manuscriselor ceea ce afectează sensibil munca cercetătorului. În sfîrșit, două aspecte asupra cărora s-a tras mai demult semnalul de alarmă: formarea viitorilor editori (studiile filologice, în structura lor actuală, nu pot răspunde acestui deziderat) și chestiunea materială, garanție a specializării și a constanței în activitate: „În activitatea editorilor de astăzi (...) dictonul **Liber ipse voluptas** (...) este mai valabil ca oricînd. Dar munca de editare nu este una ce se poate efectua în răgazul îngăduit de alte îndatoriri remunerate, ca un **hobby** care să-și afle răsplata numai în **voluptas**. Nici n-a fost considerată așa de reglementarea drepturilor de autor. Ritmul prea lent în apariția volumelor și sistarea unor ediții poate aici își află cauza“. Nu sînt, repet, lucruri noi. Reamintirea lor este, însă, binevenită. Și aceasta tocmai fiindcă e vorba de o carte ce înregistrează și comentează o serie întreagă de realizări excepționale (ediții, studii, monografii, dicționare ș.a.m.d.) și fiindcă este chiar punctul de vedere al celor implicați direct în această muncă. Continuarea ei angajează, nu e nici o exagerare, însuși destinul culturii române.

Al. CĂLINESCU

*** **Istoriografia literară românească 1944—1984**, Editura Minerva, 1984.

de la „nebunul și floarea“ la „amurgul burghez“

„**Evul mediu întîmplător**, spune Valeriu Râpeanu, face corp comun cu romanul lui Romulus Guga **Paradisul pentru o mie de ani**, apărut în 1974. Și în piesă, și în roman același univers închis, l-aș numi concentraționar, aceeași lume bîntuită de apăsarea unui totalitarism care înjosește și umilește ființa umană, aceeași stare de tensiune provocată prin reprimarea asfixiantă și pînă la urmă distrugătoare a individului“. Romanul și piesa în discuție au în comun materia și viziunea și o discuție asupra dramaturgiei lui Romulus Guga se poate face prin suprapunerea unui text peste altul, pe o fereastră luminată. În roman, universul concentraționar este prezentat în toate articulațiile lui, într-o construcție literară mai bine organizată, unde anecdota aduce parabola pe un teren realist. În dramă, Romulus Guga este, cum spune Valentin Silvestru, „sintetic“, concentrează „evocări și premoniții, destine individuale și de grup, dezbateri filosofice și acțiuni dramatice, sarcasm, lirism, tragism într-o convenție polivalentă, cu intensă pulsație imagistică“. Se pare, însă, că tocmai realismul dăunează literaturii lui Guga, cele mai bune texte ale sale, **Nebunul și floarea** și piesele **Evul mediu întîmplător** și **Amurgul burghez**, scoase din timp și din spațiu, curățate de anecdotă, delimitînd un domeniu literar original. Ele sînt strigăte lirice de mare intensitate, acuzînd mai mult decît o stare de alarmă: „Mor, spune Honterius (**Evul mediul întîmplător**), pentru că omul nu trebuie nimicit... Înjosit... Pentru că nu e o cîrpă cu care să te ștergi pe frunte din cînd în cînd în istorie, ci e însăși istoria. Mor pentru că eu cred în libertatea lui, în creația lui, în viitorul lui. Mor protestînd și rugîndu-vă: salvați-vă oameni, mai este timp!“. Sensibil la toate cîte pot mutila conștiința umană și atenta la libertatea ființei, Romulus Guga e un poet al speranței. Imaginînd aceste lumi închise, atît de asemănătoare cu dictaturile veacului nostru, Romulus Guga privește soarele printr-un ciob înnegrit de funingine, ca spre a-i vedea mai bine conturul și-a observa eclipsa. Cu ochiul liber nu ar putea-o face.

Evoluția lui Romulus Guga de la **Nebunul și floarea**, mai apoi de la **Viața postmortem** și **Adio, Arizona**, la **Evul mediu întîmplător** și **Amurgul burghez** este mai ușor de explicat acum, la apariția volumului de „Teatru comentat“, unde, alături de textele dramatice cunoscute, editorul tipărește și două inedite, **Moartea domnului Platfus**, o piesă onirică elaborată în 1964, reluată în 1966, mai mult o schiță, unde sarcasmul dizolvă acțiunea dramatică și comicul grotesc risipește sensul parabolei și **Cele cinci zile ale orașului**, scrisă între 1970 și 1971. Ultima, ceva mai consistentă, oscilează între epic și reportagistic, în manieră cu adevărat sintetică. Piesa se vrea o epopee eroi-comico-tragică a celor cinci zile de coșmar ale inundației din 1970. Un ziarist, venit la fața locului, caută adevărul uman de la sublim la grotesc, de la „tandrețe la abjecție“. Autorul a renunțat, probabil, la text, de vreme ce (uitat într-un sertar, într-un teatru“), versiunea tipărită acum s-a descoperit, în cele din urmă. Viziunea autorului este, oricum, eclectică. Sînt aici pagini de reportaj, de proces verbal și de hiperbolă eroică, tratate în maniere literare mai puțin originale. **Cele cinci zile ale orașului** are structura unui scenariu cinematografic, cele mai izbutite pagini, narative, fiind cele „onirice“. Istorisirile celor dispăruți, ca și alternanța planului real cu planul fantastic prevestesc imaginile sintetice, de coșmar trăit, ce vor apare în piesele tîrzii.

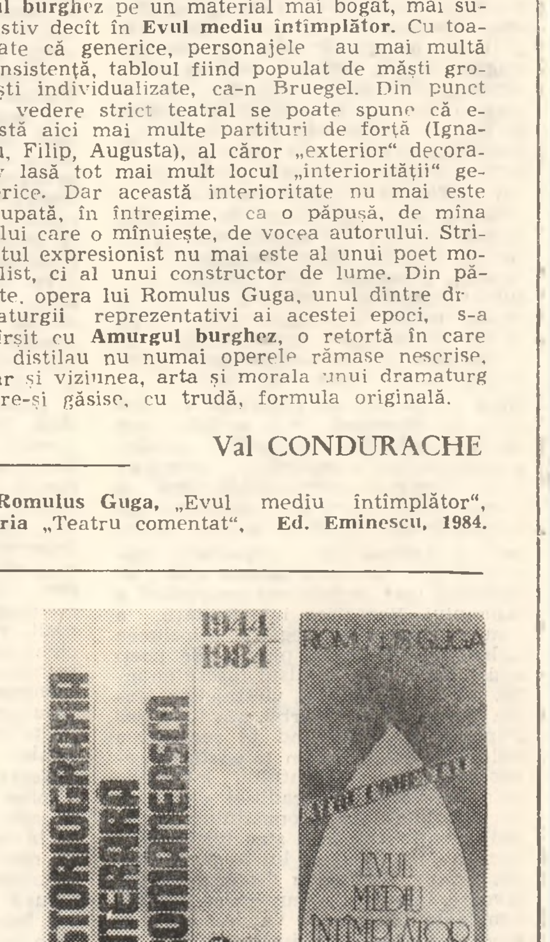
De altfel, în ce mă privește, nu aș despărți dramaturgia lui Guga în două direcții ci, mai degrabă, în două etape, dacă ar fi să nesocotim **Moartea domnului Platfus**, producție de tinerețe, scrisă sub influența teatrului absurd. Prima etapă, realist-lirică, abordează teatrul (autorul a făcut-o și în poezie) dinspre normele impuse literaturii către sfîrșitul deceniului șase. **Speranța nu moare în zori** este o reconstituire a unei zile istorice (6 martie 1945), făcută în maniera pieselor dedicate, în epocă, momentului insurecției. E curios cum de imaginația epică apelează, în această literatură, la spațiul peronului, loc de sosire — loc de plecare, metaforă ambiguă, desemnînd așteptarea fără speranțe, în unele cazuri, iminența unei prefaceri — în altele. Piesa aduce o nouă notă de pitoresc prin cîteva personagii de obicei absente (Barmanul, Picolo) și prin sugestia de bîlci al deșertăciunilor („Scamatorul“). Citită astăzi, piesa nu mai justifică entuziasmul primirii critice de atunci. De perioada realistă ține și **Noaptea cabotinilor**, o dramă de familie scrisă în maniera furioșilor englezi și-a primelor drame ale lui D. R. Popescu. Guga nu are imaginația barocă a lui D. R. Popescu și, la vremea aceea, nici forța ambiguității. Construită pe o idee justițiară, **Noaptea cabotinilor** este reprezentativă pentru eforturile dramaturgiei noastre din prima perioadă a deceniului opt de-a destrăma imaginea idilică a omului propusă în operele anterioare. Este un teatru fără evenimente, de evocare epică sumară, cu o notă apăsată de proces. Aici, judecători sînt fiii lui Anton de Lambi, Viniciu, Coriolan și Timotei, iar acțiunea scenică se rezumă la presiunea unei absențe (în culise naște soția lui Viniciu). Fiii se ridică împotriva unui model patriarhal și încep prin a distruge „idolul“ casei. Este de remarcat că în multe din piesele scrise în această perioadă nevoia de adevăr a personajelor pune în mișcare, ca în **Hamlet**, mașinăria distrugerii. Adevărul descoperit nu slujește nimănui, antrenînd un șir întreg de catastrofe individuale. Dezlegată la ochi, literatura pare brusc orbită de lumină, trăind, pentru un timp, beția unei justiții dizolvate. Tinerii lui Guga dau prea tîrziu la o parte vălul care acoperă realitatea. Existența lor este falsificată și revelația nu mai produce decît o și mai acută criză de valori. Reușita piesei stă în surprinderea acestui proces prea puțin studiat și, din păcate, consumat fără a-și lăsa urma în piatra unui chihlimbar.

Prima izbîndă a lui Romulus Guga este piesa **Evul mediu întîmplător**. Conștient de resursele proprii, dramaturgul a procedat, cu simț critic, prin eliminare, creînd un teatru poetic, de interiorități, grefat pe cîteva sentimente generice. Este o formulă apropiată de expresionism, cu personaje categoriale (Soldatul, Sergentul, Străinul, Preotul, Judecătorul, Femeia resemnată, Fata care învață), golit aproape de evenimente exterioare. Drama se consumă lăuntric și are ca resort opresiunea universului exterior. În teatrul expresionist tensiunea dramatică traduce impactul subconștientului, un vulcan activ, cu „scoarța realului“, ca mediu oprimant. Este un strigăt al ființei atavice, înăbușită în pornirile primare. Guga ridică procesul la nivelul conștiinței, opunînd în loc de libertatea ființei și constrîngerea socială, libertatea și constrîngerea politică. Discursul lui, tot liric, în esență, recurge, tot mai frecvent, la eseu, transformînd scena într-o arenă în care se confruntă ideea și forța. E o schimbare fericită de registru, imaginația epică, puțin productivă la Guga, sforțîndu-se, acum, să creeze un cadru oniric. Personajele sînt aduse în scenă ca la o judecată de apoi, ca într-un purgatoriu unde, „moarte“, imaginează condamnări la moarte, ori joacă scena morții, intrînd în coșciug (Gloria — Fata care învață). Alegorii peste alegorii încarcă gotic (este un „Ev mediu“) o catedrală în care se aude, singur, glasul autorului, predicator al libertății și speranței. Dacă descoasem, totuși, fabula descoperim, în primul strat, parabola condiției umane, a „omului precar“ amenințat într-un secol barbar („Ev mediu“) cu distrugerea fizică și morală. Acțiunea pura camunflează drama unui „incest“ (cît de „real“ în ambiguitatea piesei?), ca metaforă a promiscuității la care sînt constrînse personajele. Nefiind un creator obiectiv, Guga nu-și poate ascunde intenția morală, „teza“. Formula teatrului expresionist oferă acestui scriitor de idei soluția concilierii între artă și morală.

Cea mai bună piesă a lui Romulus Guga este, fără îndoială **Amurg burghez**, unde toate aceste intenții se cristalizează într-o operă, hai să-i spunem așa pentru a respecta convenția „evului mediu“, de pre-renaștere. Îndemnat de Augusta și Carol, Filip se hotărăște să-și pună capăt zilelor. Femeia urmează să încaseze, la moartea soțului ei, asigurarea pe viață. Puterea transformă sacrificul lui Filip în farsă. Ignațiu răscumpără viața lui Filip și îl transformă, într-o memorabilă scenă grotesc-onirică, în martir al puterii. Farsa e ridicată la pătrat. Ridicat la ceruri, ca altădată Hristos, Filip este salvat și trimis, ca un anonim, în mulțime, de unde urmărește procesul sanctificării proprii. Puterea banului (Ignațiu), alăturată puterii militare (Generalul) transformă maidanul invadat de gunoaie (hai să zicem Pămîntul) într-un teren al nimănui, un spațiu de manevre militare. „Pus în libertate“, Filip este redus și constrîns la condiția de cerșetor. Pentru că se revoltă („...chiar dacă m-am bălăcit și eu, ca atîția alții, în himerele „nu“-urilor strigătoare la cer, pe care cu atîta dărnicie mi le-au pus alții la dispoziție, nu mai pot și nu mai vreau“), este ucis în „zona interzisă“. Martorii sînt orbi. Alegoria funcționează în **Amurgul burghez** pe un material mai bogat, mai sugestiv decît în **Evul mediu întîmplător**. Cu toatoate că generice, personajele au mai multă consistență, tabloul fiind populat de măști grotești individualizate, ca-n Bruegel. Din punct de vedere strict teatral se poate spune că există aici mai multe partituri de forță (Ignațiu, Filip, Augusta), al căror „exterior“ decorativ lasă tot mai mult locul „interiorității“ generice. Dar această interioritate nu mai este ocupată, în întregime, ca o păpușă, de mîna celui care o mînuiește, de vocea autorului. Strigătul expresionist nu mai este al unui poet moralist, ci al unui constructor de lume. Din păcate, opera lui Romulus Guga, unul dintre dramaturgii reprezentativi ai acestei epoci, s-a sfîrșit cu **Amurgul burghez**, o retortă în care se distilau nu numai operele rămase nescrise, dar și viziunea, arta și morala unui dramaturg care-și găsise, cu trudă, formula originală.

Val CONDURACHE

Romulus Guga, „Evul mediu întîmplător“, **seria** „Teatru comentat“, **Ed. Eminescu, 1984.**

recondiționarea capodoperei

Mircea Horia Simionescu scrie „cu cărțile pe masă", afundîndu-și în ele, deopotrivă, punctul de plecare și referința statornică. Literatura sa este, pînă la urmă, o „lectură", diferită de aceea critică doar prin mijloacele de expresie. În loc să procedeze la expunerea lor sistematică, el încorporează observațiile critice în materie sensibilă, construind o replică la opera supusă analizei. „Lectura e ea însăși o nouă creație", — declară fără inconjur autorul în **Addenda** romanului de curînd apărut, **Redingota**, și nu cred să existe mai convingător argument în favoarea ideii că actul critic este creație decît volumele sale. Mircea Horia Simionescu „citește", în fiecare, scrieri celebre, opinînd asupră-le, divulgîndu-și încrederea ori neîncrederea în posibilitățile cutărei formule literare, ale cutărui registru stilistic. **Ingeniosul bine temperat** nu face numai dovada unei extraordinare inventivități și a unei perfecte stăpîniri a mijloacelor literare, ci se constituie într-un original manual al bunului scriitor. Dacă, la o primă vedere, ne captivează mișcarea ludică a acestei scrieri, fără egal după cîte știu, dacă ne încîntă parodierea subtire a clișeelor literaturii, dacă ne lăsăm purtați de verva autorului în mai toate domeniile ficțiunii, e destul un moment de luciditate ca să înțelegem rostul „jocului" și gravitatea lui. Inventarierea aproape exhaustivă a stilurilor narative, a situațiilor epice, denunțarea prin apăsare a stereotipiilor sînt fapte de critic și teoretician. Literatura modernă crește, cel puțin pe jumătate, din sămînța teoriei literare. Actul creator și reflectarea lui în oglinda conștiinței artistice fac corp comun. Scriitorul nu e doar un simplu autor de ficțiuni bine strunite, dar și — cum să zic — exegetul lor. Am chiar impresia că ponderea laturii exegetice a operei e în continuă creștere, ficțiunea avînd de regulă menirea de a-i oferi dovezile palpabile. Poveștile literaturii capătă pe zi ce trece aspect de metafore ale procesului de creație. Laboratorul artistului, ținut altădată departe de privirile indiscrete, e accesibil publicului, în interiorul minuțios amenajat — chiar dacă lăsînd aparența dezordinii — creatorul făcînd cu plăcere serviciul ghidului calificat. Experiența scrisului — iată principalul subiect al literaturii, dornică să împărtășească oricui e dispus să asculte „secretele de fabricație". Cărțile lui Mircea Horia Simionescu aparțin acestei largi albii și cine vrea să se familiarizeze cu tainele „fabricării" literaturii nu poate decît să profite de pe urma lor. Nu căutînd în ele un model stilistic, ci însușindu-și învățătura din subtext, rod al îndelungatei adăstări asupra operelor clasice. **Ingeniosul bine temperat**, de o strălucitoare intemperanță, nu reprezintă, de altfel, triumful unui stil în obișnuitul înțeles al cuvîntului; consfințește — în schimb — o însușire infinit mai prețioasă, anume capacitatea de a stăpîni o multitudine de stiluri. Doar o nesfîrșită iubire pentru literatură putea susține un asemenea tur de forță. Dar și o „nemulțumire" la fel de intensă. S-ar putea devota oricăruia dintre ele, însă nu o face decît pentru o clipă, căci fiecare în parte i se pare insuficient. (Ceea ce tolerăm preț de cîteva ceasuri devine, cît de îngăduitor ai fi, inadmisibil pe durata unei vieți). Abia dacă toate la un loc ar fi în stare să-l exprime. Un asemenea „stil al stilurilor" e însă curată utopie și Mircea Horia Simionescu e cel dintîi care să o știe. El a avut și „neșansa" de a-și inaugura cariera literară cu o scriere ce, în mod obișnuit, trebuia să o încununeze. Nu mă refer la valoarea ei, deși e — de departe — cea mai importantă opera a sa. Dar formula **Ingeniosului bine temperat** este irepetabilă, dovadă înseși tentativele autorului de a-l continua. El închide definitiv un drum, în loc să-l deschidă. După ce a cunoscut toate fructele, cîntărindu-le cu răbdare aromele, cum și-ar mai formula el preferința pentru unul anume? Amintirea deliciilor celorlalte e îndestul de vie ca să împiedice alegerea. Cunoașterea este o calitate, însă și un defect. Atîtea izbînzi ale spiritului uman s-au născut din ignoranță, că astăzi ne-am deprins a vorbi de handicapul erudiției, care gîtuie fărîma de originalitate din noi. În felul lui, Mircea Horia Simionescu este, în **Dicționarul onomastic** și în **Bibliografia generală**, un „erudit" al tehnicilor literare, un expert al strategiilor povestirii, condamnat de propria cunoaștere. Tot ce a scris după aceea plătește tribut acestei extreme familiarizări. Ori de cîte ori pleacă în călătorie, nu caută drumurile nebătute, dimpotrivă, preferă itinerariile umblate, încărcîndu-și rucsacul cu însemnările zilnice ale marcanților înaintași. Sigur că asta nu-l împiedică să observe peisajul, dar observațiile sînt sistematic raportate la ale precedenților turiști, semnalînd coincidențele și deosebirile ori avertizînd asupra eventualelor prefaceri ale ambianței. Cînd identitatea de vederi e de domeniul evidenței, nu ezită să transcrie pur și simplu fericitele formulări din „bibliografie". Cît de binevenite sînt aceste „aduceri la zi" ale relațiilor de călătorie, înțelege oricine. Mircea Horia Simionescu este, de altminteri, un drumeț experimentat, care descoperă noi motive de interes pînă și pe traseele îndelung bătute și știe să ne facă părtași la bucuriile cu care-și desfată sufletul. Cu un ochi aplecat pe slova **Baedeker-ului** și cu celălalt fixat asupra naturii din preajmă, confruntînd informațiile, senzatiile, părerile, el întocmește o ediție revăzută și completată a textului tipărit. Întreprinderea presupune, desigur, atenție încordată, dar și o certă doză de rutină, inerentă după o practică de durată. Frunzărind lexiconul nemțesc, eroul **Redingotei**, el însuși scriitor, reflectează: „Ajungem la o vîrstă cînd hărnicia, împlinirea conștiincioasă a îndatoririlor, corectitudinea, buna-cuviință, punctualitatea și atîtea alte calități ce ne înfățișează lumii drept oameni de acțiune și civilizați nu mai sînt în fond decît niște biete obișnuințe, cărora nu le putem curma desfășurarea doar pentru că e tîrziu să le mai aflăm alternative. Puterea noastră de creație s-a sleit și prudența ne șoptește să nu scormonim, dacă ne-ar mai veni pofta, la rădăcina lucrurilor. (...). Dacă uneori descopăr în inima mea împotriviri, adversități, zăbavă, lipsă de apetit pentru scris, tendințe de lenevire și renunțare, plăcerea de-a întîrzia fără gînduri, senzația oboselii fără remediu și sentimentul unui prea tîrziu, aceasta se explică prin subțirimea catastrofală a depozitului meu de motive. El mă împingea să fac înainte, cu plăcere, tot ce fac astăzi din obișnuință și datorie". Ideea acestor rînduri e o potrivită introducere, o călăuză în mai dreapta definire a literaturii lui Mircea Horia Simionescu. Volumele **Ingeniosului bine temperat** respiră prin toți porii plăcerea cu care au fost scrise, o plăcere aproape materială. Ce alta probează imaginația nestăvilită, verva drăcească și neiertătoarea ironie strecurată printre cuvinte? Acestei nărăvașe cavalcade în preeriile ficțiunii i-a urmat un drum la pas; verva s-a temperat, imaginația s-a potolit, ironia a căpătat moliciuni orientale. Răzbate din cărțile ultimului Mircea Horia Simionescu o lentoare de profesionist, prea versat ca să gafeze, mereu egal cu sine, dar provocînd insatisfacție prin chiar această egalitate ireproșabilă. Citite cu răbdare, ele pun în lumină osebite virtuți, îndreptățind plasarea autorului printre prozatorii de frunte ai momentului. Însă cît de înalte s-ar arăta (și sînt), cum să uităm că le-am făcut cunoștința pe cînd înfloreau luxuriant, tiranic, în filele **Ingeniosului bine temperat?** Temperanța, de altfel, e o cucerire mai recentă a scriitorului și nu știu dacă tot pe atît de rodnică pe cît anterioara „necumpătare".

În **Redingota**, Mircea Horia Simionescu și-a propus să rescrie **Moartea la Veneția**. De ce nuvela lui Thomas Mann? Răspunsul la îndemînă ar fi: deoarece este un moment esențial în evoluția prozei acestui secol. Sînt însă și motive mai concrete. Pentru că, de pildă, personajul principal este un scriitor ce elaborează un roman istoric, prilej de a medita asupra naturii actului de creație. Ceea ce și face Mircea Horia Simionescu, asemenea lui Thomas Mann, în mai multe rînduri. Pentru că, apoi, nuvela cu pricina relatează un caz de metamorfoză, anume apariția și creșterea pînă la paroxism a sentimentului estetic. Mircea Horia Simionescu păstrează numeroase elemente ale modelului, reia chiar fraze din cuprinsul lui, schimbă însă locul acțiunii (plasată întîi în Germania, apoi în România ultimului an de război mondial) și sensul avatarurilor eroului. Erich Vogelbach, profesor și scriitor celebru, „îndrăgostit" (ca și Gustav Aschenbach din **Moartea la Veneția**) de un adolescent, care — întîmplător era pe jumătate român, numindu-se Rudolf Ursache și înrudindu-se cu Sadoveanu, vine la București, unde, după ce asasinează într-un impuls de moment un înalt funcționar german, intră într-o rețea conspirativă, furnizînd informații comuniștilor. Epica e, se vede, mai bogată decît la Thomas Mann, preocupat numai de diagrama stărilor sufletești ale personajului, de convingerile lui estetice, politice și morale, și mai palpitantă, discutiile largi și principiale, de pe urma cărora aflăm în ce ape se scaldă Vogelbach, alternînd cu scene de veritabil roman senzațional. Împușcarea lui Lang, printr-o crăpătură de zid, e miraculoasă, și, mai ales, prea plină de sens Ea era necesară, pe de o parte, spre a dovedi aversiunea instinctivă a profesorului pentru fasciști (hitlerismul e substitutul molimei venețiene), pe de alta — spre a crea premizele atragerii lui în mișcarea ilegală. Sînt în **Redingota** și alte momente ce-ți taie respirația, pe care cititorul amator de senzații tari le va aprecia cum se cuvine. Un exemplu ar fi întîlnirea profesorului cu Rudi, idolul său, pe care am fi tentați să o bănuim în prelungirea raporturilor statornicite cîndva între cei doi. Autorul ne-a rezervat însă o surpriză de proporții: Rudi intrase voluntar în armata lui Hitler, fusese trimis ca ordonanță pe frontul de răsărit, de unde se întorsese cînd regimentul se retrăsese pentru refacere; murind maiorul pe care îl slujise cu fanatism și ale cărui idei și le însușise, e trimis la un batalion de muncă, de unde dezertează, socotindu-se înjosit de corvoada ce-l așeza pe același plan cu prizonierii, și se ascunde, ca paznic la oi, într-un sat de pe lîngă Tîrgoviște. Acolo îl descoperă Vogelbach, neștiutor de radicala lui prefacere ideologică, și vă puteți imagina ce înfruntare are loc între profesor și fostul său prieten, cum încearcă cel dintîi să-l trezească la realitate și cum al doilea e de neadus pe drumul cel drept, ce durere se instalează în sufletul primului, constrîns să ia act de iremediabila degradare a idolului său. Dacă Tadzio nu cade victimă epidemiei, Rudi se prenumără printre jertfele ei inevitabile. Și nu mă pot opri să amintesc o altă scenă, și ea tulburătoare, cînd ordonata minte a profesorului e pusă la grea încercare, aceea cînd constată cu stupoare că tînărul Adrian, marcat de pe urma unei arestări, are darul de a visa cu forța realității secvențe din biografie, avertizîndu-l, ca o Pythie munteană, în privința viitorului apropiat. Romanul se încheie în sensul prevestirii, Vogelbach dîndu-și obștescul sfîrșit la masa de lucru, după ce imortalizase nașterea unei splendide dimineți de august.

Pînă și aceste sumare indicații ne îngăduie să fixăm sensul „lecturii" făcute de Mircea Horia Simionescu nuvelei lui Thomas Mann. Fascinat de Tadzio, Aschenbach se lasă în voia „pasiunii care pervertește și degradează", cum explicase Thomas Mann însuși. Abandonează literatura, se desprinde de realitate, nici măcar epidemia ce stăpînește Veneția nu-l tulbură. În adolescentul ireal de frumos, el iubește, cum s-a mai spus, iubirea. Lui Vogelbach, în schimb, baia de înfricoșătoare realitate îi sporește energiile vitale, scriitorul altădată retras, profesînd apolitica distanță, descoperind în sine pe omul de acțiune. Neimplicatul profesor ajunge să opteze și o face cu simțul exact al istoriei. Coboară din tării ca să apere însăși libertatea contemplației. În vreme ce conduita unuia e deasupra moralei, a celuilalt se așează în chiar cuprinsul ei. Mircea Horia Simionescu dă o versiune mai aproape de convingerile tîrzii ale autorului **Morții la Veneția** și în deplinul spirit al actualității. Fie și numai din această pricină merită să rescriem capodoperele umanității, îmbunătățindu-le. **Don Quijote** așteaptă cam de multă vreme o asemenea binecuvîntată operație.

Al. DOBRESCU

* **Mircea Horia Simionescu,** Redingota, **Editura Cartea Românească, 1984.**

ironie și gravitate

Cu îndreptățire Nicolae Prelipceanu și-a așezat, spre deosebire de alți confrați care au beneficiat de aceeași generoasă găzduire în volumele binecunoscutei colecții „Hyperion" a „Cărții românești", secțiunea de inedite la începutul și nu la sfîrșitul cărții. **Trece și luna septembrie** e, în realitate, prin numărul și consistența pieselor, nu doar un capitol, al **Degetului de gheață**, ci un adevărat nou volum. Utilitatea publicării lui ca o „introducere" la selecția din tot ce a scris pînă acum poetul e neîndoielnică, deoarece, pentru cine nu l-a urmărit crescînd de la volum la volum, uneori imperceptibil, devine vizibil dintr-o dată punctul de convergență al unui destin literar. De altfel alegerea textelor din plachetele mai vechi susține aceeași idee, care nu ar fi fost neapărat tot atît de clară pentru cel care ar fi citit în totalitate producția lirică a autorului. Avem acum în față un poet deplin format, cu o voce a sa, distinctă, — afirmație pe care n-aș fi făcut-o, drept să spun, acum zece ani, de pildă, luîndu-mă după ce publicase pînă la acea dată. Pentru că Nicolae Prelipceanu nu este unul din scriitorii care se dezvăluie dintr-o dată, chiar de la debut, creația sa cunoscînd o lentă dar sigură cristalizare.

Putea fi remarcată, cîndva, dezinvoltura cu care autorul mînuia tehnicile moderne ale poeziei. De la textele cu aparență suprarealistă („Mașina aceasta cu zgomot metalic / macină cafeaua / praful se pune apoi în filtre / lichidul negru ține loc de iad / boabele coboară încet / spre dinții ei necunoscuși / noi ne înghesuim / în jurul apei..." — **Elegie**), la construcțiile parabolice („Cum sîntem legați în lanțuri / de o roată foarte mare / învîrtită sus de tot / cum sîntem legați de dînsa / și cum praful se ridică / luminînd acest înot..." — **Tiribomba**), o gamă întreagă de procedee îi stăteau la îndemînă, poetul trecînd fără nici un complex de la unul la altul. Fără nici un complex, dar și fără a accentua neapărat vreo semnificație. Poezia se dezvăluia în purele ei virtuți combinatorii, era, înainte de toate, o libertate căreia abia i se mai vedeau limitele. Perioada era propice, mai mulți poeți mergeau în aceeași direcție cu — astăzi se poate vedea mai bine, de la distanță — minime particularități. Lucrurile n-au rămas, cum era și firesc, în acel loc și, dacă unii au continuat să exploreze filonul ludic, pentru alții aceasta n-a constituit decît o etapă în evoluția lor. Ceea ce se perpetuează însă și astăzi, în virtutea unor inerții care par să mineze judecățile critice (în special ale criticii de poezie, care menține cu obstinație ierarhii stabilite acum zece-cincisprezece ani, cu toate că între timp relieful valoric al liricii românești s-a restructurat sensibil) este clasificarea tuturor acestor autori în aceeași categorie, invariabil socotită a ludicilor.

Nicolae Prelipceanu este însă acum un poet pentru care problematica existențială primează: „Oricît ar fi de mare tristețea / septembrie aduce liniște în suflet / înclinarea lui te apleacă încet / cu privirea spre ierburi și frunze // septembrie îți pune mîna în cap / ca un Dumnezeu de provincie / o frunză de tei care cade pe umărul tău / e degetul lui // mai înveți o dată / să te scufunzi în adînca natură / ca într-o mare unde nu trebuie / să plutești...". (**Oricît de mare ar fi tristețea**). Tentația jocului nu l-a părăsit, firesc, nici astăzi, numai că virtuozitatea de altădată e subsumată unei atitudini în legătură cu viața. Nici vorbă ca poetul n-a devenit un „moralist" și nici, din fericire, n-a ales cum s-a întîmplat în alte cazuri, poezia ca mijloc de transmisie a unei filosofii exterioare creației estetice. Poetul pare doar (și nu e puțin lucru) a fi ajuns la concluzia că libertatea, în artă, nu e o desprindere de viață, ci o raportare a limitelor ei: „Bradul acesta mă bate pe umăr și tace / umbra lui e veșnic deasupra casei mele / ne știm de mult și tăcem / vorbele lui se depun pe ferestre / ca boabe de rouă // împrejur e liniște / se uită în sus / pe umerii lui apasă / chiar cerul // îmi cedează și mie o dată pe zi / o fărîmă de cer o mierlă un nor / o neliniște / pacea de mine" (**Pacea de mine**). Un aer romantic, întrezărit și altădată, atunci însă ca reminiscență, mai degrabă, a liniei moderne, descinzînd din Tonegaru, se relevă ca halou al trăitului: „Trebuie să ne agățăm cu dinții de tinerețea noastră / căci altă tinerețe nu ni se va mai da / în ceruri cînd se urcă treptat o floare-albastră / să fim legați de dînsa și să urcăm cu ea // acum cînd stăm pe gînduri crezînd că-mbătrînim / e altceva probabil o pasăre de gheață / care ne îmblînzește puțin cîte puțin / pînă cînd trupul nostru îi va da singur viață // în contra pădurii aceasta cu-o floare / e greu să mai fim greu să mai învingi / căci pasărea-i puternică și foarte mare / și ochii ei te leagă cu niște aspre chingi..." (**Pierderea tinereții**).

O segmentare a realității, după secvențele cotidianului, apropiat, acum, nu ca o posibilitate antilirică, ci ca o inexorabilă determinare, marchează poezia de maturitate a lui Nicolae Prelipceanu. Sentimentele nu mai sînt socotite, în accepție avangardistă, incompatibile cu poezia zilelor noastre: „Trecînd în revistă viața tatălui meu / trecînd în revistă viața mea / trecînd în revistă zilele / (...) / revăd singurătatea duminicilor însorite / la marginea orașului / convingerea morții iminente pe care ți-o dă / primăvara / printre arinii zăvoaielor printre apele ramificate / (...) / neliniștea crește în scopuri previzibile / urmînd traiectoria cicloanelor de praf / care intră în cer" (**52 de duminici**). E interesant de observat, avînd acum în față și probele pe care ni le aduce **Degetul de gheață**, că faza experiențelor culminează, mai întotdeauna, la poeții autentici, cu o revenire, dincolo de procedee, oricît de moderne ar fi ele, la sensibilitatea primordială a oricărei subiectivități fundamental lirice. Prin această întoarcere, nu „la unelte", ci de la unelte către semnificațiile existenței, Nicolae Prelipceanu se arată a fi unul din poeții remarcabili ai generației sale.

Prezență discretă în viața literară, apărînd rar cu poezii în reviste și ceva mai des cu articole de critică arătînd acribie analitică și un scepticism fundamental, Nicolae Turtureanu este un autor deschis în egală măsură spiritului ludic și gravității. Cele două atitudini se temperează reciproc, într-o sinteză care marchează cărțile sale de versuri de pînă acum — **Punctul de sprijin, Nocturne, Pentru cine exist** și volumul de față, **Poezie deschisă.** Dacă e să vorbim de o evoluție, aceasta vizează, în cazul său, decantarea mijloacelor poetice, o sporire a preciziei acestora, mai mult decît o trecere spre alte orizonturi lirice. Gravitatea apare în permeabilitatea la o problematică acută și, uneori, de strictă actualitate („Cu nervii biciuiți de acest secol atomic / cum să mai simți răsuflarea pămîntului / taică, acolo unde ești, așteaptă-mă / pînă cînd se va face primăvară în lume ..." — **Conferință de pace în secolul vitezei**), fără ca această problematică să devină obsesivă sau declamativă, ea oferind de obicei autorului un pretext pentru exprimarea acelei rezerve ironice specifice modalității sale poetice („Dar iată oameni și mașini / și comunicatele demografice anunță / populația globului crește necontenit / fără îndoială / plouă undeva în lume de multă vreme / și pămîntul s-a umflat ca o minge de fotbal..." — **Memento**). Între aceste maluri poezia cunoaște, pe rînd, diferite forme de agregare, fără ca atitudinea de principiu a poetului să se schimbe. Orice motiv e favorabil introspecției, întoarcerii către o zonă a sentimentelor incipiente — cenzurate parcă, acestea, cu severitate: „este albul înfrigurat al lui Vlamink / albul lui ciugulit de păsări / este disperarea unei lumi izolate / în ochiul care o privește / în gîndul care a gîndit-o / pare că totul a încremenit / și dacă cineva traversează piața / o face pe propria-i răspundere" (**Comentarii. La un peisaj de iarnă**). „Disperarea unei lumi izolate / în ochiul care o privește" e nu numai o imagine remarcabilă, dar și sugestivă pentru mare parte din poezia lui Nicolae Turtureanu. „Privirea" (oricîte glose ar face romancierii pe seama unei „simple priviri") arată o evaluare detașată, lipsită de participare directă, rece-dramatică prin însăși condiția ei.

Chiar dacă unele piese din acest volum (ca și din cele anterioare, de altfel) pot arăta un sentimentalism reprimat, la autorul **Poeziei deschise** e vorba mai degrabă de cultivarea unor forme ale poeziei sentimentale decît de o poezie sentimentală propriu-zisă: „O lacrimă crește în mine / dar nu se poate rostogoli — / cum m-aș întoarce pe-acele țărmuri / de care m-am rupt într-o zi // Și totuși să facem puțină mișcare / pune piciorul pe acest nisip / el este pulberea / marelui arhetip..." (**Nocturnă**). Dacă nu avem de-a face, în acest caz, cu un prea plin constrîns de rigorile unei arte poetice, putem descoperi, în schimb, propensiunea pentru reconstituirea stărilor existențiale prin intermediul cuvîntului poetic — de aici venind o vagă senzație de artificial. Poate tocmai propensiunea pentru edificare motivează interesul deosebit al autorului pentru ceea ce a fost consacrat ca emblemă poetică — uneori nemaiținîndu-se seama de gradul de uzură al acesteia (crini, fluturi, lacrimi etc.) — mizîndu-se pe forța revitalizantă a ironiei care, totuși, nu funcționează întotdeauna la fel de prompt: „Și deodată seara. / În geam bat mii de fluturi / să nu deschizi fereastra / ne vor intra în casă / și vor voi să doarmă / în albe așternuturi / (...) / Frumoasă Doamnă, preacurate Crin / îngăduie să mai rămîn puțin // e un mesteacăn din copilărie / pe care îl aștept să-mi scrie" (**În fața unui crin**). Există, desigur, o anumită puritate în astfel de versuri, dar ea nu vine din nevinovăție și necunoaștere, ci dintr-o ezitare a unui spirit eminamente lucid care n-a întins peste tot pasta protectoare a ironiei.

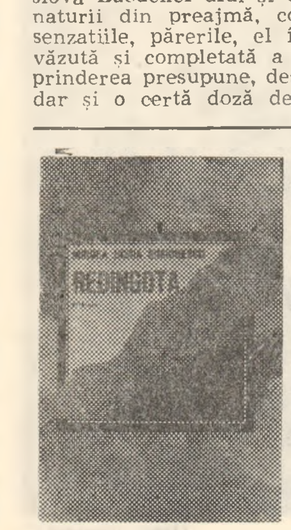
Nicolae Turtureanu nu cultivă gesturile largi, impetuoase. Poetul sensibilității moderne nu mișcă universul din loc ci își extrage elementele din condiția sa cotidiană: „Am habitudinile unui om pașnic / scriu rar și mă surprind uneori / spălînd vasele în bucătărie..." (**Starea poetului**). Deși donquișotismul pare a-l interesa uneori, el este reversul sentimentalismului, atras fiind de aceeași gravitate spre centrul rosturilor aduse pe îndelete la lumină. Însăși iluzia detașării față de motivele lirice e gradată parcimonios, sugerînd mai mult o înstrăinare — acceptată — de ceea ce nu poate fi atins, decît zeflemeaua nepăsătoare.

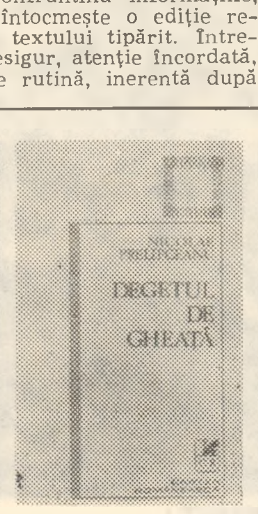
Structural, poetul nu este un pasional, ci un căutător al perfecțiunilor geometrice ale desenului liniar: „Acolo unde-n fluiere de os / își sprijină crenelurile munții / și rîurile dorm cu fața-n jos / să treacă mirii spre-nceputul nunții, // Acolo unde-n fluiere de soc / insuflă Pan răcorile candorii / și cade steaua fără de noroc / în peștera unde se-ncheagă zorii..." (**Făgăduința**). Și poeziile preluate în **Poezie deschisă** din cărțile mai vechi (**Făgăduința** — care apare și în **Nocturne** și în **Pentru cine exist** —, **Nocturnă** — p. 13, **Pentru cine exist, Poezie deschisă, În fața unui crin, Cele șapte coline, Styx, Nocturnă** — p. 29, **Nocturnă**, — p. 35, **O definiție a zilei, Panta rei, Focul, ***** (Ca niște ochi care ard), **Nocturnă** — p. 61 și poate altele încă) ne arată opțiunea autorului pentru textele echilibrate, bine rotunjite. Tentația desăvîrșirii construcției poetice se sprijină, de obicei, așa cum am mai arătat, pe întrebări grave, uneori date îndeobște de o ironie subțire, uneori parcă prea timidă. „Romanțurile" se dovedesc a fi între „tiparele" care se potrivesc cel mai bine temperamentului reținut al poetului.

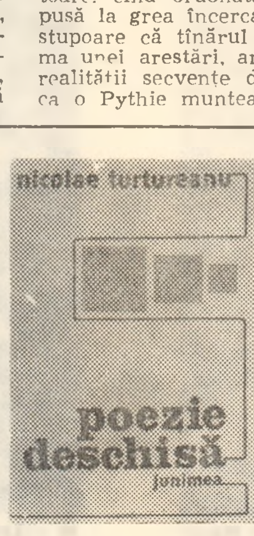
O delicatețe superioară domină poezia lui Nicolae Turtureanu, retezînd orice stridențe — o poezie înțeleasă, înainte de toate, ca purificare a experienței existențiale. Întoarsă asupra ei însăși, într-un gest reflex care exclude elanurile unei mari vitalități, desprinsă, de la un anumit punct, de efectele distructive ale ironiei, ea se dovedește a descinde din nostalgia fiorului unui lirism de esență romantică.

Constantin PRICOP

* **Nicolae Prelipceanu, „Degetul de gheață", Ed. Cartea românească, 1984;**
* **Nicolae Turtureanu, „Poezie deschisă", Ed. Junimea, 1984.**

teatrul politic—o dominantă a culturii contemporane

La sfîrșitul secolului trecut, pe scena universală își făcea apariția **teatrul politic,** formă de manifestare a proletariatului în lupta pe care o desfășura împotriva societății burgheze. În comparație cu celelalte mijloace active de exprimare (presa, demonstrațiile și parlamentul), prin care clasa muncitoare își exercită programul de revendicări politice și sociale, teatrul capătă o funcție militantă cu oarecare întîrziere.

Această asimilare tardivă a genului ca formă de manifestare și influențare a conștiinței maselor își găsește explicația în faptul că spectacolul de teatru era privit ca o „casă a iluziilor" un loc de întîlnire, destul de costisitor, unde oamenii vin să se amuze, să petreacă. Dar, cînd s-a înființat scena Freie Volksbuhne (1890), aceasta și-a înscris în program să promoveze „ideea unui teatru care să nu mai fie pus în slujba anostului spirit salonard și a literaturii de divertisment, ci să slujească o artă ce aspiră la autenticitate". Doi ani mai tîrziu, 1892, Gerhart Hauptmann era prezent la Deutsches Theater cu „Țesătorii", una dintre cele mai importante drame sociale.

Aceasta ar fi, de fapt, începutul democratizării actului teatral, momentul cînd scena devine conștientă de rolul său în viața societății.

Cele două conflagrații mondiale, vicisitudinile fascismului și imperialismului, revoluțiile de eliberare socială și națională, asaltul cosmosului, noua civilizație dominată de electronică și genetică, scindarea spațiului etnic și împărțirea lumii în sfere de influență, crizele economice și ale energiei, au determinat contradicții ireversibile, mari schimbări în structurile sociale, în mentalitatea și comportamentul individului. Născuți într-o lume arhaică oamenii secolului XX își petrec copilăria întrebîndu-se dacă există viață pe astrul luminos al nopții și se trezesc adolescenți privind uimiți la aselenizarea pămîntenilor pe o lume moartă.

Cum era și firesc, teatrul n-a rămas indiferent în fața acestor realități complexe. Se cereau însă modalități adecvate de abordare a subiectelor sugerate de realitate, o nouă dramaturgie și mijloace de exprimare scenică originale. Teatrul trebuia să ia atitudine față de fenomenele social-politice, apelînd la propriul său limbaj. Conștientizînd spectatorul, teatrul era chemat să-i sensibilizeze percepția filosofică și afectivă, dar și opțiunea pentru adevăr, făcîndu-l solidar cu acesta.

Maiacovski și futurismul italian inițiat de Marinetti, originala viziune brechtiană, crearea teatrului popular european și a celui documentar, creația lui F. G. Lorca, Romain Rolland, Auzengruber, Eugen Ionesco, Fr. Dürrenmatt, Jean Paul Sartre, Max Frisch, Albert Camus, Camil Petrescu, dramaturgia țărilor socialiste, a celor din Africa și America Latină, toate aceste curente și tendințe au propulsat teatrul politic în circuitul valorilor culturii contemporane.

★

În ceea ce ne privește, n-a existat moment hotărîtor în istoria patriei fără ca scena să nu se implice. Spectacolele de la „Cișmeaua Roșie" — care devenise teatrul revoluționar al Eteriei, dodecameronul dramatic eminescian, de la Decebal la tragica dinastie a Mușatinilor, opera primilor noștri dramaturgi, teatrul istoric și revoluționar în care se evocă lupta pentru independență și dreptate socială, pentru libertate și demnitate națională, înscrie scena românească în tradiția teatrului politic european, Camil Petrescu cu „Jocul ielelor" și Vasile Voiculescu cu „Demiurgul" fiind precursorii unor teme frecventate ulterior de dramaturgia contemporană.

Ultimele patru decenii care au trecut de la revoluția de eliberare socială și națională au imprimat teatrului românesc o orientare politică, revoluționară, funcția educativă și de formare a omului nou fiind marea sa misiune. Pornind de la această nobilă îndatorire, teatrul și-a cîștigat un loc important în societate în lupta pentru construcția vieții noi.

În aceste condiții, dramaturgia s-a implicat în tumultul realităților și s-a preocupat să slujească înaltele idealuri ale umanismului și patriotismului. Confruntîndu-se cu incertitudinile și erorile oricărui început, învățînd lecția clasicilor, dar și experimentele și experiențele dramaturgiei contemporane, piesa românească a cucerit, an de an, un loc important în literatura noastră de azi, dar și un interes real din partea publicului și a criticii de specialitate.

Revigorarea scrisului nostru dramatic se explică, în primul rînd, în faptul că piesa de teatru și-a conectat ideile și mesajul la evenimentul politic, la realitatea revoluționară dominată de lupta între vechi și nou; între mediocritate și valoare, între competență și diletantism. De la „Passacaglia", „Puterea și Adevărul" de Titus Popovici și pînă la „Speranța nu moare în zori", „Evul mediu întîmplător", și „Amurgul burghez" de Romulus Guga, teatrul politic din țara noastră cunoaște o dezvoltare remarcabilă. „Hanul de la răscruce", „Omul care și-a pierdut omenia", „Paradisul" „Jocul vieții și al morții în deșertul de cenușă" de Horia Lovinescu; „Patimi", „Explozie întîrziată", „Simple coincidențe", „Camera de alături", „Un fluture pe lampă", „Un pahar cu sifon", „A cincea lebădă", „Cartea lui Iovită", ca să citez numai o parte din opera lui Paul Everac; „Acești îngeri triști", „Piticul din grădina de vară", „Pisica în noaptea Anului Nou", „O pasăre dintr-o altă zi", „Pasărea Shakespeare", „Balconul", „Mormîntul călărețului Avar" de Dumitru Radu Popescu, cel ce a adus un suflu nou în literatura noastră dramatică; „Iertarea" și „Chițimia" de Ion Băieșu, „Fără cascadori", „Sîmbătă la Veritas", „Hardughia" și acum „Cabana" de Mircea Radu Iacoban; „Absența" și „Valiza cu fluturi" de Iosif Naghiu, „Fortul" de Leonida Teodorescu, „Suspiciunea" de Ștefan Oprea, piesele lui Andi Andrieș, Eugen Barbu, Ecaterina Oproiu, Alexandru Sever, Virgil Stoenescu, I. D. Șerban, Ovidiu Genaru, I. D. Sîrbu, Vasile Rebreanu, Octavian Sava, Paul Cornel Chitic alcătuiesc o bogată zestre de lucrări prin care teatrul politic și-a cîștigat o largă audiență publică. Un loc distinct în spectacologia de această factură îl ocupă dramatizările după romanele lui Dinu Săraru („Niște țărani", „Clipa", „Dragostea și revoluția"), Virgil Stoenescu și Cătălina Buzoianu fiind creatorii versiunilor scenice. Continuînd o tradiție temeinic consolidată în dramaturgia românească, tot sub semnul politicului s-a dezvoltat și comedia, satira socială încriminînd comportamente și mentalități retardatare, anacronice. Aurel Baranga, Theodor Mazilu, Tudor Popescu, Dumitru Solomon, Marin Sorescu și Ion Băieșu au creat o dramaturgie politică substanțială, ironia și deriziunea fiind armele de luptă împotriva tarelor morale moștenite prin succesiunea generațiilor.

Ca și proza însă dramaturgia a exagerat în ce privește supralicitarea „obsedantului deceniu". Schematismul renegat și hulit a fost înlocuit cu unul nou, nu mai puțin fals și neconvingător.

Formele și procedeele șablon au început să circule de la un autor la altul, iar tipologia a intrat într-o vizibilă suferință. O întrebare care se cere pusă, este legată de existența personajului emblematic, eroul model, eroul comentat de public și de critică, eroul îndrăgit de marele public. Dacă Romulus Guga, D. R. Popescu, Theodor Mazilu și alții au reușit să generalizeze o problematică care să intereseze și spectatorul de pe alte meridiane, multe dintre piesele scrise sînt cantonate într-un „localism" care închide șansele textului în limitele de înțelegere ale unei singure generații de spectatori, ceea ce nu este același lucru cu o generație biologică. Un anumit dogmatism estetic și mimetism diletant și-a pus amprenta asupra manierei de a aborda problematica existențială a personajului contemporan. Acesta nu a fost tratat ca tipologie complexă, ci pulverizat în metaforă și parabolă; în replica manipulată de autor, nu într-o dezvoltare dialectică, aptă să genereze conflictul.

Congresul partidului nostru prospectează devenirea societății românești pînă în anul 2000, perioadă care va deschide noi perspective dar și noi realități pe care trebuie să le transfigurăm în universul scenic. Se deschide o perspectivă revoluționară de manifestare plenară a inteligenței și competenței, a pasiunii și devotamentului. Teatrul nostru politic va trebui să-și rostească vocația, șansele și posibilitățile. Viziunea asupra personajului, complexitatea acestuia în conexiune cu viața și evenimentele vor determina noua orientare asupra dramaturgiei și a artei spectacolului, teatrul politic fiind o dominantă a culturii contemporane.

George GENOIU

sensul umanist al angajării artistice

Capacitatea artei de a reflecta prin mijloace de expresie adecvate datele exterioare ori de esență ale realului, aduce în discuție determinări multiple, subiective sau obiective, și atrage atenția asupra valențelor ei cognitive, formative, emoționale. Nimic din ceea ce se poate circumscrie conceptului de **real** nu-i este străin creatorului, iscoditoarea lui fantezie aflîndu-și deplină întemeiere atît în concretul senzorial cît și în fascinanta realitate a ideilor. Dubla natură — reală și ideală — a artei îi configurează totodată teritoriile practic limitate de sondare a umanului ca expresie sublimată a socialului.

Imaginea vizuală — nu este vorba deloc de o tautologie — impune un cod de lectură specific, determinat de mijloacele ei particulare de expresie. Un cadru grafic ori o formă sculpturală **se citesc,** vorba lui Tudor Arghezi, total și dintr-o dată, implicarea privitorului în acest univers simultan concret și simbolic, realizîndu-se de cele mai multe ori sub imperiul imediatului. De aici, o importantă consecință: adeziunea spontană sau refuzul, ambele ipostaze echivalînd cu o anume atitudine estetică.

Firește că orice creator își propune deliberat ca finalitate a demersului artistic receptarea prin adeziune, altfel întreaga sa manifestare spirituală ar deveni un nonsens. Din perspectiva acestui, dialog cu destinatarul imediat ori doar virtual creatorul își pune, trebuie să o facă, o seamă de întrebări între care ce, pentru cine, cu ce efect educațional se va solda creația.

Răspunsurile sînt diverse, exprimate mai tranșant sau mai voalat, dar numitorul lor comun rămîne întotdeauna cel pentru care și în numele căruia crează: Omul.

Covîrșitoarele probleme ale existenței, devenirea și împlinirea personalității umane, meandrele uneori abisale ale lumii lui interioare, raporturile cu istoria iată tot atîtea tulburătoare interogații devenite teme majore de reflecție și creație artistică.

Vocația evocator-istorică a artistului plastic român ține de domeniul celor dintîi evidențe. Încă din primele faze ale evoluției picturii noastre moderne istoria s-a constituit într-o inepuizabilă sursă documentară, compozițiile de sugestie narativă, ori alegorică avînd ca principal deziderat redeșteptarea conștiinței naționale. Evenimentele revoluționare, lupta pentru independență politică și socială au incitat încă de la începutul veacului trecut sensibilitatea unei generații succesive de creatori. Indiferent de modalitatea realizării strict plastice, romantism aureolat de patos revendicativ și justițiar sau realism descriptiv cu tentă uneori idilică, operele de referință semnate C. D. Rosenthal, Gh. Tattarescu, Theodor Aman, C. D. Stahi, Sava Henția și, mai apoi, Nicolae Grigorescu, Ioan Andreescu, Ștefan Luchian vădesc permanentul contact cu lumea românească la a cărei edificare își aduceau contribuția specifică.

Nevoia constituirii unei școli artistice naționale a izvorît din necesitatea unui răspuns adecvat la imperativele și prefacerile sociale și politice înregistrate în societatea românească în ansamblul ei. Ideea artistului-cetățean angajat în făurirea pe temelii noi a destinului național apărea așadar nu ca o abstracție vehiculată de critici, ci ca o realitate vie aurorală. Grafica de sugestie socială, poate modul cel mai direct de angajare în febra evenimentului politic, a devenit în timp nu numai o veritabilă tribună de afirmare a ideilor înaintate ci și o puternică școală revoluționară.

N. N. Tonitza — artist cu însușiri plurale — și-a exersat verva polemică în fulminante caricaturi antidinastice tot așa cum expresionistul Lascăr Vorel a încriminat viciile funeste ale unei lumi în decrepitudine. Lor li se pot adăuga alte și alte nume de creatori: Aurel Mărculescu, Marcel Olinescu, Vasile Dobrian. Cu acesta din urmă stabilim și relația cu generațiile mai noi de graficieni ale căror opere se pun, de astă dată, în slujba idealurilor comuniste. Ideea că valoarea este, deseori, sinonimă cu forța mesajului comunicat prin intermediul operei a generat fertile direcții de investigație artistică. Absolutizarea însă a acestei relații a dus, uneori, la confuzie și schematism.

Este meritul incontestabil al ultimilor ani acela de a fi restabilit, matur și responsabil, sensul exact al valorii ca unic criteriu de apreciere al operei. Astfel, militantismul declarativ a cedat locul celui de conținut, altfel spus conjuncția dintre politic și estetic este singura în măsură a valida o creație sau alta. Temele oricît de generoase nu pot, în absența valorii reale, surmonta impresia de artificial. Or, tocmai mesajul operei impune formele comunicării eficiente și tot el stabilește cotele de exigență calitativă. Unele lucrări pot fi monumentale prin dimensiuni, altele prin simbolurile vehiculate. Totul este — Leonardo avea dreptate — să existe o perfectă corelație între pasiune și gest.

Înfăptuirile prezentului presupun gesturi artistice pe măsură. Arta de for public dar și cea destinată spațiilor interioare se raportează constant la dinamismul constructiv al epocii, înregistrează sensurile profunde ale devenirii românești. Dialectica vieții sociale contemoprane reverberează, în modalități proprii, și în spațiile de rezonanță ale artei. Nimic din ceea ce este esențial în realul împlinirilor contemporane nu rămîne fără ecou în sfera artelor vizuale. Capacitatea de reacție a artiștilor ține de maturitatea lor politică și artistică, de coincidența idealurilor în numele cărora există. Teme necunoscute pînă nu de mult, peisajul industrial să zicem ori designul, relevă, de fapt, noi și noi orizonturi de cunoaștere și acțiune prin intermediul artei. Creatorul, în procesul complex și de durată al făuririi omului nou se făurește, simultan, pe sine. Un proces în care subiectul este concomitent obiect al propriului său demers educațional. În atari împrejurări, triada autor-operă-receptor devine o realitate dinamică pretinzînd fiecărui element constitutiv o nouă calitate.

Umanism, valoare, calitate iată tot atîtea atribute definitorii pentru creația recentă a celor mai mulți dintre artiștii zilelor noastre. Ion Irimescu, Viorel Mărginean, Dan Hatmanu, Iftimie Bîrleanu, Ion Gheorghiu, Ion Sălișteanu, Dimitrie Gavrilean, Horia Bernea, Val Gheorghiu ș.a., sînt tot atîtea ardente conștiințe civice și artistice angajate în desăvîrșirea idealurilor umaniste ale artei românești contemporane.

Valentin CIUCĂ

împlinirile muzicii noastre

Cultura noastră muzicală a înregistrat, în ultimele decenii, numeroase și originale împliniri. În nici o altă perioadă a istoriei muzicii românești nu au fost create atîtea lucrări de valoare, nu s-a impus o școală interpretativă atît de viguroasă și nu au fost elaborate atîtea scrieri despre muzică și despre marii ei reprezentanți, ca în ultimele două decenii. Este, cred, semnificativ, faptul că țara noastră ocupă astăzi locuri fruntașe prin numărul de distincții obținute de tinerii interpreți în confruntările internaționale (numai în anul 1983 au fost cucerite peste 70 de premii de interpretare); ceea ce confirmă, însă, puternica dezvoltare a mișcării noastre muzicale este recunoașterea valorii creației propriu-zise, numeroase lucrări instrumentale, corale, de operă sau simfonice, semnate de compozitori aparținînd tuturor generațiilor, fiind distinse cu premii la prestigioase concursuri internaționale de compoziție.

Fără îndoială, esențială rămîne recunoașterea internațională a valorii lucrărilor încununate cu lauri și, în consecință, recunoașterea personalității școlii românești de compoziție în ansamblul atît de divers și de contradictoriu al culturii muzicale universale contemporane. Care sînt trăsăturile personalității muzicii noastre? Desigur, la dimensiunile unui articol de revistă nu pot fi expuse elocvent aspectele complexe ale originalității culturii românești de astăzi. Să reținem, însă, că în acești ani, nevoia depășirii unor modalități expresive cu pregnante date particulare și pitorești, aspirația către perfecționarea elementelor discursului muzical stimulată de evoluția generală a cunoașterii umane sau chiar de nevoia afirmării unei originalități orgolioase, au determinat o diversificare stilistică impresionantă. Fie că au fost dictate de respectul față de tradiție, fie că, dimpotrivă, au pus sub semnul întrebării muzica epocilor trecute, sondînd un univers sonor insolit și modalități de organizare a fluxului muzical mai mult sau mai puțin adecvate unei expresivități caracteristice, căutările au urmărit, în esență, și au realizat într-o însemnată măsură, sinteza tradițiilor naționale și universale și, mai presus de aceasta, exprimarea originală și convingătoare, prin intermediul artei sunetelor, a vieții și năzuințelor de astăzi ale poporului nostru.

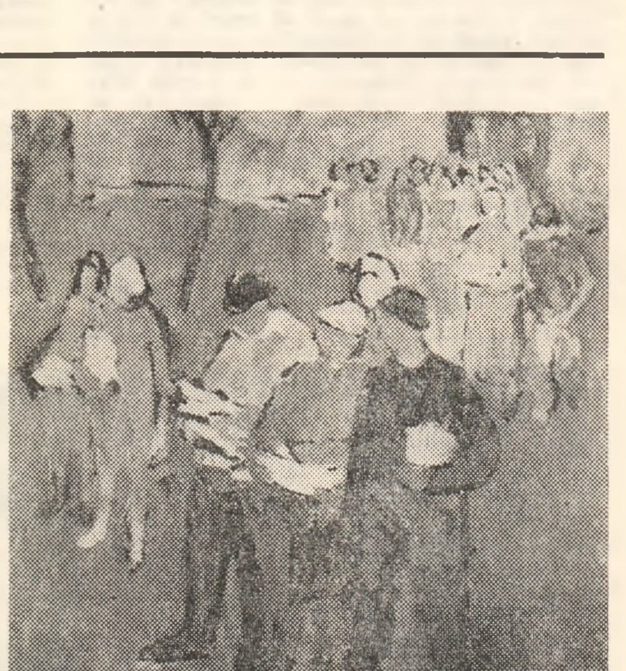
Cum era firesc, multe din căutările și împlinirile acestor ani au plecat de la experiența marilor noștri precursori, cristalizată printr-o necontenită descoperire a valorilor și sugestiilor creatoare ale folclorului. Bineînțeles, apelul la folclor nu a mai fost apreciat drept singura condiție de valoare a muzicii noastre. A demonstrat aceasta și George Enescu în creația sa, precum și în încercările de a cristaliza o teorie estetică privitoare la valorificarea artistică a cîntecului popular. În acest sens, următoarele afirmații au avut semnificație de program pentru dezvoltarea școlii noastre de compoziție: „Creația personală trebuie să tindă — declara Enescu — către o invenție în **caracterul popular** (s.n.)... Pentru ca muzica românească să poată ajunge la perfecțiunea pe care o merită, ea trebuie să meargă numai pe acest drum al creației în atmosferă românească". Și, preciza cu altă ocazie: **„...folosirea materialului folcloristic nu realizează autenticitatea caracterului etnic... compozitorul român va putea să creeze, paralel cu muzica** populară, dar prin alte mijloace, absolut personale, lucrări valoroase, asemănător caracterizate". Asemenea mijloace originale, grăitoare prin forța lor expresivă, a căutat și a realizat în creația sa G. Enescu. Pe aceste drumuri au evoluat majoritatea reprezentanților de seamă ai muzicii noastre, reușind să obțină și să impună soluții originale atît prin explorarea unor noi surse sonore, cît și prin regîndirea sau descoperirea unor noi principii de organizare a discursului muzical.

Dincolo, însă, de permanentele strădanii către o formulare muzicală personală și cu pecete contemporană, esențială rămâne dorința compozitorilor de a exprima sincer și convingător setea de adevăr și frumos a poporului nostru, omenia și demnitatea aspirațiilor sale. De aici, lirismul profund, exprimat printr-o cantabilitate doinită, vigoarea ritmică a desfășurărilor muzicale, meditația luminoasă și coloristica pătrunzătoare a complexelor sonore eterofone de structură modală; de aici, mai ales, acel firesc echilibru între tradiție și inovație care asigură o selecție naturală a valorilor, a noilor cuceriri expresive și o evoluție constantă spre perfecțiune, deci spre autenticitate artistică. Menționînd numele unor compozitori ca: S. Toduță, Z. Vancea, Gh. Dumitrescu, Th. Grigoriu, D. Bughici, P. Bentoiu, G. W. Berger, Șt. Niculescu, A. Vieru, A. Stroe, D. Popovici, V. Spătărelu, A. Zeman, M. Moldovan, L Glodeanu, C. Țaranu, L. Alexandra, Ș. Nichifor, A. Pop, V. Munteanu, Gr. Misievici, O. Nemescu, C. Cezar, L. Dandara, cred că am cuprins aproape toate direcțiile stilistice care prin complexitatea și diversitatea lor definesc personalitatea muzicii noastre contemporane, expresie a sensibilității, inteligenței și forței de creație a poporului nostru. Și mai cred că pentru acești compozitori, ca și pentru mulți alți slujitori ai muzicii, nevoia de a fi alături de toți cei care făuresc, prin muncă și printr-o uimitoare voință de împlinire deplină și armonioasă, o nouă istorie a patriei noastre, se împletește normal cu nevoia de a fi autentici și mereu în căutarea adevărului artistic. Tocmai această adîncă și constantă ancorare în realitatea cotidiană și istorică a adus muzicii românești contemporane lauri și unanima recunoaștere, aprecierile unui compozitor de prestigiu ca W. Lutoslavschi, bunăoară, fiind grăitoare: „Cred că muzica românească — declara el cu un deceniu în urmă — trăiește momente de mare dezvoltare și în mod cert de mare viitor". Prin tot ceea ce au creat în această perioadă, compozitorii și muzicologii au redus distanța dintre noi și viitorul **mare, strălucitor** al muzicii noastre.

Mihail COZMEI

Iftimie BÎRLEANU: „Ștefan cel Mare"

M. CĂMĂRUȚ: „Orele dimineții"

premiile revistei „convorbiri literare“ la festivalul concurs „baladele dunării“, galați 1984

artă română

(ars romanica)

Acest poem
a fost tatuat pe spinările revoluționarilor
violentînd o întreagă filozofie
are drept cauză efect și obiect
Patria
Însăși
Una și numai Ea
Lingua Magna.
Ochiul Supremei și Comunei Conștiințe
Fotopoetice
percepe forfota străzilor
buclele blonde ale castanelor
mareea mulțimii
strănutul arămiu-pal al toamnei
elemente inconfundabile
de Patrie
cu atît mai mult solemne.
Toamna numai în românești e toamnă
Român este grîul
Română seceta
Română e cerceveaua și grinda busuiocită de
acasă
Român este pragul de sus
(de care te lovești spre a-l vedea pe cel de jos)
care tot Român este
Română iubirea
Român oftatul
Română Cîmpia
Română e jertfa
Românească Țara,
Elemente de țară
vasale ei
prin însăși
Nașterea și Ființa lor !

închinare spre

patria poeziei

Am ciocănit în scorburi de alun
ca să te aflu, lume de visare.
Sălășuiește țara în lacrima de prun.
Asemeni ei tu ești o ființare

ești pretutindeni unde sînt și eu
haloul de parfum și de rășină
o aură de sfînt și har de semizeu
milenar ațipind în dulceagă sulfină.

Cît mai exiști pe lume, poezie
eu nu-s decît umila ta unealtă
tu m-ai băut mereu pe veresie
nici n-aș putea plăti trădarea ta înaltă

În tot ce sînt, ce fac, chiar în greșală
încă e lauda modestă precum pare.
Se vede că va trebui, neîntîrziat
Din sînge să-ți aduc prinos și închinare.

cuvîntul soldatului

în fața istoriei

Între pupilele de mare calibru ale tunurilor
și acvilele de fier ale zvasticilor
mai găsim timp să ne rostogolim
din propria piele spre dragoste
ca spre un adăpost subteran, subcordic
în timpul bombardamentelor.
Armele mi-au obosit
palmele asudate de teama de a fi pămînt
am ciocnit un pahar din fiertura amară
a bolilor radioactive
cu dușmanul în tranșeul de vis-à-vis de glorie
— așa cum aș spune
cu vecinul din casa de peste drum —
De doi dolari mi s-au dat cartușe
— coliere la recepția cu Moartea —
iar inelul de logodnă
l-am cumpărat de la o cinică grenadă
Poate că, de aceea, iubito
te strîng așa pătimaș
ca pe o mitralieră de mare calibru
în spasmul supremului act de perfidă iubire :
Moartea.

Mihail GĂLĂȚANU

zăpada pierdută

Am vălurit pămîntul
pînă la buzele tale
îmi săreau stele prin păr
creștea iarba prin rănile mele
cînd luna incendia albastrul muntelui
Nopți curgeau în cascadele soarelui
fîșii, fîșii se despleteau apele
Poate eram fîntînă, pasăre, copac
sau poate o zăpadă pierdută
peste clopote clare de rouă...

metamorfoză

Prin perdeaua primilor fluturi
copacii fug dezbrăcați ca o idee...
vîntul se transformă-n păsări
cu fiecare necunoscută purtată pe buze!

Luminile se clatină-n frunze,
amurgurile curg
ca niște gingașe stafii ale nopții
pe-altarele de muguri...
Albastrul de ploaie
măsoară zborul lebedei negre,
ca o busolă uitată
la rădăcina copacului
dintre două gări.

dor de moldova

Mi-e dor de pămîntul tău
ce mi-a mîngîiat copilăria
mi-e dor de zborul apei
ce-n cascade cădea în ochii mei
mi-e dor de asfințitul dintre dealuri
ce mă făcea să fug de-acas
mi-e dor de ascunzișurile munților
bunii mei prieteni primitori,
mi-e dor de MOLDOVA-n
dimineață albă
ca de fiecare zi
de primăvară,
și vară
și toamnă,
și iarnă
Mi-e dor de Moldova !

poem

Triluri se pierd în păduri mute
apele cad în cascade adînci
prințul înșiră castele
bunicii mai torc la firul de lună
o ploaie de frunze bate la geam
pianul uitat sună... de mult
Noi tacem la masa tăcerii
și-un drum din cenușă se naște
iar coapsele ierburilor albastre
învăluie zarea de stele.

Elena MIREA

convorbiri literare prin corespondență

■ **Gavril ALEXA-BALE — Cluj-Napoca.** Nu am noutăți. Sînteți din cale afară de inegal.

■ **D. ALEX.-SEUL — Izvoarele Sucevei (Suceava).** În intervalul de o lună de zile nu se pot întîmpla minuni. Schițele dv. păcătuiesc prin inconsistență la nivel de idee, de sens, de stil. Sînt niște eboșe, niște exerciții corecte și cam atît. Miza întîmplărilor e mult prea mică sau cînd nu este astfel e minimalizată de o relație minoră, cum se întîmplă în **Stupiditate** (și titlul e nefericit) unde singurătatea unui bătrîn și drama acestuia sînt văzute prin moartea unei pisici. E adevărat ceea ce spuneți, dar e foarte puțin important.

■ **Elena S. ANGEU — Botoșani.** Atmosfera și dialogul sînt, în **Călătorind**, realizări importante. Totuși nu scoateți în evidență un sens care să treacă dincolo de semnificațiile unui fapt divers relatat alert și convingător. Mai sînt, apoi, unele stîngăcii la nivelul redactării propriu-zise : „Femeia nu se lasă convinsă de aspectul ocupat al compartimentului“. Despre niște valize de carton spuneți, cu prețiozitate că „Fuseseră muiate în aceeași glazură de cacao care, cu timpul, sărise din loc în loc“. Perspectiva narativă nu e stabilă ; acesta ar fi defectul de construcție cel mai important și totodată elementar. Vocea care povestește întîmplarea nu e numai a femeii, a unui observator neutru sau a autorului atoateștiutor ; nu are importanță a cui e, esențial este să fie o singură voce. Calitățile amintite la început mă determină să aștept cu interes noi texte și să sper în îndeplinirea condițiilor necesare pentru tipar.

■ **Ioan ARTABAN — Suceava.** Ar exista ceva premise literare în **Drumuri fără întoarcere** care ar trebui mult amplificată pentru a putea stărui asupra intrigii (relația introdusă artificial dintre Andronic și Chiva). Finalul e expediat. Încercați, apoi, să istorisiți întîmplarea din unghiul unui singur personaj. Celelalte două povestiri nu pot intra în discuție.

■ **Mircea BARBU — Pitești.** V-am citit cu atenție și pînă la sfîrșit. Singurul lucru ce atrage atenția este umorul (se pare involuntar) în maniera Topârceanu : „Ziua scade în lungime, / Noaptea crește-n așteptare, / Toamna rece cu vechime / Toarnă ploi pe «strada mare». // Strecurat prin cărți uitate / Umblă drumul meu pribeag... / Mediatația străbate cu mers mic ca de moșneag. // Toarce un motan sub sobă, / Focul arde lemnele, / Toamna nu mai scoate-o vorbă / Somnu-ți culcă genele“.

■ **Carmen FOCȘA — București.** Nu v-am uitat. Mă bucur de revedere și procedez în consecință.

■ **Viorel GOCIU — Bacău.** Ați reținut din piesele de la tv. tot ce au ele mai schematic și mai neverosimil. Se pare că nu cunoașteți suficient lumea despre care scrieți (confundați o centrală cu o întreprindere), textul tărăgănează, senzaționalul introdus e banal și artificios. Titlul — **Amintiri care nu se uită** — e pleonastic.

■ **Augustin MAGHERUȘANU — Bistrița.** Și totuși, noile texte nu sînt „de o calitate mai superioară“, cum spuneți dv.

■ **Iorgu MIHAI — Buzău.** Discursivitatea vă prinde dar vă alintați prea mult în ea. Inteligența, spiritul (simțul umorului) și ludicul sînt în cele din urmă, accesorii poetice. Să vedem deci ce se întîmplă dincolo de aceste accesorii. Din textele trimise nu văd limpede contextul.

■ **Iulia Otilia MURARIU — Adîncata (Suceava).** Ai talent, dar, se pare, e prea crud. Se rețin imagini răzlețe : „Arcadia s-a scufundat în frunzele / Din care-și naște pruncul pur“ ; „Umbra mea, / Îmbrăcată în zdrențele crinilor... / Aleargă arătîndu-mi drumul“ etc. Abonamentul e singura soluție pentru a menține un dialog.

■ **Ion MORARU — Briceag (Bacău).** Textele trimise nu m-au mulțumit. Sînt niște romane intonate cu voce nesigură. Să mai vedem. Mă mîhnește faptul că în M. Gh. Gheorghiu-Dej vara e sezon de vacanță și pentru difuzarea revistei. V-am trimis numărul cerut.

■ **Adrian PAUN-ION — Brăila.** Plicul cu schițele dv. (adresat redactorului-șef) a ajuns tot la mine. În ce mă privește, rămîn la părerea exprimată într-un număr anterior. E bine să-l consultați și pe Grigore Ilisei care răspunde de proză la revistă. Textele sînt la el.

■ **Alexandru S. PETRIA — Cluj-Napoca.** Îmi plac laconismul și croiala fermă a versurilor dv. Nu fixați însă cu aceeași fermitate emoția. Este, indiscutabil, riscul formulei ; nu există cale de mijloc între reușită și eșec, ambele apar la fel de nete, de spectaculoase.

■ **Marian POPESCU — Ploiești.** Ca experiment literar, **Orașul** e interesantă ; poate în prea mare măsură îndatorată Cărții Milionarului a lui Ștefan Bănulescu. Aveți certe calități de povestitor (creați atmosferă, aveți stringență și expresivitate în stil), vă lipsește, se pare, acea distanțare față de insolit, de originalitatea epatantă a căror tentație vă face să intrați într-un joc parabolic, de o modernitate barocă (în genul prozei sud-americane) ; e un joc ingenios, dar cam atît. De aceea **Paravanul** e o farsă în care gratuitatea e mai evidentă decît semnificațiile alegorice de bază. Vă propun să încercați și ceva mai „cuminte“, o întîmplare „de fiecare zi“. Sînt curios cum vă descurcați.

■ **Constantin SÎRGHI — București.** Îmi scrieți : „...m-aș mira ca în poemele mele să nu găsiți nimic demn de publicat“. Trecînd peste faptul că așa ceva n-ar fi chiar de mirare, important e că noi publicăm poezii întregi și nu ceva anume dintr-o poezie. Așa că voi cita un text de-al dv., în întregime : „Curge apa Jiului, / ducînd firul dorului, / curge iute și prăvale, / totul ce-ntîlnește-n cale. / Așa-i Jiul cînd e mare. // Iată că-n puhoiul apei, / trece-o moară jertfă ce-i / belșugului, abundenței, / iar pe moară o fetișcană, / plînge viata cea amară, / ce-o lasă pe ea, orfană, / pradă apei pe cea moară // Și trece cea moară la vale / și nimeni nu-i iese în cale / s-o scoată din undele apei / Țăranii lăsînd coarda sapei, / s-adună pe maluri jelind / nevoia s-o-ntîmpine vrînd“. Chiar credeți că era necesar ca întîmplarea „nostimă“ de mai sus să fie versificată ? Nu era oare mai simplu s-o relatați ca pe știre de fapt divers ? Vă doresc noi progrese în continuare.

■ **Ioan D. ȘERBAN — Ploiești.** Literatura moralizatoare implică dificultăți cărora dv. nu le puteți face față.

■ **Dan Radu VASILIU — Brașov.** Tînărul scriitor, începătorul, necunoscutul sînt oricînd bineveniți în revistă. E și motivul pentru care există și această rubrică, această pagină, e motivul pentru care revista are un cenaclu. Noi nu putem propriu-zis lansa, ci doar propune niște nume, care odată ieșite din găoacea anonimatului, trebuie să „zboare“ singure, desigur rostul nostru fiind și acela de a-i urmări, de a le oferi spațiu în continuare. În ceea ce alegem și propunem spre publicare nu ținem cont de vîrstă. Sigur, obișnuiesc să-i întreb pe unul sau pe altul dintre corespondenții mei ce vîrstă au, pentru a vedea care ar fi șansele unei evoluții, dar cînd vine vorba de tipar, „dispensa de vîrstă“ nu mai funcționează. Generozitatea nu e decît șansa pe care o acorzi tuturor (în limitele posibilităților pe care le ai la un moment dat) de a-și face intrarea în ceea ce dv. numiți „carieră nobilă a literaturii“ În rest, nu mai depinde de noi, ci de talentul fiecăruia. De fapt, a debuta nu înseamnă a ieși din anonimat, ci a intra în rîndurile autorilor care abia încep bătălia cu anonimatul.

Daniel DIMITRIU

poșta „argonaut“

■ **Tiberiu ANDRIUCA — Galați.** Fiind un supliment al „Convorbirilor literare“, **Argonaut** nu are date fixe de apariție. În acest an urmează să mai scoatem două numere (7 și 8). Numerotarea s-a făcut de la prima ediție a suplimentului, apărută în 1982 (format în 16) care a cuprins primul episod **(Cameleonul)** din **Patrula spațială.**

■ **Constantin CHELBAȘU — București.** Din motivele arătate mai sus (fiind vorba de un supliment), problema abonamentelor nu se pune. Vă putem trimite numerele care vă lipsesc. Indicați numele episodului din **Patrula spațială.** În ce ne privește sîntem pregătiți să oferim cititorilor noștri, în 1985, patru numere ale **Argonautului.**

■ **Eugen FRÎNCU — Constanța.** Nu excludem publicarea jocurilor, testelor, enigmisticii, cu condiția ca acestea să fie adecvate la profilul suplimentului. Deci : călătorii, aventuri, S.F.

■ **Felicia POSTOLACHE — Craiova.** Sigur că publicul tînăr este o sferă foarte largă. Încercăm să satisfacem toate „vîrstele tinereții“.

■ **Petru STANCU — București.** Vom publica și benzi desenate.

D. D.

seara, cînd

îți aștepți copiii

Seara, cînd îți aștepți copiii
pădurea e plină de cuiburi de păsări
și noaptea mă ajunge din urmă
ochiul soarelui e obosit de-atîta umblet
pe deasupra noastră
sufletele ne sînt încă acoperite cu aripi
noi, cei legați de pomi roditori,
de cîmpul cu grîu
de vița-de-vie

intră melcii în casele curate ale sufletului
ca pentru rugăciune
lepădînd credința în iarbă, în spini
e atît de frig
în fîn
ne încălzim cu o jumătate de lună

stelele vorbesc între ele prin lumină, distanță,
florile învață să moară,
iar noi răbdăm tăcerea
închizînd copiii în ceasornice.

Ștefan BĂLĂU

voi ninge, grav tăcut

Voi ninge grav, tăcut, cum nu oricînd
Aș mai putea să ning în plină vară,
Voi ninge pașnic, fără să mă doară,
Fără să mă aud plecînd, plecînd...

Zăpada mea se va topi îndată
Sau poate va rămîne pînă cînd
Va încerca pămîntul să mai poată
A ne restitui sieși pe rînd...

tu...

Tu
Replica umbrei mele
Reflectată pe zidul scorojit
Cîndva pictat cu sfinți bizantini,
Refuză-mi vorbele mai mult decît
Pe mine însumi.
Fără dovezi că sîntem
Să intrăm în memoria ploii,
Fără dovezi că am existat cîndva
Tu să intri-n amintirea mea,
Altminteri sîntem încă prea puțini,
Prea singuri, sprijiniți cu fruntea
Pe răcoarea zidului
Pictat cîndva cu sfinți bizantini

Carmen FOCȘA

despre eminescu în grecia

(urmare din pag. 16)

lul poeților“, fondată și editată de d-sa la Atena între anii 1956—1958 (revistă avînd menirea să facă larg cunoscută creația poetică autohtonă și cea a unor mari poeți clasici și contemporani din alte țări), semna și primele traduceri în greacă din creația eminesciană. Ca să urmeze apoi, după cum se arată în studiul menționat mai sus, volumul antologic : Eminescu, **Poezii**, apărut la Editura „Melisa“, Atena 1964, în traducerea Ritei Boumi-Pappá. În prefața acestui volum, semnată de poetul și criticul Nikos Pappas, întîlnim o profundă remarcă : „Opera poetului (a lui Eminescu n.n.), bogată în sevă și-n culoare românească stă prin ritm, formă și valoare alături de destăinuirile sfîșietoare elegiace a lui Poe și chiar ale cîntecelor lui Maeterlinck“.

Prin analiza, în continuare, a unora dintre cele mai importante creații eminesciene : **Luceafărul, Împărat și proletar, Scrisoarea a III-a, Memento mori, Ce te legeni codrule, Lacul, Pe lîngă plopii fără soț** și altele, prof. Maria Marinescu-Himu scoate în evidență universul operei eminesciene, acea meditație fascinantă asupra unor teme majore ale vieții și morții, ale geniului, ale istoriei, în general, ale istoriei României îndeosebi, meditația asupra societății și lumii contemporane poetului — operă prin care acesta a îmbogățit romantismul mondial cu particularitățile sensibilității românești, Eminescu fiind, astfel, unul dintre ultimii reprezentanți ai acestui romantism, grație profunzimii cugetărilor sale, a senzației infinitului, a perceperii scurgerii nemiloase a timpului, a melodiei versurilor și a sublimării dorului (a acestui element din psihostructura românului, greu de echivalat în alte națiuni și popoare).

Nu încape îndoială că lucrări ca cea semnată de Maria Marinescu-Himu sînt binevenite, mai ales cînd abordează creația acelui om „frumos de o frumusețe demonică, unul dintre acei îngeri căzuți“ și pe pămîntul Eladei contemporane.

imn femeii

(urmare din pag. 16)

ca, Hortensia Papadat-Bengescu, Brecht, Magda Isanos, Anna Seghers, Sylvia Plath, Borges, Ezra Pound, D. R. Popescu, Nina Cassian, Ana Blandiana.

În ciuda dificultăților înfruntate, autorii antologiei izbutesc să dea la iveală o lucrare tematică viabilă, interesantă, care se susține prin criteriile de selecție ce și le-a impus, prin opțiunile (oricum, subiective), prin, adică, ținuta (ideatică, dar și grafică) a cărții. De remarcat și atentul echilibru și dozaj al prezențelor românești în acest cîmp larg și plin de roade al literaturii universale. Volumul se încheie cu o Postfață semnată de Gh. T. Zaharia, intitulată „Din epopeea emancipării femeii“, unde sînt trecute în revistă și examinate cu fructuoasă preocupare pentru exactitate istorică și sociologică, momentele cele mai semnificative ale evoluției statutului social-politic al femeii în societate în general, și în societatea românească în special.

* * *

„junimea“ — 137

În ședința a 137-a au citit Mihai Vicol și Ovidiu Nimigean (poezie). Comentariile referitoare la textele prezentate au fost susținute de Ghedeon Mihalache, Lucian Vasiliu, Valeriu Gherghel, Dumitru Agachi, Nicolae Turtureanu. În ciclul de manifestări intitulat „Cartea față-n față cu cititorii săi“ a fost prezentat volumul de versuri **Fericit precum mirele** de Nicolae Sava. Autorul a acordat autografe. Ședința a fost condusă de criticul Daniel Dimitriu.

punţi peste spaţiu şi timp

Două culturi paralele, apărute și dezvoltate independent în spații etnogeografice diferite, sînt ca malurile unui fluviu, mereu despărțite de ape și numai niște punți arcuite peste ele sînt în măsură să asigure puncte perene de contact și comunicare. Cînd însă cele două „maluri" se numesc România și China, metafora punții capătă, fie și numai din cauza spațiului ce se-ntinde între noi, consistența palpabilului, însemnînd, cel puțin în domeniul literaturii, **tălmăcire** (ca să evităm acea nuanță peiorativă a verbului **a traduce**).

Cea dintîi tălmăcire a unei cărți românești în China apare în anul 1932 și reprezintă o culegere de 13 cîntece populare din zona folclorică a Dîmboviței, realizată prin intermediul limbii franceze. Evenimentul este consemnat în anul al 13-lea de existență a Republicii Chineze, dar o legătură directă între cele două cifre este, sîntem convinși, inexigibilă. Primul contact adevărat al marelui public chinez cu literatura română se realizează trei ani mai tîrziu și este datorat lui Lu Xun, părintele literaturii chineze moderne, care a tradus (prin rusă) și a publicat în 1935 din opera lui Mihail Sadoveanu. Acest „debut chinez" produs sub egida condeiului marelui Lu Xun, a fost de bun augur pentru marele nostru prozator căci de atunci și pînă în prezent i s-au tradus și i-au apărut în China mai mult de zece volume, între care : **Bordeenii, Povestiri din război, Baltagul, Viața lui Ștefan cel Mare, Venea o moară pe Siret etc.** La toate acestea se adaugă alte numeroase titluri de nuvele și povestiri sadoveniene apărute în periodice, în primul rînd în paginile prestigioasei „Reviste pentru literatură universală". Tabloul n-ar fi însă complet dacă am omite să amintim că în prezent se află sub tipar la „Editura Poporului" din Beijing romanul **Frații Jderi**, un volum de povestiri și un altul, masiv, de nuvele în al cărui cuprins au încăput **Nada Florilor, Hanu-Ancuței** și **Baltagul**, acesta din urmă într-o nouă versiune, realizată de această dată direct din românește (prima versiune a **Baltagului** a fost tradusă prin intermediul limbii engleze).

In jumătatea aceasta de veac care s-a scurs de la transpunerea în chineză a unei opere de-a noastre, bilanțul traducerilor românești în China este impresionat : peste 150 de titluri (volume sau opere separate, apărute în periodice) semnate de peste 50 de autori români aparținînd celor mai diverse generații : de la Nicolae Filimon la Dinu Săraru, de la Eminescu la Nichita Stănescu, de la Alecsandri la D. R. Popescu. Marii noștri clasici, Eminescu, Creangă Slavici, Caragiale, au figurat întotdeauna în capul listelor de priorități chiar de la primele traduceri. Foarte bine reprezentată este și literatura primelor decenii ale secolului al XX-lea și cea interbelică prin traduceri din Arghezi, Blaga, Panait Istrati, Mihail Sebastian, Liviu Rrebreanu, Al Vlahuță ș.a. Ponderea cea mai mare însă, atît sub raport cantitativ cît și sub cel al interesului din partea marelui public, o deține, incontestabil, literatura actuală(aproape două treimi din tot ce s-a tradus). Enumerarea doar a cîtorva din autorii români contemporani traduși în China va da, sperăm, o imagine clară asupra modului cum sînt reprezentate în această țară de întinderea unui continent valorile certe ale literaturii noastre actuale : Marin Preda, Zaharia Stancu, Aurel Baranga, Alexandru Ivasiuc, Al. Philippide, Șt. Augustin Doinaș, Anghel Dumbrăveanu, Geo Dumitrescu, Eugen Jebeleanu, Horia Lovinescu, Fănuș Neagu, Adrian Păunescu, D. R. Popescu, Titus Popovici, Dinu Săraru, Mircea Sîntimbreanu, Marin Sorescu, Nichita Stănescu, Radu Tudoran ș.a.

Dacă în prima etapă traducerile din literatura română în China se realizau prin mijlocirea unei terțe limbi (de obicei rusa, franceza, germana, mai tîrziu și engleza), în prezent se poate vorbi de o adevărată școală de traducători „direcți", excelenți cunoscători ai limbii și culturii noastre. Între aceștia se detașează un nucleu format din Feng Zhichen (Conferențiar universitar la Catedra de limbă română de la Institutul nr. 1 din Beijing), Li Jiayu (redactor la postul de radio Beijing, secția română) și Lu Xianggan (cercetător la Institutul de științe sociale din Beijing). Acești de pe acum mari traducători ai literaturii române în China, dispunînd de multiple valențe artistice și de un simț deosebit al limbii sînt arhitecții „punților" prezente și a celor viitoare. O anumită specializare a fiecăruia din ei s-a cristalizat în decursul anilor : Li Jiayu este profilat pe proză (**Apa** de Al. Ivasiuc, în colaborare cu Yang Xueju și Mao Chunpu ; **Toate pînzele sus**, în colaborare cu Yang Xueju ; **Rrecreația mare**, ca să enumerăm doar cîteva din ultimele sale realizări), dar a tradus cu aceeași ușurință și versuri de Bolintineanu. Feng Zhichen s-a specializat în cel mai dificil domeniu — poezia. Lui i se datorează traducerea directă a unor mari poeți ca Eminescu, Arghezi, Blaga, Nichita Stănescu, Adrian Păunescu, Geo Dumtirescu, Marin Sorescu, Ștefan Augustin Doinaș. Dealtfel partea de poezie din **Antologia Literaturii Române Contemporane** în pregătire acum la Beijing, sub egida „Revistei pentru literatură universală" este susținută în exclusivitate de tălmăcirile sale. Cu toate acestea Feng Zhichen nu ocolește nici alte domenii, cum ar fi proza sau teatrul și în care s-a remarcat cu traduceri ca : **Delirul** de Marin Preda (în colaborare), **Momente și schițe** de I. L. Caragiale, nuvele de Dumitru Radu Popescu (pentru **Antologia Literaturii Române Contemporane**), **Puterea și adevărul** de Titus Popovici, **Opinia Publică** de Aurel Baranga. Lu Xianggan traduce, cum e și firesc, literatură social-politică și istorică (**Istoria Poporului Român** sub redacția Acad. Andrei Oțetea, **Însemnările lui Karl Marx despre România** ș.a.) dar colaborează și la realizarea unor traduceri din literatura beletristică.

Deși traducerile realizate pînă acum oferă cititorului chinez o imagine largă asupra peisajului literaturii românești, activitatea nobilă și neobosită a „constructorilor de punți" între culturile noastre, de pe acum cu o bogată tradiție, este departe de a-și fi epuizat toate resursele sau de a-și fi considerat misiunea încheiată După cum ne-am asigurat, traducătorii de literatură română din China cu care am avut prilejul să stăm de vorbă, ei își vor intensifica eforturile pentru ca și în viitor să pună la dispoziția publicului ctiitor cele mai reprezentative realizări ale literaturii noastre.

Ilie DANILOV

din lirica siriană

ali souleiman

copacul sufletului

Stranie culoarea tăcerii tale
plaja mai zbate valurile sale
și aerul ei.
De cîte ori mă opresc lîngă plaja
tăcerilor tale mă cheamă
culoarea albastră a valului
mă îndeamnă la drum prin oceanul tău
unde sînt cerurile
alte ceruri...
și norii și păsările-oglinzi
prin care vrăbiile plimbă în aer
culoarea albastră-a tăcerii.
Vocea fără limbă rostită
compune cuvinte și le citesc,
citesc în ea legenda trecută
și limba viitoare
culoarea albastră a tăcerii.
Sînt aripile vîntului
cele ce trag corpul meu
și îl transformă într-o plajă de foc.
Stinge incendiul tăcerii !
nu am putere asupra focului
tăcerii tale
ce se-ntinde în copacul simțurilor
nu am putere asupra rîului
tăcerii tale
care mă frînge în vijelia vînturilor ;
tăcerea ta e furtuna
care aprinde focul și care
îl trezește
printre cenușa cuvintelor.
Ceva smuls din foc trecînd prin stelele mele
și o grădină înverzită
le văd pe aproape depărtîndu-mă
de valurile și tainele lui.
Închide plaja tăcerii !
nu am putere asupra norilor tăi de ghiață
nu am putere asupra plajei ochilor tăi...
Cînd se întîlnește fața ta cu tăcerea
intru în mare
sau în ceruri
intru în cuvintele mele-stelele
și memoria mea devine un deal auriu
pînă cînd buzele tale vor sparge tăcerea pămîntului
se zbat norii de dor
se zbat crengile lui
și fulgeră în copacul vîntului / soare
și se tulbură
dorul de iarba verde
și aripile...

copacul amintirilor

De la tine începe sfîrșitul
și drumul către dealul plin de iarbă,
sub un cer orbitor de atîta lumină,
pe un pămînt care a obosit
pe toții fiii lui.
și explodează în amintire
la intersecția visului ce m-a surprins
la culesul clipelor
și cîrpesc ceva ce au găurit vînturile
și pe unde au zburat păsările închipuirii
rămînînd în străfundul inimii
nori de plictis...
În rîul tăcerii tale-am aruncat rănile mele
părăsindu-mi corpul la respirația întunericului;
dedesubtul cerurilor tale uriașe mă rup
călătorind prin norii tăi fără ploaie
focul să-mi sting
iarba să crească.
Norii tăi mă dezveșmîntă
un cimitir pentru nădejdi și o poartă.
De ce taci,
de ce stai în supărare
ca un cîmp imens de teamă, ce-i cu tine ?
Senină cînd ești
ești mai rea decît ai fi rănită,
mai tăioasă decît rîul
despărțind nisip și mlaștini
și deci copacul rupt.
Ce-ți poate ție înflori inima ?
Ce e cu tine ?

Încă din ziua cînd te-am cunoscut
am înțeles că buzele tale au ceva
de care ar putea să-mi fie teamă
și că răsuflarea ta
amestec e din foc și ghiață
pe cînd mila ta-i numai veșmînt
cu cît mă apropii de tine mă simt mai departe
cu cît se apropie trupul meu de oceanul tău
simt întîlnirea pe plaja plecării,
însingurării, plictisului, taifunului
Dar eu sînt în mrejele tale :
stau pe plaja de foc
încercînd de tine să fug, să ies
să ies din valul ce mă aleargă din urmă
să mă desprind de aroma buzelor tale...
Dar aroma ta e aninată de vînt
de venele visului.
Abia în supărare ies din singurătatea mea,
mă îndepărtez de pielea-mi saturată
de negație și-ntuneric
de plăcerile mici
de plăcerile mari
de plăcerile cele mai mari
în supărare și tăcere
sting arșița ta
sting obrazul tău în noaptea-nsingurată
și e bine dimineața
și creste
și cresc fructele în copacul amintirilor.

În românește de Liviu PENDEFUNDA și Riad AWWAD

despre eminescu în grecia

Orice încercare de a comenta și interpreta creația celui mai mare poet național român — Mihai Eminescu — ca și, dealtfel, a oricărui mare poet, este un act dificil și plin de răspundere. Cu atît mai mult, cînd această întreprindere vizează pe cititorul străin, avid de a cunoaște ceva nou despre o altă lume spirituală.

O astfel de încercare reușită a întreprins prof. univ. Maria Marinescu-Himu, prin publicarea în paginile revistei „Sinhroni Skepsi" („Gîndire contemporană"), revistă de artă și cultură, care apare lunar la Atena, editată de Gh. N. Papagheorghiu și condusă de scriitorii și criticii literari Gh. H. Halatsas și D. H. Halatsas. Periodicul menționat, care de mai multe ori s-a referit la cultura și literatura română, de data aceasta, publică în numărul din martie 1984 studiul **Mihai Eminescu (1850—1889). Unul dintre ultimii poeți romantici.** Autoarea lucrării, Maria Marinescu-Himu, distinsă cercetătoare a literaturilor grecești și românești, precum și a relațiilor literare eleno-române, introduce cititorul grec, încă din primele pagini, în odiseea vieții și creației eminesciene, referindu-se apoi succint la lucrările unor reputați eminescologi români (Eminescu, pe bună dreptate, a devenit în patria sa un mit și o instituție...), la ecoul peste hotare al acelui „poet cu aripi mondiale" — cum îl numește pe Eminescu Rosa del Conte, la acea eminescologie străină (franceză, italiană, indiană etc). În studiul menționat, se amintește receptarea acelui poet de concepție" — după G. Călinescu — în patria lui Homer și Sikelianos, notînd că primul traducător al lui Eminescu în Grecia este profesorul Andonis Mystakidis (fără a se da, însă, din păcate, mai multe amănunte). Un aport deosebit și substanțial — după cum se știe, în popularizarea și „aclimatizarea" lui Eminescu, pe pămîntul atît de primitor al Eladei, l-a adus regretata poetă Rita Boumi-Pappá, care încă în paginile revistei literare „Jurna-

(continuare în pag. 15)

Andreas RADOS

imn femeii

De cîte ori curiozitatea sau obligația profesională ne îndeamnă la lectura unei antologii, încercăm, irezistibilă, o suspicioasă strîngere de inimă : e, oare, o altă ocazională și subiectivă tentativă de tip semidoctizant dacă ai citit un pasaj — ales de altcineva — din **Faust**, poți să afirmi cu calm și ofensiv tupeu că-l „știi" pe Goethe) ? Curiozitatea și obligația profesională au constituit întotdeauna motive serioase pentru a lua la citit o carte, așa făcîndu-se că am ajuns să parcurgem, cu fiecare pagină sporit interes și reală desfătare, recenta selecție întocmită de Gheorghe T. Zaharia, L. Moscovici și D. Vacariu, intitulată liric-omagial **Imn Femeii** (Ed. „Eminescu", 1984).

Cum bine subliniază Zoe Dumitrescu-Bușulenga în autoritar-docta, dar și feminin-elegant conceputa Prefață, în primul rînd, inițiativa realizării unei asemenea cărți merită oricum salutată, pentru cutezanța de a sfida cantitatea materialului aflat la dispoziție (literatura închinată femeii și cea scrisă de către femei), pentru tăria de a accepta provocarea criteriilor limitatoare, pentru, înainte de orice, frumusețea ideii de start. Volumul nu este — cum ar putea părea la o grăbită foiletare — un simplu mozaic, ci o alcătuire guvernată de coerență și logică, punînd în relief aspectele diverse (vechi, noi sau chiar eterne) ale problematicii interesante a condiției femeii. Acest aparent mozaic structurat ca întreg, echilibrat și curgător — un alt merit al celor trei antologatori — trăiește în și prin fiecare din fărîmele (de marmură, gresie sau sticlă) care îl constituie.

Punctul de plecare a fost o teză cu valoare social-politică, enunțată de tovarășul Nicolae Ceaușescu, referitor la rolul esențial al femeii în rosturile întemeiate milenar ale vieții și societății omenești. S-a ajuns la o desfășurare de argumente-ilustrări ale acestei teze, la o suită de stop-cadruri de gros-planuri din capodoperele dedicate de literatură tovarășei egale în daruri și strădanii întru bine a bărbatului. Iar literatura a zămislit dintotdeauna comori de nepieritoare frumusețe închinate eternei zămislitoare : femeia-mamă, țara-mamă, natura-mamă, poezia-mamă — femeia-iubită, femeia zeiță și muză, femeia darului și dorului, ivită pentru ca, din tînga dorului și darului ei, să se ivească lumea întreagă. Imaginea dată femeii de glăsuirea literară a antichității e destul de confuză, oscilantă, fără consistență, predominanța aparținînd, ciudat, extremelor : femeia e fie Zeea co-autoare a Creației, fie personificarea pasivității decerebrate, capabilă de inițiativă, dar în eroare. Totuși, această imagine cunoaște momentul supremei prestanțe sub chipul eroinei tragice — tragicul presupunînd cu necesitate întîi conștiința tragică și apoi forța de a înțelege, înfrunta și depăși Limita. Chipul femeii rămîne definit, mai ales, prin iubire : pluriformă, bogată, elixir al vieții sau al... crimei. În prima parte a volumului, din paginile poeziei de acum cîteva milenii, străvechiul cîntec sumerian al **Enheduannei** slăvește „înaltele-Atribute" se alătură cîntecelor Egiptului faraonic și imnurilor vedice, superbelor descătușări metaforice ale **Cântării cântărilor** și adîncilor ceremonii de înzeire estetică ale stihurilor chineze antice sau litaniilor din **Cîntece Africane.** Primei vîrste a marii poezii către femeie îi urmează amplitudinea de talaz a rostirii lui Homer, delicatețea uneori atît de crudă a poetesei Sappho, solemnitatea reținută, dar atît de tulburătoare a versului sofoclian ori omenescul freamăt din cel al lui Euripide. Textul platonician din **Statul** susține capacitățile femeii și variile ei aptitudini similare celor cu care e hărăzit bărbatul. Din literatura latină, antologia reține fragmente reprezentative din creația lui Ovidiu și Vergiliu, iar, dintre luminile literare ale Orientului secvențe semnate de Imru'Al-Qais, Li Tai Pe, Du Fu, Sei Șonagon și Omar Khayyam. Evul Mediu apare reprezentat de extrase din epopeile eroice, din Saadi și din doinele de dor și dragoste, adevărate bijuterii ale literaturii române. Cu valoare de factor formativ, afectiv-spirtual, portretul femeii Erei de mijloc tinde și el spre o oarecare abstractizare schematizatoare. Excursul literar continuă, în partea a doua a volumului, cu fragmente din operele lui Dante, Villon, Tasso, făcîndu-se trecerea la epoca Renașterii, pe urmele platonismului, cînd cultul **doamnei** aduce femeia pe poziții de mare înălțime și autoritate morală, transformînd-o, în scrierile poeților Dulcelui stil nou, în Donna angelicata a lui Cavalcanti și Dante. Vîrsta clasicismului și a atotputerniciei saloanelor (femeii) prin bun gust, cizelare a limbii și încurajare a artelor, face obiectul celei de-a treia secțiuni a antologiei si e înfățișată prin scrieri aparținînd Doamnei Tudora, mama lui Mihai Viteazul, lui Corneille, Milton, Doamnelor de Sévigné și La Fayette, Marianei Alcoforado, lui Chikamatsu Monzaemon, Dimitrie Cantemir, Ion Neculce, Dryden, Racine. Anticipată în acest sens de cea renascentistă, imaginea femeii secolelor XVI—XVII adaugă podoabelor sensibilității pe cele ale inteligenței și culturii. A patra secțiune a cărții o constituie mostrele din literatura curentului preromantic-sentimentalist, manifestat în proză și dramă, care atribuie femeii chipul simplu și modest al eroinelor lui Richardson, Romantismului și apoi Realismului, consfințind înnoirea interesului față de problematica femeii și larga diversificare a tratării estetice a acestei problematici într-o tipologie complexă, explorată cu atenție și precizie de la Hugo la Poe, la Flaubert, Pușkin, Eminescu, Tolstoi, Ibsen, Cehov. Imaginea femeii nu se mai poate separa de necesitatea recunoașterii valabilității tezei ce susține emanciparea. Din ce în ce mai limpede, cu orizonturi din ce în ce mai vaste, alături de literatura despre femei își face loc cea creată de femei și aceasta constituie caracteristica peisajului cultural al veacului nostru. În ultima secțiune a antologiei apar fragmente din literatura contemporană a lumii, ilustrînd calea imnică a omagierii femeii : de la versuri la proză și la dramă : Gorki, Rilke, Goga, Lor-

(continuare în pag. 15)

Clara ANDREESCU

Redacția : Iași, str. Gh. Dimitrov nr. 1, telefon (981) 16242 ● Administrația : București, Calea Victoriei nr. 115, tel. (90) 506618.

Colegiul de redacție :
Redactor șef : Corneliu Sturzu
Secretar responsabil de redacție : HORIA ZILIERU
Andi Andrieș, Daniel Dimitriu, Ioanid Romanescu

● Prețul unui exemplar : lei 5.
Abonamente : 6 luni, 30 lei ; 1 an, 60 lei

Pentru străinătate abonamentele prin ILEXIM — departamentul export-import presă, București, str. 13 Decembrie nr. 3.
P. O. BOX 136—137, telex 23326.

I. P. Iași — cd. 105